

ERDÉLYI MAGYARSÁGI

XV. ÉVFOLYAM
2004. Január - március

Sárközy Csaba:
Magyarország
„bemutakozik”

Frida Franz:
Tizenkét év
Szibériában

Hévizi Józsa:
Az erdélyi
szászok

Victor Eftimiu:
A Daday ügy

Köröstárkány
fekete húsvétja

54

II. András magyar király 1224-ben a királyi birtokokra letelepedett német telepeseknek kiváltságokat, teljes körű autonómiát biztosított. Buda elesteig az erdélyi szászokat a „hungarus tudat” jellemezte, de Werbőczy Hármaskönyve megjelenése után a szász polgári és a magyar nemesi tudat közötti különbség már jól érzékelhető. A katolicizmus-protestantizmus ellentéte valamint az, hogy a 16-17.-századi török-tatár betörések idején nem engedték meg hogy Erdély lakossága városaik falain belül találjon menedéket, majd II. Rákóczi György lengyelországi hadjárata növelte az ellentétet. II. József németesítési politikája egyrészt kedvező volt számukra, de megszüntette az Universitas Saxonum, az önkormányzat jogi keretének különállását. 1848-ban a Habsburg-ház mellett álltak ki.

1919 januárjában a befogadó, a magyar nemzet érdekei ellenében csatlakoztak az Erdélynek Romániához történő csatlakozását kimondó „Gyulafehérvári Határozatok” hoz, ami a két világháború között csekély előnyökhöz jutatta őket.

1944-1945 között a hazai németeket is internálták, majd a Szovjetunióba deportálták a férfiakat; 1948-tól ugyanúgy kitelepítették, munkatáborba hurcolták őket, mint a magyarokat, szerbeket; vagyonukat államosították, iskoláikat bezárták, kiforgatták őket hitükből, hogy ösztönözzék tömeges kitepedésüket, míg végül fejpénzért kiürította őket a román állam. Így lett a két világháború közötti több mint háromnegyed milliós német népességből mára egy 45.129 (0,2%) német anyanyelvű népcsoport.

Az UNESCO minden évben kiad egy un. vörös könyvet a Földön pusztulásra ítélt állat és növényfajokról. Viszont sehol sem lehet hallani a kipusztított, vagy kipusztításra ítélt népekről. Ilyenek pl. az erdélyi szászok.

Míg a „800 éves magyar elnyomás” alatt egy csodálatos kultúrát fejlesztettek ki, addig a „legmagasabb rendű román demokrácia” 40 éve alatt majdnem teljesen likvidálták őket. Építészeti remekek romokban. Még néhány évtized, s csak kövek maradnak. Ennyi lenne minden ironia és káröröm nélkül, az erdélyi németek rövid története.

Az élet azonban ennél sokkal összetettebb. Keressük mi is inkább azt, ami összeköt, és nem ami elválaszt bennünket. A szász-magyar együttélést lehet úgy is mérlegre tenni: azt kapták, amit megérdemeltek, 1848-ért, a megyesi határozatokért, de lehet másképp is.

Egy, az első világháborúval, és a kisebbségi kérdéssel foglalkozó nemzetközi konferencián hallottam először a németországi vendégtől a fogalmat: „erdélyi polgár”!

Számosabb, tekintélyesebb és szerencsésebb európai nemzetek elnézéssel szemlélnek minket magyarokat, cseheket, lengyeleket, románokat, horvátokat, amikor soroljuk: kiket adtunk a világ tudományos, művészeti, sport életének, s csodálkozással is, amikor a 20. század harmincas éveit óta, a kölcsönhatásokat, párhuzamokat kereső és találó kutatások eredményeiről adunk számot, bizonyítandó: áthidalhatók közöttünk (?) a múltban gyökerező ellentétek, ha a szellemi életünk legjobbjainak nyomdokaiba lépünk, s a haza fogalmát Közép-Európává tágítjuk. S a gondolat akkor is szép és felemelő, ha józanabb pillanatainkban elis-

merjük, hogy értelmiségi széplelkek ábrándja az egész, sem mint valóság. S ha a kinyújtott kéz, kezünk nem talál társra, válaszra, annál inkább.

Volt ennek a közös közép-európai hazának egy olyan része, az elmúlt század első évtizedeiben az öt és fél millió lakosú Erdély, ahol hangsúlyozottan mutatkoztak meg az együttélésből származó kölcsönhatások és az a gondolat, hogy a közös múlt pozitívumai elégséges alapot kell teremtsenek a megbékéléshez. Az erdélyi gondolat, a transzilvánizmus képviselői vallották: a közös múlt külön út is volt, amelyet minden korban érvényesíteni kell.

Arra a kérdésre, hogy ugyan mit kaptunk mi magyarok Erdélyben a szászoktól, mi a befogadó és őket kiváltságok-

kal ellátó nemzet, azt válaszolhatjuk: a fejlettebb nyugat-európai típusú kézműipari, mezőgazdasági módszereket és a társadalmi szervezőképesség magasabb színvonalát, a polgár és a polgári életforma modelljét, a cehék elterjedését, azt, hogy a 17. században Kolozsvár 30 céhe

60 iparágat művelt, s a város a 15-17. században a gazdasági, kereskedelmi, kulturális élet központja volt. Volt főiskola, fürdője, gyógyszerháza, ispotálya.

A betelepülés során a magyarság súlya megnőtt a németekkel szemben, s a városba költözés feltétele a vagyonos állapot lett. Ez meg ösztönözten hatott a környék, Kalotaszeg magyar parasztságára. Így nőtt a lakosság száma 1593-ra 8000 főre, ez magasabb volt, mint Züriché, Bázélé vagy Drezdáié abban az időben. A szász könyvnyomtatás sokat tett a magyar és a román nyelvű könyvekért. A nagyszabású Kaspár Helth, Heltai Gáspárként, Valentin Greff-Backfark, Bakfark Bálintként, és számtalan zenemű alkotójaként hagyott nyomot Erdély művelődéstörténetében. David Hertelnek - Dávid Ferencnek - az egyetlen magyar alapítású vallást, az unitárius egyház alapítását, Flechtenmacher Keresztélynek a Széchenyieket dicsőítő költeményét köszönhetjük.

Úgy is mondhatnánk a szembenállások ellenére a középkorban a szász-magyar együttélés modellértékű volt, a transzilván tudatnak is köszönhetően, amely mindkét, pontosabban ekkor mindhárom - szász, magyar, székely - nemzet meghatározója.

S végül egy történet. Nem olyan régen Bukarestből térünk vissza többen Kolozsvárra, egy nemzetközi konferenciáról. Többek között egy régi szász patricius család sarja, egy szász orvos is. Éveket eltelt népi németként Németországban, majd hazament Kolozsvárra. Miért? - kérdeztem.

A szász orvos válasza: Hogy Erdély ne legyen az átváltozó, a betelepített, és a szaporító kisebbség martaléka. Maradjon a miénk. Óslakosoké. Magyaroké, erdélyi románoké és szászoké.

Ehhez kommentárra nincs szükség. Emlékszünk? Tökés püspöknek 1989 decemberében a magyar rádióban elhangzott szavaira? Gyertek haza, várunk benneteket!

Egy szász származású erdélyi polgár már hazament...

Lipsey György

1224 - 1944 - 2004

avagy erdélyi szász kiváltságok, deportálás, kitelepülés

Cselédlépcsőn az EU-ba

Még néhány hét, és sorsdöntő változás áll be hazánk életében: a cselédlépcsőn beküldenek az EU-ba.

Az EU egyik oly sokat hangoztatott alapelve és célkitűzése, hogy az egyes államok szuverenitásuk egy részét önként feladva közösen haladnak a kitűzött cél, az egységes Európa felé annak érdekében, hogy az egyre inkább globalizálódó világban immár közösen fellépve jobban tudják érdekeiket, a közös európai érdeket érvényesíteni. Mindez illúzió, önáltatás! A valóság ezzel szemben az, hogy az egyesülési folyamatban a már benn lévő államok a legridegebb, legnyersebb, legkíméletlenebb önző érdekvédelmet gyakorolják minden területen, főként a most beléptetendő államok rovására. Sőt, most már az új lenini csodáefegyvert is bedobták a „kétszemes” egyesülésről: egy lépés előre az „übermensch” országoknak, egy pedig hátra a cseléd „untermenscheknek”. Ezt a gyakorlatot erősíti a magyar kormányok bátortalanága, meghunyászkodása, irtózása mindenféle határozott és egyenes kiállástól, nemzeti követeléstől.

Nyilvánvaló, hogy az EU a mostani csatlakozások kapcsán még saját előírásait sem tartja be, s ugyanakkor hazánk lakossága nagy részének a leghalványabb fogalma sincs az előttünk álló változásokról. Sőt ott tartunk, hogy korábbi megállapodáson is (lásd munkaerő szabad áramlása) kényük-kedvük szerint még mostanság is változtatgatnak a mi rovásunkra természetesen.

A mostani ellenzék sorából ma már haltszanak ugyan nagyon halk felvetések a csatlakozással járó negatív jelenségekről, de az előző kormányzati ciklusban, amikor uralmon voltak szemérmesen hallgattak. A csatlakozási feltételek kidolgozásánál főként a nyugati érdekeknek akartak megfelelni, s felelnek is meg inkább. A sorozatos mulasztás és stréber önfeladás máris megbosszulja magát, csak nem azon, akit illet. Elég, ha csak a „mezőgazdasági fejezet”-et említjük. Mindkét oldali felelős politikusaink e téren tanúsított hallgatása továbbra is rendkívül gyáva. Hogy a nemzeti érdekeket lehet hatékonyan képviselni, azt nagyon jól mutatja Lengyelország példája!

Nem lehet és nem is szabad mindent az anyagiak oldaláról szemlélni és bemutatni, hiszen a földi javak, az anyagiak akár még jó irányba is egyik napról a másikra gyökeresen változhatnak, de a káros politikai döntések hatásait – pl. a privatizáció átlátszó sürgetése, amíg lehet, nehogy másé legyen a sikerdíj – sokszor hosszú évtizedek, esetleg századok szívós, következetes munkájával lehet csak orvosolni. Ha egyáltalán lehet.

A teljesség igénye nélkül lássuk, hogy mi is várható a Trianon által elszakított testvéreink jövőjével kapcsolatban.

Jóllehet az idegengyűlölet nem egyeztethető össze az európai egységesülés normájával, de megjósolható, hogy továbbra is

fennmarad az etnikai üldözés a zsákmányul megkaparintott területeinken, a beolvadásra, az elüldözésre való kíméletlen törekvés. Folytatódik az etnikai tisztogatás, a népirtás. Nyilvánvalóan sokkal rafináltabb formában, de továbbra is ugyanolyan tudatosan. Ehhez pedig a „művelt Nyugat” – ha hagyjuk – zokszó nélkül fog asszisztálni. Hogy ez ne következhesse be, ahhoz olyan magyar kormány kellene, amelyiknek van egy határozott, világos érdekvédelmi célja, s ami mellett ki is áll. Ettől ma még fényévnyi távolságra vagyunk.

Bármilyen keserű is kimondani, de attól még tény marad, hogy az utolsó másfél évtized magyar külpolitikája – az éppen uralgó kormány elkövetett paktumától függően – megbukott. Mialatt töretlenül folyt a nemzeti vagyon kótyavetyéje, s a (globálproletár) internacionalizmus és az ugyan jószándékú, de fontoskodó (nemzeti) dilettantizmus tobzódásának lehettünk tanúi, az alatt az elszakított országterületeken soha nem látott mértékben csökkent honfitársaink száma.

Az állandó válsággal küzdő RMDSZ fennállásának egész ideje alatt hiteltelen, elvtelen politikát folytatott és folytat mind a mai napig. Nem használta ki azt az előnyét, hogy a román vezetés ma is – talán jobban, mint valaha – rá van utalva, mint ahogy rá volt utalva a koalíció idején is. Inkább amaz él a megélhetési politikussá vált magyar vezetők érdekeinek kézbentartásával. Hosszan lehetne sorolni bűneiket, akár oldalakon keresztül is. Mint vazelines párt, a vazelines vezetés belesimult, lágyan belesimul a mindenkorai román hatalomba. Viselkedésüket egy szóban lehetne összefoglalni: nemzetárulás.

A magyarországi politikai „élit”-et – amelynek zöme szervilis, képzetlen, műveletlen, nagyképű – sem illetheti dicséret. Amikor ki kellett volna állni az egyetemes magyar érdekekért a megfelelő nemzetközi fórumokon óvatosan hallgattak, s hallgatnak ma is. Ha el is röpögnék olykor egy-egy halk sóhaj ajkukról az inkább csak az időnként olykor még halványan pisllakoló lelkiismeretük megnyugtatóra szolgál. Állandóan keresik a nyugati politikuskok elismerését, akiket egy percig sem érdekelnek hazánk gondjai, akik legtöbbszörnek halvány fogalma sincs a Kárpát-medencét feszítő gondokról. Ez egyértelműen bebizonyosodott a jugoszláviai válság esetében, ahol – mint az közismert – még akkor is a tarkón lőtt és megcsönkített hulláhegyekkel borított nemzetállam fenntartására törekedtek, amikor mindenki számára nyilvánvaló volt annak tarthatatlansága. Élő bizonyíték erre, hogy a nyugati hatalmak lepaktáltak, boltot kötöttek a népirtással, „vádolt” háborús bűnös Karadzsis bosnyák elnökkel, akit már lassan egy évtizede „nem találnak”.

Sajnos, a katolikus egyházra sem számíthatunk. Hiszen míg a jó tót atyafiakhoz több-

ször is eltuszkolta a vatikáni vezetés az utolsó alkalommal már alig mozgó Szentatyát, addig a Vatikánnak még arra sem futotta, hogy romániai látogatása alkalmából – pedig akkor egészségileg a maihoz képest igencsak frissen számított – a gyér számú regáti hívő mellett Erdély katolikusait megszólítva, őket köszöntve oda akárcsak néhány percre is betegye a lábát. Ők a nagypolitika oltárán még a Vatikán részéről is áldozati bárányok. A kárpótlásul akkor elhangzott ígéretes az is maradt, s minden jel szerint marad is.

A magyar vezetésnek nap, mint nap szembebesíteni kell saját törvényeikkel a nyugati politikuskokat, mert csak így lehet bármilyen haladást elérni. Hagyjunk fel a gyerekes lelkesedéssel, ami egy-egy jónak tűnő hír hallatán már-már eufóriaként jelenik meg náluk (Amikor a D-209-es a legmagasabb francia kitüntetést kapja – igaz, a nyelvespuzsi most még elmaradt – nem kell jóstehetség ahhoz, hogy a volt kommunista tisztségviselővel kapcsolatban most oly nagy örömmel üdvözölt néppárti javaslat is, ami a volt bolsevik tisztségviselőt eus szerepvállalására vonatkozna, hamvába hal. A kezdeti nagy lelkesedés után ma már ki beszél erről?).

Csak az lesz az eredmény, amit magunknak kiverekszünk, semmi más!

A következő kormányzati ciklus (kül)politikáját gyökeresen új alapokra kell helyezni!

Ne fordulhasson elő, hogy pl. egy, az elszakított területekkel foglalkozó személy csupán azért kerüljön magas vezető posztra a polgárinak nevezett kormány alatt, mert arra az RMDSZ elnöke nagyon szépen, „egyetlen kérekként” megkéri Németh Zsoltot, az illetékes államtitkárt. Ugyanakkor ugyanez az államtitkár, ha úri jókedve úgy tartja, akár miniszterelnöke döntését is elsínikófalja, szabotálja.

Az előttünk álló hónapok a magyarságnak súlyos megpróbáltatást jelentenek nemcsak anyagilag, hanem lelkiileg is. Politikusainknak már most fel kell(ene) készülniük a bekövetkező kormányváltásra, s ezzel párhuzamosan következetesen már most ki kell(ene) állniuk minden külföldi fórumon a magyar érdekekért. Ne féljenek a védőhatalmi státusz deklarálásától, igenis lármázzák fel a nyugati közvéleményt. Ne féljenek felemelni a szavukat a Romániában még ma is bebörtönzött politikai elítéltekért, akiknek egyetlen bűnük a magyarságuk. Elég volt a kussolásból. Gyilkosok közt cinkos, aki néma!

Ehhez azonban az eddigi, un. vezető polgári politikusaink nagy része teljesen alkalmatlan. Radikális személycserékre van, illetve lesz szükség, mert e nélkül minden marad a régiben, s folytatódik a nemzet pusztulása, pusztítása.

Külpolitikailag már most el kell kezdeni előkészíteni a talajt, hogy amennyiben nem lesz gyökeres változás Erdélyben az EU későbbi bővítése esetén, Magyarország igenis éljen vétőjogával.

Atzél Ferenc

ERDÉLYI MAGYARSÁG

Független szemle
A határainkon túli magyarok fóruma
Alapító főszerkesztő: Köteles Pál
XV. évfolyam 54. szám
2004. január-március

Kiadja Az Erdélyi Magyarokért Alapítvány
1116 Budapest, Sopron u. 64.

Levelezési cím: 2001 Szentendre, Pf. 154.
Felelős kiadó: Atzél Ferenc
Felkért főszerkesztő: dr. Lipcsey Ildikó

Az Erdélyi Magyarok c. folyóirat
szerkesztőségének címe:
2001 Szentendre, Pf. 154
Telefon/fax: 06/26/381-299
Drótposta: azerma@axelero.hu

HU ISSN 0865-6819
Tördelés: CoGraf, Budapest
Nyomdai munkálatok:
TONYO-GRÁF Nyomdai és Grafikai Stúdió
(1154 Budapest, Tompa Mihály utca 25.)
Felelős vezető: Szűcs Barnabás (Tel.: 238-0462)

KÉZIRATOKAT NEM ÖRZÜNK MEG
ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.
AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK
VISELIK A FELELŐSSÉGET.
A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA
AZ ÍRÁSOK SZELLEMEÁT ÉS TARTALMÁT
NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

A folyóirat támogatására küldött befizetésekről
– kérésre – (APEH) igazolást állítunk ki, mely
összeggel – az érvényben lévő rendelet szerint
– támogatóink a befizetés évében adóalapjukat
csökkenthetik.

Bankszámlánk:
Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei
Fiók 11742087 – 20071776
Angol elnevezés: National Savings and
Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

SWIFT kód: OTPVHUHB

Adószámunk: 19667173-1-43

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG AZ INTERNETEN:
www.cograf.hu/erma

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK
2004 júniusában jelenik meg.

TARTALOM

- Erdélyi szász kiváltságok, deportálás, kitelepítés
- Cselédlépcsőn az EU-ba
- A román titkosszolgálat levéltárából

VALÓSÁG-MÉRLEG

- Sárközy Csaba: Magyarország „bemutakozik” 4-7
- Kreczinger István:
Működő és „alakuló” autonómiák 8-10

Az erdélyi szászok a múltó időben

- Hévízi Józsa: Az andreánuntól a kivándorlásig .. 11-13
- Otto Folberth: A három áttörés 14-15
- Frida Franz: Tizenkét év Szibériában 16-18
- Pietsch Miklós: A „Szoboszlav ügy” balladája ... 18-19

MŰHELY

- Rászlai Tibor: Haynald Lajos 11 éve 20-23
- Szász I.Tas: Naplójegyzetek 24-26

DOKUMENTUMOK

- Köröstárkány fekete húsvétja – Naplórészlet 27

VISSZAPILLANTÓ

- Victor Eftimiu: A Daday ügy 28-29
- Botos János: Az erdélyi magyar ifjúság útja 30-31

SZÉPMÍVESSÉG

- Szász költők versei 32
- Páll Szilárd: A bolondok hatalma 33-35

FIGYELŐ

- Mozgalomból párt: A Jobbik (Nagy Ervin
választmányi elnök bemutatkozása) 36-38
- A Jobbik Magyarországért Mozgalom
alapító nyilatkozata 39-40
- Miklós Gábor: Tétova baloldal 40
- Fehér István: Demográfiai gyarmatosítás 41-42
- Katona Szabó István: A Bolyai
Tudományegyetem felszámolásáról 42
- Az Erdélyi Szövetség ünnepi közgyűlése 43

POSTABONTÁS

LAPZÁRTA

Lapszámunkat Siebenbürgen und seine Wehrbauten
(Erdély és védelmi építményei) című könyv képei
illusztrálják. (Die Blaue Bücher (Kék könyvek) – Lipcse
– 1941, Karl Robert Langewiesche Kiadó)

Magyarország „bemutatkozik”!

(AVAGY A HAZAÁRULÁS MINŐSÍTETT ESETE)

Az Európai Parlament Információs Hivatala kiadott egy „Európa ma és holnap” című nagyalakú, igényes kivitelű broszúrát. (Kiadó: Informationsbüro des Europäischen Parlaments für Belgien – 2002 – ISBN 92 8231624 6, e-mail: epbrussels@europarl.eu.int – 21 x 29,7 cm, ára 19 €) A füzet – több nyelven – 28 mai és jövőre EU-tag ország önbemutatkozását tartalmazza. Összeismertetésük tökéletesen helyénvaló törekvés: a huszonnyolc között vannak alapító tagok és idén csatlakozók, sőt három reménybeli várakozó is; akad régi gyarmattartó birodalom és vadonatúj független ország; nyugati keresztény, ortodox és iszlám állam is. Más-más indulás, más-más gazdasági és kulturális helyzet – és a befogadásra várókról bizony nem sokat tud a „Művelt Nyugat”...

Az egyes országok maguk állították össze a szöveg- és képanyagot, úgyhogy a az előszóban a kiadó a szövegek tartalmáért nem is vállal felelősséget. Így nyilvánvaló, hogy a még nem tag országok bátran festhettek magukról rokonszenves képet saját jól felfogott érdekükben: az európai közvélemény megnyerése céljából. Az ország-fejezetek egy rövid, „amerikai típusú” önéletrajzból, és egy valamivel hosszabb „kifejtő” részből állnak. Ez utóbbiban nemzeti sajátosságok, érdekességek szerepelnek.

A 28 ország bemutatkozása három minőségi kategóriába sorolható.

1. A többség reális történelmi és kulturális tényanyaggal szolgál.

2. Néhány, az „Európai Unióba igyekvő” ország nemzeti legendáit is a képbe illeszti, a számukra kínos adatokat, folyamatokat vagy elhallgatja, vagy eufémizmusokba burkolja. (Törökország, Szlovákia, Románia sorolható ebbe a kategóriába.)

3. A harmadik – és egyben döbbenetes – felfogás a magyar.

Lássuk először önéletrajzunkat!

Az 1990-ig terjedő időszak 14 pontját szóról szóra leírom, csak utána fogom elemezni. Megjegyzem: a románoknak erre az időszakra 34 (!) megemlékező történelmi eseményük akad!

„Fontos dátumok Magyarország történelmében:

1000 – a magyar állam megalapítása az ország első királya, István alatt.

1308 – 1437 – A központi hatalom megerősítése.

1541 – a törökök beveszik Budát. Az ország 3 részre szakad: a Habsburgok elfoglalják (bekebelezik) a nyugati részt, Magyarország középső része a törökök közvetlen ellenőrzése alá kerül, mialatt a Tiszától keletre levő részen az Erdélyi Fejedelemség jön létre.

1711 – 1848 – osztrák uralom.

1867 – a körülbelül fél évszázadig tartó Osztrák-Magyar Monarchia létrehozása.

1914 – Magyarország részt vesz az I. világháborúban a német birodalom oldalán. A Magyar Köztársaság megalapítása november 16-án.

1938 – szövetség Németországgal.

1941 – hadüzenet a Szovjetunióknak.

1944 – az ország elfoglalása a német csapatok által. Számátalan magyar zsidót deportálnak. Hadüzenet Németországnak decemberben.

1945 – a Vörös Hadsereg elfoglalja Budapestet és elűzi a németeket.

1949 – a Magyar Népköztársaság alkotmányának elfogadása.

1956 – népfelkelés, a szovjetek erőszakosan leverik, az akkori államfőt, Nagyot halálra ítélik.

1989 – Magyarország ismét demokratikus ország lesz. A szovjet csapatok elhagyják az országot.

1990 – az első szabad választások”

Első, futó áttekintésre is hiányosnak tűnik a felsorolás. Nézzük csak alaposabban!

Feltűnő, hogy 1000 előtt nem volt magyar történelem, sőt a Kárpát-medencében sem történt semmi! Hiszen **Szent István** (és nem István) csupán a keresztény államot alapította meg, s az első Árpádok ugyan mit is csináltak 895-től?

A többi 27 ország természetesen élt a kapott lehetőséggel.

Lássuk először a tényszerű adatközlőket.

Például Spanyolország a római kor után helyet szorított a vandál és a nyugati gót államnak, majd a mórokénak is; Belgium Caesar galliai hódítását, majd a frank birodalmat is felvette történelmi életrajzába.

A 2. csoportba soroltak kihasználták a rokonszenves-szerzés lehetőségét: ősi európai kultúrnművelőként mutatkoznak be. Törökország Kr. u. 196-tal, Septimius Severussal kezdi a történetét, majd Nagy Konstantin, illetve a bizánci császárság következik.

Szlovákia az amúgy egzaktnak soha nem azonosított Nagy-Morva Birodalommal indít, majd „Bratislava” el-

ső nyomaként említi Árpád utolsó csatájának (szintén nem azonosított) helyszínét.

Románia még tovább megy.

Idézem:

„**Kr. e. VI. sz. – a románok őseinek, a dákoknak első említése Homérosz és a nagy antik mesélők által.**” (Finom elszólás: mesélők....)

Kr. e. I. sz. – a rómaiak elfoglalják „Dacia területét. A romanizálási folyamat kezdete.” (Aprócska probléma: mindez Kr. u. 106-ban, tehát csaknem 3 évszázaddal később történik...)

És így tovább.

Mi magyarok miért nem említettük a honfoglalást? Vagy urambocsá: a kettős honfoglalást? A szlovákok használják fel a 907-es braslauespurchi győztes csatánkat önigazolásként? Miért nem említjük meg a frank oklevelekben többszázszor előforduló „Hungarus” nevet? Vagy akár az izlandi sagák Tyrkerét? A Kr. e. VI. századból a „jürkákát” bemutató Hérodotoszt? 527-ből Muagerisz hűn királyt említő bizánci krónikát? Gardizit, ibn Rusztát, Dzsajhánit, Bölcs Leót, Bíborbanszületett Konstantint – vagy 889-ből Regino prümi apátot, akik minket a türkökkel, szkítákkal azonosítanak így vagy úgy?

A tordosi és tatárlaki rovásírás-leleteket emlegethetnének oly joggal, mint a törökök emlegetik civilizációjuk őseit az asszírokat, hettitákat!

Ez nem egyéb, mint torzító elhallgatás! Lám, a románok tudomást sem vesznek arról, hogy Constantin Daicovicu, a dákoromán folytonosság („kontinuitás”) elméletének atyja 1973-ban, halála előtt maga fedte fel (a Történeti Intézet, a Történeti Múzeum munkatársainak, és egyetemi kollégáinak, diákjainak) kutatásai hazug voltát. Tétélesen sorolta fel saját történelemhamisításait! A Nestor-krónika nem „oláh”-okat, hanem „frank”-okat ír. Anonymus „ac pastores Romanorum” kitétele sem daciai oláhokra, hanem dunántúli, frank fennhatóság alatt élt romanizált pannonokra vonatkozik. Az őstrománnak titulált „Dridu-műveltség” bulgáriai – az egykor a Kárpát-medence déli harmadát birtokló bulgárok hozták fel hazájukból az itt megtalált elemeit... A többi nem sorolom.

Mi pedig saját történelmünk elhallgatásával igazoljuk a már dogmává mevrült történelmi hazugságokat...

No, haladjunk tovább szépen, szerben...

Úgy tűnik, hogy az Árpád-kor nem létezett! Nem volt a korszakalkotó politika- és jogtörténeti dokumentum az Aranybulla, nem volt tatárjárás. Míg a csehek büszkén emlegetik a Przemysl-, a lengyelek a Piast-házat, addig nálunk nem volt Szent István, Szent Imre, Szent László, Szent Margit, Szent Kinga, Szent Erzsébet...

Újabb úr: III. Callixtus pápa az 1456. június 29.-i „Bulla orationum”-ban III. Mohamed áprilisi hadrakelése hírére, a török megállításáért való imára buzdító harangozást rendelt el – de hát a törököt bizony Nándorfehérvárnál állította meg ez az ima, Hunyadi és Kapisztrán. Az egész keresztény világban harangoznak a nándorfehérvári diadallal végződő kereszties hadjárat emlékére – mi meg sem említjük.

A törökellenes keresztény összefogás ugyan jellemző módon hézagos volt – az ígért 80.000 fős sereg helyett néhány regensburgi diák, párszáz lengyel és horvát fogott fegyvert mindössze – de nagyon szép „európai gondolat”. Élünk kellett volna vele!

Mátyás humanista birodalma (az egyetlen reneszánsz birodalom...) említésre sem méltó...

Hol marad sok évszázados, a magyarságot őrlő „keresztényesség pajzsa” küzdelmünk? Lám, a *török önéletrajzból hiányzik ez a néhány évszázad* – ők tudják, miért szégyellik – mi miért nem vagyunk rá büszkéek?

Mohács viszont elég jelentős csata lehetett – hisz a szlovákok (sic! a szlovákok!) saját történelmi esemény sorukban írják róla!

Mi nem...

A Habsburgok dehogy **„foglalják el”** a nyugati részt: kettős királyválasztás történik, s a két királyi ház megosztózik a török által kettészelt országon. Az Erdélyi Fejedelemség voltaképpen a magyar állam menedékhelye lesz, fejedelmei közül tán egyedül Székely Mózes tekinthető törzsökös, kizárólagos erdélyinek!

A vallásszabadságot világszerte deklaráló tordai országgyűlésnek (1568), ennek a feltűnően „eurokonform”, korát messze megelőző intézkedésnek a mellőzése egyenesen megdöbbentő!

(Természetes módon tolokodik elő egy lehetőség. A kereszténység felvétele, az Árpád-házi szentek, a nándorfehérvári harangozás, a tordai országgyű-

lés együttes elhallgatása az adatközlők szerint egy „kereszténység utáni Európa”-nak tett ostoba gesztus volna? Mert a katolicizmus, a reformáció – a szlovákoknál a huszitizmus – minden ország önjellemzésében megtalálható!

Igen, MINDEN országában: még a muzulmán Törökország is büszkén emlegeti Szűz Máriát, Szent Pált, a myrai Szent Miklóst! Szégyen!

Egyetlen árva sort sem érdemelt meg tőlünk a török kiűzetése (1686 – Buda, 1697 – Zenta). Mint ahogy Thököly és II. Rákóczi Ferenc sem! Hiányzik a magyar reformkor. Úgy, ahogy van. Mindenestül.

1848/49-es forradalmunkról sincs egy árva szó se. Nem baj, a románok bíza saját forradalmukként emlegetik!

Ezután egy szépen felépített, épületes ostobaság következik:

Magyarország (és nem az Osztrák-Magyar Monarchia!) vesz részt az I. világháborúban. Az 1918-as forradalmat nagyvonalúan 1914 novemberére téve (ezt az ostobaságot a „kifejtő” rész megismétli, megerősíti!) ez annyit jelent, hogy az önálló, köztársasági Magyarország egyedül harcolt Németország oldalán, s Trianont ezért kapta büntetésül. A „kifejtő rész”-ben ezeket még megtoldjuk, állítólag 1/3-nyi területünket veszítettük el...

Ha ez az „építmény” nem tudatosította volna a Jám-bor Európaiban, hogy micsoda rettenetes erőszakos, mi több: *bűnös nép* maradtunk még a XX. században is, akkor jöhet a döntő érv: **„1938 - Szövetség Nácínémetországgal”**

A második világháborúban a környékünkön mindenki a „rossz oldalon” vett részt. Ennek elmismásolását zseniális találékonysággal oldották meg a magukra valamennyit is adó szomszédaink:

Ausztria: 1938 március: Anschluss. Kész. Nyilván kimaradtak a háborúból, mert utána csupán a köztársaság 1945-ös kikiáltását említik meg.

Szlovákia: „1939 – 45 – rövid függetlenség Nácínémetország uralma alatt.”

Mesteri, szépségdíjas, zseniális meghatározás! *Függetlenség egy uralom alatt, amely ráadásul nácínémet elnyomást sejtet* – ez bizony elhatárolódás, sőt nyilván szenvedés is – nem pedig rosszízű **„szövetség”**, mint a mienk...

Románia: „1940. nov. 23. – Ro-

mánia csatlakozik a hármasszövetséghez.”

Ez is „elegáns”: a „hármasszövetség”-et említi. Ilyen volt, valóban: létrejött 1882-ben, résztvevői az Osztrák-Magyar Monarchia, Németország és Olaszország. Felbomlott az I. világháború során... De ez a „tévedés” elegánsan kikerüli a II. világháborús részvétel kellemetlen emlegetését...

A román bemutatkozás nem említ néhány apró, echte román találmányt az időkiből: a meghalató-vonatokat, a zsidók jég alá lövetését – vagy akár a favágító tőkén lefejezett szárazajtaiakat, a megtizedelt Köröstarjánkat, Gyantát...

Mi pedig: 1938-ban szövetséget kötöttünk Németországgal.

Nos, 1938-ban kötöttünk egy adóügyi pótegyezményt a németekkel (december 10.). Ezt Ausztria német meg szállása tette szükségessé.

Merülünk el most egy kicsit ebbe a gyanús 38-as évbe! Az Anschluss nemcsak adóügyi pótegyezményt hozott ajándékba, hanem páni félelmet is. Politikusaink nem rokonszenveztek a náccal. Emlékeztetőül két esetet említenék. Az első németországi látogatásáról hazatérő Horthy így jellemezte Hitleréket: „Túl sok bennük a vörös!”. Teleki pedig nemegyszer jelentette ki, hogy a német vereség a mi vereségünk is lesz, de a német győzelem a mi pusztulásunk!

Ez az év nem a németbarátság éve. Horthy és Kánya Kálmán már februárban egy németellenes „horizontális tengely”-ről tárgyalt Varsóban. A történeti hűség kedvéért: olasz-lengyel-jugoszláv-magyar lett volna ez a tengely. (Hiányzik történelem tankönyveinkből...)

A németek persze ellenzik a lengyel-magyar együttműködést, visszacsatolási törekvéseink épp közös magyar-lengyel határt eredményeznének!

Augusztusban két – németellenes élű – magyar siker: a bledi konferencia a Kisantanttal (jelentős enyhülést hozott), illetve a titkos lengyel-magyar gentleman's agreement a szoros együttműködésünkről.

November – az első bécsi döntés – voltaképpen Németország engedett!

Aztán decemberben Ciano jön Pestre, melegen ajánlja az Antikomintern Paktumba való belépésünket. A tengely, kontra horizontális tengely kérdés eldőlt...

1939-ben be is léptünk az Antikomintern Paktumba. És ugyanebben az évben megvalósul a magyar-lengyel határ – szeptemberben nem is engedjük át a német csapatokat Lengyelország hátába, – ez közismert – és **a németekhez lelkesen csatlakozó szlovák csapatokat sem** – ez kevésbé közismert.

A szlovák változat persze érthetően elhallgatja, hogy a lengyeleket hadüzenet nélkül, náci módon megtámadták – mi pedig:

„1941 – Hadüzenet a Szovjetunió-nak.”

Hogyan is volt? Üzentünk mi hadat, miután a kassai, rahói, körösmezői stb. bombázások után megállapítottuk: ez bizony hadiállapot? Ennek a kérdésnek hatalmas irodalma van, elégedjünk meg annyival, hogy a nemzetközi jog élesen megkülönbözteti a hadüzenetet és a hadiállapot tudomásul vételét. Románia mindenféle indok nélkül, minket jócskán megelőzve már 1941 június 22-én hadat üzent a Szovjetunió-nak – írják? NEM!

Más kérdés, hogy a szintén EU-várományos Bulgária sosem üzent hadat a dicső Szovjetunió-nak, mégis ugyanazt kapta jutalmul, mint mi büntetésül!

Amúgy a hadüzenettel szovjet barátaink nálunk rosszabbul állnak. Elfelejtettek erről a jogintézményről Finnország, a balti államok, Lengyelország – de még Bulgária esetében is. Öt országot tiportak le 1941-ig, hadüzenet nélkül – ez nyilván eszébe juthatott a kassai bombázás után minden magyarnak...

1944. – ...Számítalan magyar zsidót deportálnak...”

Helyes állítás, igaz. Helyesen köti össze az írás a német megszállással. Csupán egyetlen bajom van: a zsidóüldözés egy szóval sem szerepel sem a román, sem a szlovák, sem az osztrák, de még a német (ismétlem: a német; még egyszer: a német) anyagban sem!

Próbálok kikövetkeztetni a holokauszt (soá) kérdésében írásokból és filmekből igazán járatossá vált átlag EU-s olvasó gondolatmenetét: végül is lehet, hogy a magyarok működtették Auschwitzot?

Természetesen elmarad, hogy az 1944-es nyári csendőrpuccsot (és ezzel magyarországi zsidók teljes kiirtását) megakadályozó Koszorús ezredesnek vagy urambocsá: magának Horthynak köszönhető, hogy egyáltalán maradt zsidóság Közép-Európában! Így teljes az igazság – s a rész-igazság egyoldalú közlése rágalomnál is súlyosabb bűn.

1956. „reformkommunistáknak” valóban népfölkelés. De nekünk, magyaroknak forradalom és szabadságharc! Egy „csillagóra”, amely megvilágosította a félrevezetett Európát, amely előkészítette a kommunista rendszerek bukását – és amely rövid időre visszaadta nemzetünk (tudatosan tönkretett) önbecsülését és megbecsülését.

„Nagy” (illendően, európai módon: Nagy Imre) pedig nem államfő volt, hanem miniszterelnök. A „kifejtő” részben, önmagának ellentmondva már helyesen írja a szerző.

Az 1990. utáni életrajzból a terjedelemre tekintettel csupán egy érdekességet villantok fel.

1991. jún. 19. – az utolsó szovjet katonák elvonulása.

Nos, pillantsunk csak egy kicsit feljebb! A 13. dátumnál ez szerepel: **„1989 ... a szovjet csapatok elhagyják az országot.”**

Erre már nincs mit mondani...

E befejező részből még hiányolhatnánk, hogy olyan, az Európai Unió koncepciójába szorosan illő esemény, mint a vasfüggöny lebontása, nem szerepel. Nyilván nem véletlen az eset: ugyanígy hiányzik a kötet bevezető, kedvcsináló dekoratív képes bevezetőjéből is – ezt pedig Brüsszelben, az EU Információs Hivatalában írták...

Most pedig – záró fejezetként – lássunk néhány gyöngyszemet az általam „kifejtő”-nek nevezett részből.

„Magyarország lakossága Európa legszínesebben kevert népeihez tartozik. 10 millió lakója között számos nemzetiséget találunk: német nyelvűeket, szlovákokat, románokat, délszlávokat (bosnyákokat, horvátokat, szerbeket, szlovénokat és szorbokat). A szintik és romák, akik a népességnek nem jelentéktelen részét alkotják (500.000), nemrégiben etnikai kisebbségként lettek elismerve.”

No, kezdjük.

Magyarország „sokszínű, kevert népességű”, soknemzetiségű.

Érdekes: ezt a kitélt nem alkalmazza önmagára a valóban fele-fele arányban „többnemzetiségű” Belgium, Litvánia, Észtország, Lettország. Csak mi, ahol **egyelőre még** a magyar etnikum a meghatározó. Bár fogyunk – az egyszerű újságolvasó is ki tudná számítani a határon túli népszámlálások és kü-

lönböző hazai források alapján, hogy 1985-től máig a Kárpát-medence őshonos magyarsága több, mint 2 millióval fogyott. Nem ez a témánk, de utána lehet nézni – az „önbemutakozás” írója vélhetőleg nagyon is ismeri ezeket az adatokat...

Van itt más baj is – rosszabbak, mint az egyszerű ostobaság: Bosnyákok sosem éltek Magyarországon.

A szorbok említése még hajmeresztőbb. Tudálékosan a déli szlávokhoz sorolja a szerző őket. Nos, a szorbok nyugati szlávok, Berlintonól nem messze, Spreewaldban élnek, a buzgó térképböngészők Lübbenau környékén találhatják meg őket. Népi kultúráját – büszkén művelő százezres népcsoport. Meglátogatásukat ajánlom a szerzőnek, még a helyszín is politikailag korrekt: a néhai NDK területe.

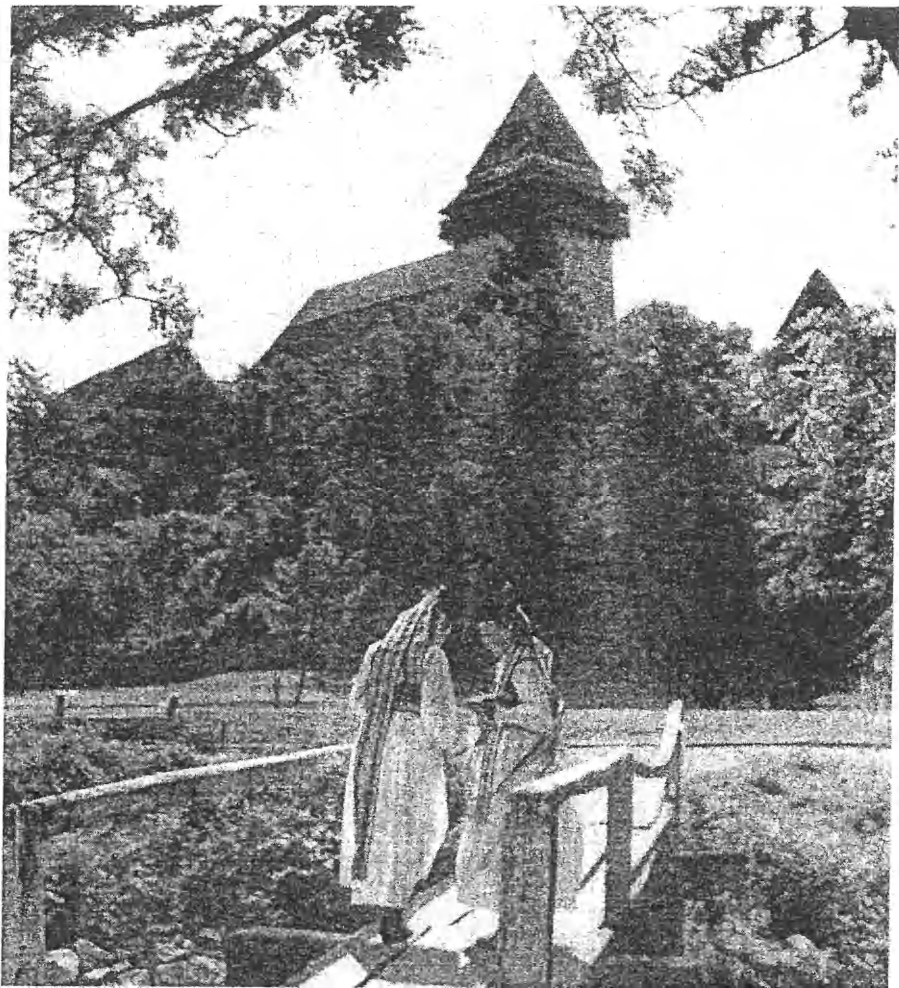
A nagy kérdőjel a félmillió szinti (és roma) kisebbség. A szinti szó nyomára többhetes lázas kutatás után jutottam. Ez a kifejezés egyike azoknak, amellyel Európában a cigányságot megnevezik: cigány, manus, szinti, zingari, roma – és egy kivételesen nevetséges finomkodás: „utazó népesség” – travelers, illetve gens du voyage.

Vagyis a szerző a sznob (és műveletlen) „campingtábor”-típusú számárságot követi el. Voltaképpen azt írta le, hogy nálunk nemcsak romák, hanem még romák is élnek. Szerintem a félmilliónál többen.

És tisztelettel megjegyzem: tán ide lehetett volna írni, hogy **egyedül Magyarországon** ismerik el etnikai kisebbségként a romákat – óh bocsánat! A romákat és a romákat...

„Magyarországot több alkalommal elfoglalták, különösképpen a törökök a XVI. században és az osztrákok a XVIII.-XIX. században, és függetlenségét csak 1914-ben nyerte el. Az I. világháborúban a Német Birodalom szövetségeseként vett részt. A trianoni szerződéssel államának területe 1/3-ával lett redukálva.”

Jó, vitatható, hogy a kiegyezés függetlenséget hozott-e. Jómagam függetlennek tekintem azt az országot, amely világelső volt vasútközlekedésében (Baross Gábor előterjesztését fogadta el épp ezért az 1892-es genfi vasúti konvenció!), gabonafeldolgozó-iparában (2. helyezett: USA). A maga korában (szintén) világelső oktatási- és

Trappold – Apold – Apold

nemzetiségi törvényeket alkotott és érvényesített, önállóan vett részt nemcsak az olimpiákon, hanem magának az olimpiai mozgalomnak a megteremtésében is. Nem sorolom.

A többi ostobaságról már fentebb írtam.

Befejezésül még egy gyöngyszem:

„A híres gulyásnál lényegében egy mindennapi ételről, egy levesről van szó, amely a magyarok által pörköltnek nevezett húsragunak felel meg.”

Ezt Jókai már leírta: – „Úgy elnézem ezt a kulacsot, azt hittem: kenyér, pedig hát sajt...”

Összegezve: hivatalos szerveink bemutatottak Európa (bennünket a térképen meg sem találó) nyugati nemzeteinek, mint egy hol bűnös, hol szájalomra méltó, úgy általában pedig, mint egy semmi-rekellő országot. Fűszerezve a gonoszsgot ostobasággal és szolgálalkúséggel.

Ez nem más, mint – nyíltan: magyarellenes, divatosan: rasszista förmedvény.

Akik írták, és azt jóváhagyták, azok a magyarok esküdtt ellenségei.

A fenti bemutatkozás a hazaárulás minősített esete.

Sárközy Csaba tanár
az MVSZ elnökségi tagja.

P. s.: Mivel a fentiekkel kapcsolatban az interneten egy széleskörű polémia bontakozott ki, ezért szerkesztőségünk (költői) kérdése:

- a kéziratot kik, mikor állították össze a Külügyminisztériumban, s kik és mikor véglegesítették azt? És ezek a személyek hol, és milyen beosztásban vannak ma?
- mivel a Külügyminisztérium tagadja hogy köze lenne a dologhoz, akkor viszont mit csináltak busás fizetésük felvételén túl tisztségviselői és a nyugaton dolgozó kormánypárti és ellenzéki tisztségviselők egyaránt; jelentős számú, közpénzen hízó brüsszeli „megfigyelőink” vajon mire figyelnek, ha ilyesmi nekik még két év alatt sem szűrt szemet?

Működő és „alakuló” autonómiák

Az autonómia az államhatalom decentralizációját jelenti, a központi hatalom egy részének átruházását a helyi közigazgatási egységekre a szubszidiaritás elve szerint. Az „autonómia az állammal való hatalommegosztás, amelynek révén a kisebbség vagy megosztott, vagy teljeskörű döntéshozatali jogosítványokkal lesz felruházva az identitásához különösen szorosan kapcsolódó társadalmi szférákban”.¹

Célja, finalitása pedig az, hogy enyhítse, illetve megoldja az etnikai konfliktusokat úgy, hogy kizárja az állam egységének veszélyeztetését, de ugyanakkor megakadályozza a kisebbség létének veszélyeztetését is.

Ruth Lapidoth szerint az autonómiák általánosan megfogalmazható fő előnye a rugalmasság, az a tény, hogy különböző megoldási fokozatokat kínálnak, és az adott helyzet dönti el, hogy ezek közül melyiket célszerű kiválasztani.² Más szóval a megoldási fokozatok skáláján az állammal való hatalommegosztás a nullától a területi elszakadásig terjedhet. Nincs egységes mérték, „mennyiségi, illetve minőségi kritérium”, hogy az állam hatalmából mit és mennyit telepítsen az autonóm közösségekhez. Ez minden esetben változik, még ugyanazon állam keretein belül is (például Skócia és Wales autonómiája, vagy a spanyol autonómiák). Nem túlzs kiejelenteni, hogy nincs a világon két olyan autonómia, amelynek tartalma azonos lenne. Ezért is rendkívül megalapozatlan olyanokat állítani a Dr. Csapó József autonómia-konceptiójáról, hogy „nem felel meg az európai normáknak”, vagy „Románia alkotmányos rendjét veszélyezteti”, „szeparatista törekvéseket takar”, illetve „ellentétes a jogállam szellemével”. Székely Ervin legutóbbi nyilatkozatát olvasva az embernek olyan érzése támad, hogy az RMDSZ képviselő nemigen van tisztában az autonómia fogalmával, az autonómia lényegével.

Úgy tűnik, hogy az autonómia mint igény, illetve mint az etnikai konfliktu-

sok rugalmas megoldásának lehetősége (módja) – a jelenleg is működő konkrét autonómiák eseteit meghaladóan – világviszonylatban is egyre szélesebb körben válik elfogadottá. Az elfogadottság folyamatának legbeszédesebb példája az Amerikai Egyesült Államokban keresendő. Amerika közel egy évszázada értetlenül áll az etnikai konfliktusok előtt. Nem támogatta az autonómia-törekvéseket se. Az amerikai álláspont – a status quo görcsös védelmén túlmenően – elsősorban az amerikai történelemből, hagyományokból és az egyéni jogokra épülő jogfelfogásból ered. Ezért figyelemre méltó az izraeli Ruth Lapidothnak az Amerikai Egyesült Államok Békekutató Intézetében végzett többéves kutatómunkájának eredménye. Ruth Lapidoth analitikus és ténykezelő pontossággal, lényegre látó objektivitással megírt, *Az autonómia, az etnikai konfliktusok rugalmas megoldásának lehetőségei*³ című könyve jelentős tudományos teljesítmény, ugyanakkor a politikusok számára gyakorlati útmutató is.

Posztív és reménykeltő jelzés, hogy az amerikai kutatóintézet is és a szerző is nagy figyelmet szentel az autonómia kérdéseinek. Érzékelhető, hogy az Amerikai Egyesült Államok már nincs abban a helyzetben, hogy egyértelműen elhárítsa a különböző népcsoportok autonómia-igényeit. Ezért joggal

lehet bízni abban, hogy az amerikai álláspont hatására olyan államok se fognak mereven elzárkózni az autonómia-igények elől (gondolok itt elsősorban Franciaországra, mivel kisebbségvédelmét az amerikai állásponthoz igazítja) amelyek területén jelentős lélekszámú kisebbség él, ennek ellenére korábban hallani se akartak róla.

Az erdélyi magyarság autonómia igénye kapcsán pozitív példaként gyakran emlegetik az Åland szigeteket, a Föer szigeteket, Grönland, a *Spanyol Autonóm Községek* (Comunidades Autónomas), illetve Dél-Tirol autonómiáját. Az alábbiakban néhány ritkábban emlegetett, működő autonómiát emelek ki, illetve kettőt az „alakuló” autonómiák közül.

a) A gagauz autonómia. A gagauzok az idők folyamán eloroszosodott, török nyelvű, keresztény ortodoxok, esetleg baptista protestánsok. A XVIII. század végén XIX. század elején menekültek a bolgárok egy népesebb csoportjával együtt a Török Birodalomból az orosz Besszarábia déli részére. Lélekszámuk az 1989-es népszámlálás alkalmával 200.000 körül volt. Legtöbbjük az akkori Moldvai Szovjet Szocialista Köztársaság területén élt. Moldávia összlakosságának a 3,5%-át tették ki. Körülbelül 40.000 fő Odessza környékén telepedett le. A nagyobbik, moldáviai csoport viszonylag jobb helyzetben volt. A moldvai Komratban 1990-ben megalakították az első gagauz egyetemet.

Ideálisnak egyáltalán nem nevezhető politikai közegben a gagauzok 1989 őszén kikiáltották az úgynevezett *Gagauz Autonóm Szocialista Szovjet Köztársaság Szövetségben Moldáviával* államalakulatot. Ez az államalakulat – amelyet se Moszkva, se Kisinyov nem ismert el – kb. 300.000 főt foglalt magában. A lakosságnak mindössze a fele volt gagauz. Sajnálatos fegyveres konfliktusra is sor került. A még nagyobb vérontások elkerülése végső soron a Tiraszpolban állomásozó 14. szovjet hadseregnek volt „köszönhető”, amely a hatalom tényleges birtokosává vált.

A tárgyalások megindulását követően Mircea Snegur nehéz helyzetbe ke-

rült, mert a román nacionalisták (akik Moldávia és Románia egyesülését szorgalmazták) hallani se akartak a gagauzokkal történő kiegyezésről. A játszma 1994-ben dőlt el, amikor a moldáv parlamentben 95 %-os többséget kapott az ország önállósága. *Gagauzföld autonómiája végül 1996 január elsejével valósult meg 1831 négyzetkilométeren 171.000 lakossal. A lakosság 78 % gagauz, 5,5 % -a bolgár, 5,4 % -a moldován, 5 % -a orosz, 4 % -a ukrán.*

b) Skócia és Welsz autonómiája.

Nagy-Britannia meghatározó, tekintélyes tagállama az Európai Uniónak. Kisebbségpolitikája hatással lehet az Európai Unió, illetve Európai Unió tagállamainak kisebbségpolitikájára is. Ezért a működő autonómiák felsorolásából Skócia és Welsz autonómiája – nyilvánvaló jellegzetességei ellenére – nem maradhat ki.

Skócia lakossága 1997 szeptember 11-én népszavazáson mondott igent arra, hogy válasszon saját parlamentet és a jövőben ne Londonból, hanem Edinburghból kormányozzák. Szeptember 18-án Welsz lakossága mondott igent a saját parlamentre, illetve arra, hogy a jövőben Cardiffból kormányozzák.

A népszavazást megelőző vitákból, illetve kampány alkalmával napvilágot látott érvekből és ellenérvekből a tanulságok egész sora szűrhető le, amelyek későbbiekben hatással lehetnek más népcsoportok törekvéseire is. Egyrésztől le kell szögezni, hogy *a népszavazás kiírására nem etnikai megfontolásból, hanem a szubszidiaritás elvének gyakorlati előnyei miatt került sor. Másrészt a konzervatívok elleneztek a tervet, mert attól tartottak, hogy ezzel elkerülhetetlenül megindulhat az Egyesült Királyság szétesése. A munkáspártiak ennek ellenkezőjét állították, kiemelve azt, hogy a szubszidiaritás elvének mellőzése eredményezhet olyan feszültségeket, amelyek konfliktusokat okozhatnak, végső soron elvezethetnek a széteséshez is. Megfogalmazásuk szerint a tartományok nagyobb önállósága „nem fenyegeti az Egyesült Királyságot, hanem biztosítja annak jövőjét”. A munkáspártiak álláspontját alátámasztotta az is, hogy a skót és welszi lakosság többségében fel se merült az önálló államiság gondolata.*

A skót és a welszi autonómia néhány sarkalatos pontja:

A nép által megszavazott javaslat szerint a 129 fős edinburghi parlament maga dönt 14 milliárd elköltésé-

Törzburg – Törösvár – Bran

ről. Ugyancsak hatáskörébe tartozik a csak Skóciára érvényes törvények meghozatala, továbbá a helyi önkormányzat és közigazgatás, a rendőrség és az igazságszolgáltatás, a közúti közlekedés, az egészségügy, a kultúra és természetesen az oktatás. A központi hatalom jogköre marad az alkotmány, a honvédelem, a külpolitika, az adórendszer, a társadalombiztosítás és a gazdaság irányítása. A skót parlament korlátozott mértékben meg is adóztathatja Skócia lakóit. **A skót miniszterek az országukat érintő ügyekben az Európai Uniónál is önállóan járhatnak el.**

A 60 képviselőre tervezett welszi parlament hatásköre jóval szerényebb. Nem hozhat törvényeket és nem szabhat ki adókat, csak ezek alkalmazása, végrehajtása hárul rá. Mindenesetre több lesz, mint szép beszédek elmondására alkalmas fórum, ellenőrizni fogja a tartománynak járó közpénzek – jelenleg hét milliárd font – elköltését.

Jelentős újdonság, hogy a tartományi képviselők egy harmadát (Welszben felét) a nálunk is alkalmazott területi listás, arányos rendszer szerint fogják megválasztani. A többit a szigetországban hagyományos módon, az egyéni választókerületekben a legtöbb szavazatot szerző jelöltek fogják kitenni.

c) Korzika szigetének autonómiája. Korzika szigetének autonómiáját a területi autonómia negatív példaként is szokták aposztrofálni. *Fábián*

Gyula és Ötvös Patrícia a kisebbségi regionalizmus példaként emlegeti.⁴ A régió, olyan terület, amelyen bizonyos népcsoport egy konkrét célt szeretne megvalósítani a helyi – emberi és gazdasági – erőforrások megfelelő mozgósításával.

Korzika sziget autonómiájának legnagyobb hiányosságai, hogy a francia állam nem ismeri el a korzikai identitást, illetve a korzikai nyelvet önálló nyelvként. A régiót központi akarattal hozták létre, ezért központi akarattal gyakorlatilag bármikor meg is szüntethető. Jogosítványai rendkívüli módon központ-függőek ezért bizonytalanok és állandóan változnak, módosulnak.

Korzika szigete egy általános önkormányzati decentralizálódási folyamat keretében, első alkalommal 1982-ben kapott különleges jogállást. Sajátos jogosítványokkal rendelkező régióból 1991-ben vált egyedi jogállású közösséggé. Ezt követően a „helyi hatalmat” az 51 tagból álló demokratikusan megválasztott Korzikai Gyűlés gyakorolja. A Korzikai Gyűlés tagjai közül Elnököt, majd listás szavazással Végrehajtó Tanácsot választ. A Végrehajtó Tanács hat tagból és egy elnökből áll.

Korzika szigete különleges jogosítvánnyal bír: -az oktatás; -a kultúra; -a környezetvédelem; -az urbanizmus; -a mezőgazdaság; -a tömegkommunikáció; -a szállítás és közlekedés; -a gazdaságfejlesztés területein.

d) Svájc, mint a polietnikus föderáció modellje. Svájcot ritkán emlegeti még a szakma is úgy, mint a kisebbségvédelem modelljét. De nem azért mert erre nem szolgált volna rá, hanem talán azért mert olyan mélyen beépült a nemzeti és nemzetközi politikai köztudatba, hogy mára magától értetődőnek hat. A demokrácia, a föderalizmus, a kisebbségvédelem olyan fogalmak, amelyek az idők folyamán szervesen összefonódtak Svájc nevével (sőt államiségének létével). Svájc elképzelhetetlen föderáció nélkül. A föderáció alapfunkciója pedig a nyelvi, vallási, és kulturális kisebbségvédelem. Svájc föderalisztikus demokráciája az elhatárolódások és önelhatárolódások rendszere: az egész jogát a részek autonómiája korlátozza, a többség jogát pedig a kisebbség joga korlátozza; az egész csak a sokoldalúságban, sokféleségben való egység.⁵

A kisebbségi problémák megoldása a „svájci identitás”, vagy a „svájci nemzet” mint politikai (és nem kulturális) nemzet alapján valósul meg.

Példák megghiúsult autonómia-kísérletekre.⁶

A fentiekben – fölöttébb vázlatosan ugyan –, de bemutattam néhányat a működő autonómiákból. Utaltam az autonómia negatív példájára is (Korzikai szigete). Talán nem hátrányos, ha megemlítek kettőt a pillanatnyilag megghiúsult autonómia törekvésekből is.

a) A morva-sziléziai autonómia-törekvések. A morva autonómia-törekvések gondolata először 1968-ban merült fel Morvaországban és Szilézia Csehszlovákiához (illetve Csehországhoz) került részében. Csehszlovákia felbomlásának folyamatában a brnói értelmiségiek folytatták az önálló morva társadalom gondolatát. Munkásságuk következtében egyre erőteljesebbé vált a morva nemzeti emancipáció, amely – furcsa mód – tagadásban (negációban) öltött testet. A közel négymillió morva lakosság jelszava ugyanis így hangzott: „Nem vagyunk csehek!”. Az 1990-es választásokon Brnóban (Brno) a morvák 28%-os eredményt értek el. Az 1991-es népszámláláson ismét jelentős sikert könyvelhettek el az önálló morva föderáció hívei.

Csehszlovákia felbomlásakor a morva föderáció hívei az ország nevét Cseh-Morva Köztársaságra akarták változtatni. A „bársonyos forradalom” cseh hívei azonban lesöpörték az asztalról ezt a javaslatot. A morva mozgalom nem elszá-

kadásra, hanem az ország föderalizálására törekedett. Az 1994-es választásokon azonban mindössze 1%-ot értek el. Választási kudarcaik ellenére úgy tűnik, hogy a morva emancipációs folyamat nem ért véget.

b) A ruszin autonómia-törekvések. A 80-as évek végére az addig ukránoknak alávetett ruszin politikai elit igyekezett megfogalmazni véleményét az etnikai identitásról. Lendületesen megindult a ruszinoknál is – hasonlóan a volt Szovjetunió területén élő más népcsoportokhoz – egy etnikai emancipációs folyamat. A ruszin – több ország területén élő népcsoport – nyelvi, vallásilag egyaránt erősen tagolt. Lélekszámuk „Tengerentúli ruszin aktivisták” szerint 650 ezerre tehető Ukrajnában.

1990 után a „Kárpáti-Orosz Társaság”, a ruszin autonómia-törekvések ungvári szócsove bevezette a „kárpátaljai orosz” névváltozatot, Kárpátalját pedig „különleges önkormányzati terület” státussal akarták felruházni. A tervezet a nemzetiségi követelések mellett egy sor gazdasági könnyítést is kért a területnek, a kijevi ukrán parlament azonban a ruszin követelésnek (amelyet a magyar lakosság is nagymértékben támogatott) azóta sem szerzett érvényt. A ruszin autonómiaigények támogatására nemzetközi jogászok és kisebbségi szakértők emeltek szót, de a nagy létszámú USA-beli ruszin közösség is kiállt mellettük. A mozgalom elsődlegesen kulturális célokat tűzött maga elé (pl. az egységes, latin betűs írásmód bevezetését), és csak másodsorban politikaiakat. Kijevben azonban félnek, hogy Kárpátalján ruszin–magyar dominanciával jön létre valamilyen autonómia.

Kreczinger István

JEGYZETEK

¹ Kovács Péter: Nemzetközi jog és kisebbségvédelem. Osiris Kiadó Budapest 1996 183-184 oldal.

² Ruth Lapidóth: Autonomy – flexible solutions to ethnic conflicts, idézi Horváth András: Az autonómia mint az etnikai konfliktusok rugalmas megoldásának módszere című munkájában Kisebbségkutatás 2000/2 szám

³ Ruth Lapidóth: Autonomy Flexible Solutions to Ethnic Conflicts, United Institute of Peace Presse, Washington D.C. 1996

Ruth Lapidóth idézett munkájában felsorolja mindazokat a tényezőket, amelyek hozzájárulhatnak az autonómia-rendszer sikeréhez. Ezek a következők:

- Az autonómiát annak a lakosságnak az egyetértésével kell létrehozni, amely azt élvezni fogja.
- El kell nyerni annak az államnak a támogatását, amelyhez az autonóm csoportot etnikai szálak fűzik.
- Az autonómiának mind az állam, mind az autonóm régió javát kell szolgálnia.
- Az autonóm lakosságnak biztosítani kell saját szimbólumai és anyanyelve hivatalos használatát.
- A hatalom megosztását oly világosan kell megfogalmaznia, amennyire csak lehetséges.
- Ha a központi kormány a maga számára fenntartott hatalmi ágak keretében olyan intézkedéseket hoz, amelyek az autonóm régiót érintik, konzultálnia kell a helyi hatóságokkal.
- A központi kormány és az autonómia hatóságai együttműködésének biztosítására külön szervezet kell létrehozni.
- A legnagyobb részletességgel ki kell dolgozni a központi és az autonómia hatóságai közötti viták rendezésének módjait és mechanizmusát.
- Bizonyos körülmények között az autonómia bevezetését és a megfelelő hatalmi ágak átruházását fokozatosan kell megvalósítani.
- Nagyobb a siker esélye abban az esetben, ha mind az állam, mind az autonóm egység be rendezkedése a demokratikus értékeken alapul.
- Minden autonómia-rendszerben biztosítani kell az emberi jogokat, beleértve az egyenlőséghez és a diszkrimináció-mentességhez való jogot; az autonóm területen élő valamennyi helyi kisebbség számára kisebbségi jogokat kell szavatolni.
- Az egyenlő gazdasági fejlettség és életszínvonal az autonóm régióban és az állam területén hozzájárulhat a sikerhez (ld. Dánia különleges intézkedéseit a grönlandiak életszínvonalának emelésére).
- Ha az autonóm rendezés bizonyos kötelezettségeket (emberi jogok, egészségügy, környezetvédelem) feltételez, azt a nemzetközi standardokra kell alapozni.
- A legfontosabb és nélkülözhetetlen feltétele a sikernek a megbékélés és a jóakarati légkörének érvényesülése. Kitaró és állandó erőfeszítéseket kell tenni a türelmes dialógus folytatására. Ellenséges légkörben az autonómia nem lehet sikeres.
- Az autonómiát azelőtt kell létrehozni, mielőtt a viszony a többség és a kisebbség között végleg megromlik. A gyűlölet és a frusztráció légkörben autonómiát létrehozni nem lehet, az ugyanis a túlfeszített viszonyokhoz már nem tud alkalmazkodni.
- ⁴ Fábrián Gyula, Ötvös Patrícia munkájának felhasználásával (Kisebbségi jog, KOMP-PRESS Korunk Baráti Társaság Kolozsvár 2003, I. Kötet 186. oldal)
- ⁵ Werner Kagi: Jahrbuch der Neuen Helvetischen Gesellschaft, Budapest 30. 1959.11. idézte: Fábrián Gyula, Ötvös Patrícia i.m. 182. oldal
- ⁶ Lukács János (fordítás): Autonómia-törekvések Kelet-Európában a rendszerváltozás után; Kisebbségkutatás 1999/4 szám (az írás szerzője Stefan Troebst)

Erdélyi szászok a múltó időben

AZ ANDREÁNUMTÓL A KIVÁNDORLÁSIG

1919. január 8-án az erdélyi szászok a megyesi határozatokkal elfogadták a hatalomváltást, következésképpen a kisebbségi helyzetüket. Az erdélyi, tágabb értelemben a romániai németek abban bíztak, hogy a románok betartják a Gyulafehérvári Határozatokban az autonómiára vonatkozó ígéretüket. Mivel azonban ez nem történt meg az 1923-as román alkotmányt a németek elutasították.

A magyar királyságban, ahol a külső támadás veszélye a kezdetektől állandó fenyegettetést jelentett (kun, tatár, török és egyéb betörések formájában), a középkori uralkodók különböző privilégiumokkal telepítették le az újonnan érkező közösségeket. E kiváltságok különböztek egymástól, függően attól a szereptől, amelyet a beköltözők a gazdaságban, illetve a határvédelemben játszottak. A székelymagyarok, a besenyők, a kunok, a jászok, a szászok és a horvátok területi autonómiát kaptak (aminek az angol politikai gyakorlatban az ún. „home rule” felel meg). Az olyan katonai szolgálatért cserébe kapott területi autonómia különböző típusainak megvalósulása a történeti Magyarországon, mint például az alulról választott tisztviselőkkel működtetett székely és szász székek, illetve a szász universitas, a kun és jász kerületek léte lehetőséget nyújtott a különböző népcsoportoknak, hogy megszervezzék a saját öngazgatásukat és megvédjék azok kereteit fölhasználva saját érdekeikért.

Miután a határsávokat (gyepű) előretolták, a gyepűelvére, azaz a királyi földre való betelepülést Erdélyben engedélyezték, az ún. szászok legalább három hullámban érkeztek a helynevek tanúsága szerint. (Az első hullámnál a „németi” utótag utal erre Szatmár, Bihar vidékén: a másodiknál a „szász”.) A szászság tehát három nagy csoportban telepedett meg: Az 1. csoport Szebenben és vidékén helyezkedett el, a 2. a Barcaságban vetette meg a lábát, míg a 3. Besztercét és környékét népesítette be.

A Nagyszeben vidéki szászokat II. Géza magyar király (1141-1162) telepítte. Feladatuk: a sókitermelés javítása, a végvárrendszer, a gazdaság erősítése, az aranybányászat az Erdélyi-Érc-hegységben. II. Endre magyar király (1224) szabadságlevelében területi autonómiát, kollektív jogokat ad a szászoknak (Andreánium). Szeben és vidéke kapja e jogokat, de később a környező szász települések is elnyerik, s így jön létre a szász egyetem („Nationsuniversität”, „Universitas Nationis Saxonicae in Transilvania”), melyet 1486-ban említenek így először, s 1868-ig áll fent.

MILYEN JOGOKKAL RENDELKEZTEK?

1. Szeben és környéke egy politikai egységet alkotott és egy bíró alá tartozott. A szászok grófját először a király nevezte ki, majd azt az egyes székek királybírái választották meg. Zsigmond 1402-ben engedélyezte az ispáni hivatalok választással való betöltését.
2. Csak a területükön élők közül választhatták a bírót (a magyar nemesek távoltageására).
3. Évente 500 ezüst márkát fizettek a királynak, és vásáraik vámmentesek voltak.
4. Hadiszolgáltatásként az ország határain belül 500, országon kívül pedig, ha a király személyesen vezette a hadat 100 páncélost állítottak ki, békében 50 harcost tartottak hadrendben.
5. Papjaikat maguk választhatták, a tizedet is nekik fizették.

6. Csak a király vagy ispánja ítélezhetett fölöttük, ha saját bírójuk nem vállalta. (Az elnyert immunitás értelmében mentesek voltak az „idegen” – pl vármegyei magyar – törvénykezés alól.) Szokásjogukat 1853-ig használták, ezt váltja fel az osztrák polgári törvénykönyv.
7. Erdők, vizek használatát engedélyezte (legyen az királyi, vagy az oláhoké). Később ez áterjedt az öröklésre, az ital- és húskimérés jogára, melyek egy-egy település döntési körébe tartoztak. Vásárt szabadon, adó nélkül rendezhettek.

A XIII. sz. végétől alakulnak ki a földművelők falvaiból a szász városok. A XIV. században a szász székek mint igazságszolgáltatási szervek működnek, élükön a királybíró áll. Zárt területük legfőbb képviselője a királyi ispán, aki az erdélyi vajda (később a fejedelem) tanácsának tagja. Mátyás király alatt épül ki a teljes szász önkormányzat: amikor megkapták a királybíró megválasztásának jogát, s az erdélyi kiváltságokat minden részterületre kiterjesztették. Így az egész szász nép egy közigazgatási-politikai egységet alkotott, melynek élén a „szászok grófja” állt, e méltóságot hagyományosan a szebeni polgármester töltötte be.

1437-ben a Budai Nagy Antal vezette parasztfelkelést csak úgy tudták leverni Erdélyben, hogy a kiváltságos rendek, a vármegyei szervezetben élő magyar nemesség, a székekben élő székelység és a szintén székekben szerveződő szászok unióra, szövetségre léptek egymással, mely 1848-ig meghatározó maradt. A szászok törvényeit 1583-ban Hutter Albert nagyszebeni királybíró összeszedette, s e törvénykönyvüket Báthori István (1571-1586) fejedelem, majd I. Lipót (1657-1705) császár is megerősítette.

TÖRVÉNYKÖNYVÜKRŐL

A szász székek és vidékek által választott 22 képviselő évente ülésezett Nagyszebenben, élükön a szászok grófjával.

Minden szék és vidék élén egy főtisztviselő (főpolgármester vagy királybíró) állt, aki a közigazgatást irányította. Második tisztviselőjük a szék vagy a vidék bírása volt, aki a törvénykezést vezette. A szabad királyi városokban a végrehajtásba bekapcsolódott a mellettük álló tanács is. A székekben (vidékekben) évente tartott közgyűléseken választották meg tisztségviselőiket és követeiket nemzeti gyűléseikre. (A városok, falvak is maguk választhatták meg gyűléseiken tisztségviselőiket vagy a képviselő-testületet.) A szász autonómiát véglegesen 1876-ban a dualista magyar állam számolta fel, az egységes (francia mintájú) polgári közigazgatás megszervezésekor.

EGYHÁZI SZERVEZETÜK

Az, hogy a szászság évszázadokon keresztül megőrizte nyelvét és kultúráját, nemcsak közigazgatásbeli önállóságának, felekezeti iskoláinak köszönheti, hanem önálló egyházszerzetének is. A papválasztás minden szász közösség saját joga volt. A beszolgálattal tized egy részét a közösségek papjai megtartották maguknak, s a fennmaradó részszel pedig a közösség rendelkezett. Mivel az erdélyi püspök és a szászok közötti harc a tizedfizetés kötelezettsége körül a szászok „vereségével” zárult, egyházi téren való teljes egyesülésüket a magyar egyházi beosztástól független dékánátusaik segítségével igyekeztek elérni. Végül a reformáció idején többségük a szervezeti különállást jelentő evangélikus vallást választotta.

Erdélyben 1557-től biztosítják a katolikus, a református vármegyei nemeség, a katolikus és református székelység, az evangélikus szászság és az unitárius városi polgárok, főleg tehát az erdélyi rendek részére a 4 vallás szabad használatát. (Tordai országgyűlési határozatok 1557, 1564, 1568).

Az erdélyi szászokat kettős pajzs védte: a vallás szabad gyakorlása és a szász szervezeti privilégiumok. *A rendiségben olyan autonómiájuk volt a szászoknak, amely kizárta, hogy az egykori Magyarországon (illetve az erdélyi fejedelemiségben) mai értelemben véve nemzeti kisebbségnek tekinthetnénk őket.* II. József kezdte előjogaikat megnyirbálni, a polgári állam szüntette meg a különállásukat 1868-ban, és tette a rendi függetlenséget és jogegyenlőséget élvező népcsoportot nemzetiséggé, egyidejűleg identitásában veszélyeztetett etnikummá.

FEJLŐDÉS A 20. SZÁZAD FORDULÓJÁN

1867 után a fejlett egyház- és iskolaszervezetben szorosan együtt élt a tanítótság a németországi egyetemeken képzett papsággal, amely segítségére volt a parasztságnak gazdálkodása modernizálásában. A népcsoport folyamatosan ki tudott választani magából olyan vezetőket – gyakran lelkészeket vagy egyházközségi laikusokat, akik összetartották a mikrotársadalmat, s a közösség kifelé egységesen viselkedett. Így váltak értelmiségük útmutatása alapján a polgári tulajdont gyümölcsözőt, a gazdasági megújulásra érzékeny polgárokká, birtokos paraszttá. Kézművességükből a XIX. század végére a szász gyárpar: szalámigyárak, sör-, textil-, bőrzemek, szeszgyárak fejlődtek ki.

A szász bankok sokat áldoztak a kulturális és iskolai élet fejlesztésére. Saját tudományos, sport- és kulturális egyleteik működtek. Kiemelkedő egyénisége a kornak Karl Wolff, aki a legnagyobb szebeni bank elnöke volt, de dolgozott a városfejlesztésben, falusi hitelszövetkezetek alapításán, próbálkozott a németországi tőke becsalogatásával Erdély iparosítása érdekében. A szászok megtartották városaik vezetését a felszabaduló román és magyar beköltözés ellenére, s megőrizték közösségeikben az engedélyezett hivatali (német) nyelvhasználatot is.

A MEGDYESI HATÁROZAT ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Az 1930. évi népszámlálás szerint Nagy-Romániában 4,1 % német, Erdélyben az 5 548 363 főből 9,8 % német élt. (Az 1910. évi magyar népszámlálás adatai szerint 10,8% volt a német lakosság.) Részben a Maros és a Kárpátok között, a hajdani szász székek területén éltek, míg a svábok a Bánságban, Temesvár környékén. 1919. január 8-án Megdyesen határozatot fogadtak el az erdélyi szászok, amelyben csatlakoztak a megalkuló Romániához, elfogadván a gyulafehérvári határozatokban felkínált ígéreteket. Néhány hónap múlva hasonlóan nyilatkoztak a svábok is.

Románia 1919. december 9-én írta alá Párizsban a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal a kisebbségvédelmi egyezményt: így a románok által aláírt kisebbségvédelmi szerződés 8. cikkelye kimondja: „Vallási, hitbeli vagy felekezeti különbség, a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen: nyilvános ál-

lások, hivatalok és méltóságok elnyerése vagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében egyetlen román állampolgárra sem lehet hátrányos. Egyetlen román állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallási életben...”

A 11. cikkely korlátozott autonómiát ígér a székelyeknek, szászoknak: „Románia hozzájárul ahhoz, hogy az erdélyi székely és szász közületeknek a román állam ellenőrzése mellett, vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen.” Románia kötelezte magát arra, hogy a szerződés bizonyos rendelkezéseit alaptörvényének ismeri el, és semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz ezekkel a részekkel ellentmondásban, továbbá, hogy ezekkel a rendelkezésekkel ellenkező törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz hatályos.

AZ 1923. ÉVI ALKOTMÁNY

E nemzetközi kötelezettségek ellenére az 1923. évi alkotmányba alig foglaltak bele részleteket az említett egyezményből. Az alkotmány az országot román nemzetállammá nyilvánította, és visszavonta a gyulafehérvári határozat fontos ígéreteit: Az 1.§-ban megállapítja: „A román királyság egységes és nemzeti állam.” Az 5.§-ból kiderül, hogy a nemzeti kisebbség fogalmát nem ismeri: „...A románok faji eredetbeli, nyelvi vagy vallási különbség nélkül élvezik a lelkiismeret-szabadságot, tanszabadságot, sajtószabadságot...(stb)”.

C. G. Disescu szenátor, egyetemi tanár az 1923-as alkotmánytervezet készítője szerint: az „egységes” jelző az említett 1.§-ban „...kizár a helyi önkormányzattal való mindennemű foglalkozást és tervezetést. A regionalizmus az új alkotmány betűjével és szellemével ellentétes és azt az új alkotmány elítéli. Ennek gyakorlása államellenes bűncselekmény...”

NYELVTÖRVÉNY, NYELVHASZNÁLAT KORLÁTOZÁSA ÉS MEGADÓZTATÁSA

A békeszerződés és a kisebbségi szerződés természetesen előírta a nyelvhasználati jogot, s ígéret történt erre a gyulafehérvári (1918) pontokban is. A hatóságok előtti nyelvhasználat jogát 1921 és 1922-ben kezdték eltüntetni: 1921-ben az igazságügyi minisztérium körrendeletével valamennyi bíróságot arra kötelezte, hogy szóban és írásban kizárólag a román nyelvet használja. Az 1925-ös

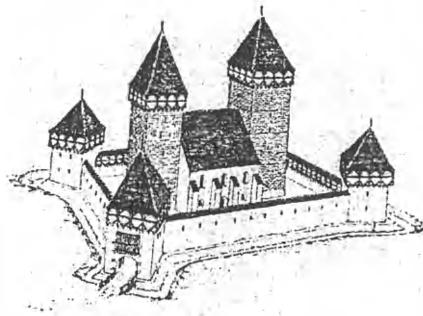
közigazgatási törvényjavaslatban a törvényhozási tanácsra bízták a helyi kisebbségi nyelv engedélyezését, ami gyakorlatilag a kisebbségi nyelv használatának a visszaállítását jelentette. Így a falvakban is megjelent a tábla a jegyzői irodákban: „Csak románul beszéljenek”. Az 1936-os új közigazgatási törvény szigorú büntetéseket helyezett kilátásba, ha a helyi tanácsban kisebbségi nyelvet használtak (pl. felosztás). A bíróság előtti nyelvhasználatot – amit a kisebbségvédelmi szerződés szintén előírt – inkább nem szabályozta, a tolmácsolást az ügyvédek, ügyfelek végezték. 1929-től a szövetkezetek könyvelését kizárólag románul lehetett vezetni. 1935-től pótdó fizetésére kötelezték azokat az iparosokat, kereskedőket, akik könyvelésüket nem románul vezették.

NÉVELEMZÉS ÉS AZ ISKOLÁK SZÁMÁNAK CSÖKKENTÉSE

1924-től a magyar tanítók csak úgy taníthattak, ha román nyelvből levizsgáltak, különben nem kaptak tanítási engedélyt. Az egyházi szolgálatban lévő tanítók állami fizetés-kiegészítése elmaradt. Az egyházak nem tudták fizetésüket biztosítani, mivel az iskolák fenntartását szolgáló alapítványaik elértéktelenedtek, birtokaikat földreform címén elvették. (Ugyanakkor a szász, román stb. nemzetiségű tanítóknak a magyar uralom alatt élvezett kedvezményeik továbbra is megmaradtak. Ők államségélyt kaptak, vasúti féljegyük megmaradt, nyugdíjigényüket elismerték.)

DISZKIMINATÍV FÖLDREFORM, TULAJDONVESZTÉS, ADÓ-ÉS HITELPOLITIKA

A román földbirtoktörvény az erdélyi románság előnyére, a magyarság és a németiség gazdasági visszaszorítására tett egyértelmű intézkedéseket. Hosu Longhin szenátor kijelentése szerint: „... „ha azt akarjuk, hogy ezeknek a területeknek eredeti román karaktere legyen, ha minden ízében románá akarjuk tenni, akkor tulajdonába kell adnunk a földet”. Az agrárreformot úgy hajtották végre, hogy a német evangélikus egyház, illetve az Univerzitas vagyona nagy részét, mintegy 55%-át elvesztette. Az Universitas maradványát 1937-ben felosztották az evangélikus egyház és egy román kulturális szervezet között. A romániai németek felének biztosított megélhetését a me-

zőgazdaság. Általában korszerű színvonalon gazdálkodtak, később azonban a románokkal szemben hátrányos intézkedések sújtották őket. Bányászatban 24%, kereskedelemben, a közlekedésben 7,2% dolgozott. A hitéletben alkalmazott megkülönböztetések miatt nagy erőfeszítéseket kellett tenniük a hátrányok ellensúlyozására. Kulturális életükben a németországi evangélikus egyház támogatására számíthattak. Így széles körű felekezeti oktatást tartottak fenn, folyóirataik működtek.

A MÁSODIK BÉCSI DÖNTÉS UTÁN

A németiség túlnyomó többsége, mintegy félmillió ember Dél-Erdélyben élt. 1940-ben a román kormány megállapodást írt alá a hitleri Németországgal, amelyben elismerte a német népcsoport különleges jogait gazdasági és politikai tekintetben, és átengedte nekik a felekezeti iskolák irányítását is. 1943-ban olyan megállapodást is aláírtak, amelynek értelmében a romániai németeket a német hadseregbe sorozták be. Az SS-nek mintegy 60-70 ezer romániai német tagja volt, és mintegy 15 ezren dolgoztak a német hadigépezetben. Közvetlenül 1944. augusztus 23-a, a román átállás után Magyarországgal szemben hadba lépő Románia ellenséggként kezelte a dél-erdélyi magyarságot is; tanárokat, papokat, orvosokat, írókat, mérnököket, iparosokat deportáltak munkatáborokba, így pl. Tirgu Jiu városába, Olténiába. Ide internálták az erdélyi szászok és a bánági svábok értelmiségét is. Innen mintegy 1500 németet szállítottak bányarabságba a Szovjetunióba. Földváron (Brassó megye) eredetileg orosz fogolytábor létesült, de augusztus 23. után a szabadon engedett oroszok helyére magyarokat – kisebb számban németeket is – hoztak Észak-Erdélyből, főleg Székelyföldről, de kerültek ide Szilágyságból vagy Szatmár megyéből is.

KITELEPÍTÉS, DEPORTÁLÁS, KIVÁNDORLÁS

1945-ben egyrészt február hónapban rendelet jelent meg, mely szerint a német származásúakat a Szovjetunióba deportálják, másrészt ugyanebben a hónapban a párizsi békeszerződések előtt, a valamiféle területi elcsatolástól való félelemben kiadták a *Nemzetiségi Statútumot* (86/1945. számú törvény), amely 30% nemzetiségi lakos esetében lehetővé tette a nyelvhasználatot az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban, bár a kolozsvári egyetemen kapcsolatosan csak kétnyelvű egyetemet szorgalmazott. Míg folytak a béketárgyalások, megbízták a nemzetiségi szervezetet, így a Magyar Népi Szövetséget egy nemzetiségi törvény kidolgozásával, megígérték az önálló nemzetiségi közigazgatási terület kialakítását is a 65%-ban kisebbség lakta területekre vonatkozóan, de mindez már a békeszerződések aláírásával és az RKP választási győzelmével mindez feledésbe merült.

A háború következményei tehát súlyosan érintették a németiséget: Mint „háborús bűnösök” minden politikai jogukat elvesztették, vagyonukat kizárították. 1945 után mintegy 75 ezren kényszermunkán voltak a Szovjetunióban, és csak 1950-ben kapták vissza az állampolgári jogaikat... Létszámuk 1956-ra Erdélyben a nemzetiségi (és nem anyanyelvi) statisztika szerint 368 ezerre csökkent. Az 1977. évi népszámlálás szerint 323 ezer német élt ezen a területen; 120-130 ezer fő Brassó és Szeben megyékben és mintegy 150 ezer fő a Bánágban, Arad, Kraszó-Szörény és Temes megyékben. A németiség létszámának csökkenése részben az ún. „családegyesítés”-sel magyaráható: 1951-től 1982-ig 130 151 fő települt át az NSZK-ba. 1980-as években, az un. Ceausescu-időszakban 5000 DM-ért vásároltak ki egy gyermeket és 9-10 ezer DM-ért egy felnőttet. 1980-88 között mintegy 13 ezren települtek ki. Összesen 414.226 fő települt ki Németországba 1950 és 1993 között.

Végül is 1910-től 1992-ig a szászok száma csaknem 90 %-kal csökkent. Vagyis a Magyar királyságban 800 éven keresztül növekedtek, gazdagodtak, önálló irodalmat, kultúrát teremtettek. Az utolsó 70 év – autonómia hiányában – teljes felszámolásukhoz vezetett.

Hévízi Józsa

A HÁROM ÁTTÖRÉS

Az erdélyi táj víziója (Az Erdélyi Helikon íróinak ajánlva*)

Mikor a teremtés harmadik napján Isten kiterjesztette a mennybolt erősségét, s a világtenger vizét meghátrálásra kényszerítette, hogy kibukkanhasson a föld, – kibukkant akkor az óceán hullámai alól az a földdarab is, amelyből kezdetben nem látszott egyéb, csupán a három hegy-csúcs, jobban mondva, három hosszú, fésűfogas hát. Ezekről a szürke hegyhátról vastagon csurgott az ősiszap, a hosszú éjszaka nyirkos hagyatéka, most, hogy váratlanul megvirradt valahára. Hamarosan türelmes napfény kezdte élesztetni s melengetni a hegyek lappangó életcsíráit, játszott a fény a hegyoldalon, mígnem felragyogtak. Ekkor fel is hasadtak helyenként s nagy darabok töredetek le belőlük. Végül megint nyugodtan heverték ott, mint roppant krokodilusok verőfényes mocsárban. Mint ha valaki szikár gerincoszlopaikat úgy toltta volna egymás felé, hogy szinte szabályos háromszög keletkezzenek.

Az a hatalmas tó, melyet ezek a sziklaszigetek körülállottak, persze sokáig összefüggött még a világtengerek végtelen mezőivel. De minél inkább apadt bent is a víz, annál közelebb jutott egymáshoz a három hegygerinc. Mikor aztán egészen eltűnt a háromszögből a tó, s fenekét is száraz napfény sütötte, akkor a hegyhátsókat csak három mély völgy választotta el egymástól, s rajtuk keresztül három folyó vitte kifelé a fölös esővizet ebből az országból.

Nem telt bele nagyon sok idő: elfolytak köröskörül a mélyebb tengerek is. Ekkor tűnt ki, hogy Erdélyország maradt ezen a helyen; háromágú hegykoronába foglalt dombos fennsík, mely mint erős vár, magasról tekintett le Magyarországra, Románia és Oroszország mély lapályaira, s csak az Erdőskárpátok láncá kötötte össze Nyugat-Európa hegyvidékeivel.

A három főhegység, mely azóta körülzárja ezt a tündérkertet: a déli Kárpátok, a keleti Kárpátok és az erdélyi Érc-hegység. A három folyó, mely közöttük kifelé viszi az ország vizeit: az Olt, a Maros meg a Szamos. Három völgyet ástak ezek a folyók mind mélyebbre a hegygyűrű sziklatalajába. Ez a három áttörés: az Olt kiszakadása a vöröstoronyi szoroson, a Maros kiszakadása az Érc-hegységen át, s a Szamosé a Meszes és Lápos hegység között. Dél, nyugat és észak felé a vizek

egy-egy főtut törtek maguknak a körül-pántolt országból.

Idő folyamán a folyók útja ellenkező irányban – emberek útja lett. Három folyó mentén, három különböző irányból emberek telepedtek le ez országból. Isten bölcsessége úgy rendelkezett, hogy ezt a kezdet kezdetétől hármastagoltságú országot három különböző faj vándoraira népesítse be, mintha művészi gondolatát így akarta volna betetőzni. Mert bizonyos, hogy ezzel a kicsi országgal különös terve volt.

Egyébként minek fordított volna annyi gondot ez országocskára külső, földrajzi, nagy vonalaira? Hát még belsejének pazar sokféleségére, a legkisebb részletig? Mért osztogatta volna bőkezűen szeretszét kincseit a legrejtettebb zugokba is, a föld színén s a föld alatt? Ám az emberek, ahogy az rendesen történni szokott, félreértették tiszta és atyai szándékát. A három nemzet nem tett magáévá a három hegység közül egyet-egyet, hogy hitének, nyelvének, egész lényének biztos menedéke legyen. Nem foglaltak el egy-egy külön tájat maguknak a három folyó valamelyikének mentén, hogy e termékeny vidéket bölcs elégedettségben műveljék. Még az is nehezükre esett, hogy a különben dombos erdélyi medence három fennsíkját: a Barczaságot, a Kenyérmezőt s a csíki rónaságot egymás közt testvériesen felosszák. Nem. Mind a három nép teljes erejéből arra törekedett, hogy lehetőleg az egész országot magának hódítsa meg. Így esett aztán, hogy településeik mélyen egymásba ékelődtek, s egységük mindenütt széttöredezett. Ennek következtében Erdély hegyeiről és völgyeiből nemsokára nyelvek s nyelvjárások bábeli zürzavara zsongott. Megrendült s megzavarodott az emberi települések által e táj természetes, kozmikus rendje, s valóban inkább a vak véletlen kaleidoszkópjához hasonlított, mint a Teremtés művészi gondolatához. A legcsekélyebb kívülről támadt lökésre már alakját s színét változtatta meg ez a kis világ.

Hát valóban csak mese volna, mese, álom és semmi más, ha valaki így beszélne: a tenger habjaiból valamikor egy ország született, – három hegy zárta körül, három folyó eredt benne, végigfolyt az országon, dombok és rétek és virágos-

kertek mentén, áthaladt három termékeny síkságon, s végül három mély völgyön keresztül áttörte és elhagyta a hegyeket. Három nép lakott ezen a kicsike világtájon, mindenik egy hegyet, egy völgyet, egy folyót, egy síkságot foglalt el s vallott magáénak, s az valóban az övé volt és szent volt és sérthetetlen. Valóban, ez így mese és álom csupán. A valóság irgalmatlanul kacag ezen a mesén. Az ember nem értette meg az Isten álmát. A három nép szétszóródott a történelem folyamán gondolatlanul a sodró erdélyi szelek szárnyán, s most élnek egymás közt összevissza. (Bár ki tudja: nem Isten keze dolgozik éppen ezáltal is?) A német ajkúak főleg délen és északon, a magyarok keleten és nyugaton, a románok minden égtáj alatt. Még kicsi falvaink nagy többsége is legalább két-nyelvű teleppé lett. S ma városainkban szinte mindenütt három nyelv keveredik és kavarg.

Valóban, ez a költői látomás nem egészen illik a mi Erdélyünkre. Mégis, kérlek, engedjétek, hadd fogjam még egy percre ennek az álomnak, ennek a mesének szakadó, vékony selyemfonalát! Egy percre még, amíg ujjaimnak rámutatok még egy képre e látomás keretében. Aztán, ha tetszik, röptse a szél a mesét a mesék világába...

Ha igaz is, hogy Erdély hegyeit, völgyeit, rónaságait nem lehet kizárólag a három nép valamelyikének nevére keresztelni, mégis, a három folyó útja, amint áttöri a hegyek gyűrűjét, annyira történelmi szimbólum az erdélyi népek öntudatában, hogy bátran összekapcsolhatjuk az áttörő, átszakadó, útjelző folyók egyikét a neki megfelelő erdélyi nemzet egész lelkivilágával.

Így gondolom ezt: minden erdélyi nemzet gyarmatos nemzet. Anyatörzsük az országon kívül él. Bizonyos időben, bizonyos okok folytán, melyeknek egyedül Isten a tudója, idetelepültek. Szépnek és drágának találták ezt az országot, méltónak szerelmükre és verejtékes munkájukra. Sohasem fognak ettől a földtől elszakadni. Tekintetük mégis, mint minden igazi gyarmatos tekintete, hazafelé irányul.

(Értsük meg: senki sem tudja mélyebben, lelkiben szeretni nemzetét,

mint az ilyen gyarmatos, éppen azért, mert minden anyagi, földi kapcsolat híján, pusztán szellemi érintkezésre van utalva az anyaországgal. Ennek a távoli anyaországnak gyászát és dicsőségét senki sem éli át erősebben, mint az ilyen gyarmatos-sorsba került nép, mert fényt és árnyat egyaránt fantáziájának nagytüvegén át néz. Senki sem érzi nemzetének égő sebét olyan kegyetlen fájdalommal, mint a gyarmatos, akit idegenek kíváncsi pillantása mustrál napnap után.)

A századok tekintete Erdélyből régóta mindig nyugatra szállott, a Duna s a Rajna partjára. Ma is e távoli partokkal tartják a benső rokonságot. Az út, mely arra kifelé vezetett, életük szent záródokútja lett. Boldog volt köztük, aki ezt az utat megjárhatta. Ennek az útnak perspektívájában vált számukra az idegenföldi sors értelmes, felsőbb rendeltetése. Német diákok s mesterlegények hányszor tették meg ez az utat oda s vissza a századok folyamán! Hát még hányszor vándorolt ezen az úton a Vágy, – a szegények, gyengék, a fáradtak, az öregek sóvárgása – le s fel bandukolt rajta, minden követ cirógatva!

A szászoknak e szellemi országútja a Maros mentét követi, határozottan, szinte nyilegyenesen halad nyugat felé s a Marossal együtt tör át az erdélyi Érc-hegységen.

A magyarság szent útja az Érc-hegységtől északra, Kolozsváron, a Királyhágón és Nagyváradon át vezet a Duna és Tisza közé. Ennek az útnak azonban Erdély természetes reliefjében a Szamos áttörése felel meg, a nagy magyar Alföldre. Az első magyar lovacsapatok bizonyára a Szamos mentén hatoltak be az országba. S mikor a hegyeken túl megpillanthaták az erdélyi Mezőség messzehúzóó legelőit, bizonyára érezték, hogy milyen rokonföld ez számukra. Ők is mélyen szívükbe zárták ezt a földet. Azóta ezeken a hegyeken s völgyeken szakadatlan menetben vonult át a magyar reménység, rajongás, kétségbeesés. Ezen az úton is minden kő egy nemzet emlékezetébe vésődött, s a magyarság is természetesen abba az irányba tekintett, amerről idejött.

Az erdélyi románok lélekben az Olt folyását követték, át a vöröstoronyi szoroson. Ennek az útnak vasúti kiegészítője évtizedek óta a predeáli vonal. Mind a két út egyenesen vezet a nemzeti központba. Arrafelé nemcsak a széles utak, de a legvadabb havasi ösvények is tanúi hosszú népi szenvedéseknek és izzó népi ábrándoknak. De immáron tanúi az ígéretföldjében való keserves csalódás-

nak is. Mert hiszen nem nyúlik-e magasabban ma, mint valaha is a Kárpátok válaszfala a román jövendőnek két gyökeresen különböző felfogás által vitatott égővébe. – Mi jöhet még? Bizonytalan, vaksötétbe való tapogatózás, tanácsatlan tanácskozás, elkeseredett és elkeserítő ide-oda rángatása annak az erdélyi népnek, mely végül szintén fel fogja ismerni reménységének tragikumát, s velük együtt fogja imádkozó kezét tördelni új hajnal felé.

Addig, amíg ez a három végzetes út a három határátörő folyó mentén jelképezi a három erdélyi nép tipikus magatartását, addig új hajnal nem virrad erre a földre. Ezek a kifele igyekvő folyók túl sokat ragadnak magukkal az erdélyi népek életerejéből, több odaadást, több önfeláldozást valami iránt, ami mégis rajtuk kívüláll. S nem marad itthon elég elszántság, hogy végre egyszer egészen komolyan valljuk ezt a földet igazi hazánknak. Szászok, magyarok és románok – románok, magyarok és szászok, még mindig nagyon is készek vagyunk másajkú honpolgáraink rovására elalkudni s elárulni ezt a közösséget. Egyik szemünkkel még mindig a határokon túlra fürkésznünk, hogy jön-e onnan segítség számunkra. Kívülről. Pedig Isten mind a két kezével a mi országunkba rejtette a mi üdvösségünket. Mi még nem vagyunk elég mámorosak e föld szellemétől, nem vagyunk belé eléggé szerelmesek, hogy képét kitéphetetlenül hordozzuk szívünkben. Ez az országarc nem bontakozott ki még elég élesen számunka a Teremtés őshomályából. Nem lett még eddig belőle az igazi erdélyi vízió, nagyvonalú elgondolás, sajátos, belső törvény.

Egy dolog ma már bizonyos: a három áttörő folyó, a három végzetes út közül egyik sincs arra hivatva, még kevésbé jogosítva, hogy egyedül önmaga határozza meg az erdélyi gondolatot és az erdélyi életet. Ilyen törekvésnek mindég csak az volt a következménye, hogy ez ország drámai háromszögében a két másik játékos szenvedélyesen tiltakozott és frontot csinált ellene. A német hegemonia idején, a bécsi abszolutizmus ellen magyarok és románok közösen foglaltak állást. A magyar imperium alatt a románok és szászok védekeztek a budapesti szellem ellen. Ma, a román uralom alatt a szászok és magyarok szenvedő társak a nemzeti elnyomás szomorú közösségében. Ezzel azonban egy évszázados történelmi fejlődés vége felé közeledünk. A nemzeti egyeduralom kormánypálcaja immár körbejárta az erdélyi népek közt. Mindenikük kezében

volt. Ez az egyeduralom Erdély számára sohasem volt nagyon dicsőséges. Ma azonban teljesen kompromittálva, hisztériás örület görcei között rángatózik. De ezek a rettentő történelmi görccsrángások, a múlt kimondhatatlan szenvedései után végül is el kell, hogy pihenjenek, föl kell, hogy oldódjanak az erdélyi eszme tiszta felismerésében. A nagy erdélyi költemény nem maradhat örökké három ilyen egymásra következő strófa variációja. Szükségképpen jönnie kell a három már kialakult strófa után egy negyedik, megváltó történelmi strófának. Ez az utolsó, megváltó strófa össze kell, hogy foglalja egyetlen zengő akkordba az előző strófák ellentmondó hangjait. Az erdélyi szintézis, a hármas erdélyi összhang lesz így történelmünk végső értelme és végzetünk katarzisa.

Ami erdélyi tájunk nyelvén – hogy e sorok kifejezőmódjához ragaszkodjam, – ama negyedik strófát szimbolikusan egy negyedik „áttöréssel” lehetne kifejezni. Ez azonban nem Erdélyország határait vágja át. Erdély belsejében van, s eddig nemigen vette észre senki. Nagy hadiesemények nem fűződnek hozzá. Csendes, hívogató vonásai hősi szenvedélyeket sohasem ébresztettek. De tele van ez a tájkép valami édes, vigasztaló misztikával, bűbajos értelemmel. Ha már „áttörésről” van szó, úgy ez valóban alkalmas arra, hogy az erdélyi életet és gondolatot metafizikai magasságba emelje, egyetemessé és örökérvényűvé tegye. Ez az Olt áttörése az Apácai erdőn. Ez az áttörés nem irányul az országból kifelé. Senkit sem csábít arra, hogy természetes határokat lépjen át, mindenkit arra tanít, hogy tekintetét önmagába fordítsa. Tiszta belsőerdélyi folyamat ez. Az Olt átfolyik a székely fenyvesek közt, aztán a legszebb szász falvak, a barcasági községek partjait érinti, aztán a Geisterhald magaslatain zúgva tör át, hogy a foga-rasi nyílt völgyben román parasztok tutaját is hordozza. Nincs tovább. Áttörni hegyeken, hogy egy és ugyanazon ország népeit köthessük össze: legyen ez példaadás az eljövendő erdélyi léleknek. Húzza vissza tekintetét ez a példa minden határábrándtól, belső megértés és belső békeesség felé. Ez az egyetlen lehetőség arra, hogy meg lehessen törni a hármas végzet átkát s vissza lehessen állítani valamennyire a félreértett és megzavart kozmikus rendet.

Otto Folberth

* Elhangzott a brassói Helikon-estély alkalmakor 1929 szeptemberében

Tizenkét év Szibériában

Fiatalságom tulajdonképpen csak 1944-ig tartott. Hamar elszállt, legszívesebben megállítottam volna az éveket. Egyszer aztán úgy hírllett a faluban, hogy a németek visszavonulásra készülődnek, ami 1944. augusztus 23-án meg is történt. Szeptemberben már szovjet egységek masíroztak a falu utcáin. Nem volt könnyű, főleg nekünk, fiatal leányoknak nem. Télen már az a szóbeszéd járta, hogy minket, németeket mind elhurcolnak.

Titokban lyukat ástam az istállóba, hogy búvóhelyet építhessek, s legalább hűgomat és beteg édesanyámat megóvhassam a legrosszabbaktól. Szalmában elrejtett kályhacső biztosította a szellőzést, pokrócok garmadája óvott a hidegtől. Másnap reggel hatkor erőteljes dörömbölésre ébredtünk. Román és szovjet katonák jöttek a hűgom után, aki – amint előre el volt tervezve – „éppen nem volt ott-hon”. Erre az én nevemet szólították. Némán jelentkeztem. Az utasítás parancsként hangzott: két heti ruhával és étellel fél órán belül jelentkezem a parancsnokságon. A falut körülvették a katonák, menekülésre gondolni sem lehetett. Törékeny anyám egyfolytában sírt. Becsomagoltam bátyám nadrágjaiból néhányat, anyám csizmáit, fehérneműt, harisnyákat, zoknikat, két kenyeret, szalonnát, szárazbabot, hagymát, krumplit és fokhagymát, mindent fabőrdobba. A parancsnokságon lehangoló látvány fogadott. Anyák, testvérek és nagyszülők búcsúzkodtak könnyezve egymástól, voltak akik örökre. A falu határában harangunk bizalmas sava intett búcsút a rettenetes utazásra. A rokonok szívtepő sírással kísérték végig az utcákon. Csak konfirmációra választott mottóm segített akkor rajtam: „Legyetek jókedvűek a reményben, türelmesek a szomorúságban és soha ne felejtsetek imádkozni”.

A brassói állomáson szerencsénk volt, mert néhány foglyulejtett, szabadságot katonával kerültünk egy vagonba. Ők már tapasztaltabbak lévén, fejcsével lyukat vágtak a marhaszállító vagon padlójába, hogy szükségünket elvégezhesük. A mínusz 22 fokban hidegben

a szalma nélküli, hideg priccsekre csak felváltva dőlhattunk le. Ez négy órás, váltásos alvást jelentett, többre nem volt lehetőség. Hosszas gondolkodás után határoztunk így. Nehéz megmondani tizenhárom, vagy tizennégy napot utaztunk-e, míg vonatunk elérte a Szovjetuniót. A barakkok ablakain hiányoztak az üvegek, így hóval és jéggel fedett ágyak fogadtak. Az első napok a hálólhelyiségek rendbeszedésével telt el. Ezalatt munkaruhát kaptunk, majd házakat kellett a környéken kitakarítsunk, s a törmelékkel elhordjuk. Mindez szigorú, általunk még soha nem tapasztalt, 45 fokban hidegben. Munkánkat akkordban, „normában” végeztük; aki nem dolgozott, enni sem kapott. Persze ha élelemnek lehetett nevezni azt a langyos vizet, amiben néhány savanyú uborka úszkált. Vasárnapjaink azzal teltek el, hogy a közeli kőbányából követet cipeltünk a táborba. Tavasszal a kolhozban dolgoztunk. A betegség ismeretlen volt, egyetlen kivétel: ha magas láza volt az embernek. Engem a szénbányába osztottak be, ami azt jelentette, hogy az esetek többségében hasonlócsúszva, a robbantott szenet kellett a nagyon szűk tárnákból kilapátoljam. Könyökemen és térdemen a számtalan horzsolódás úgyszólván állandóan vérzett, de a betegség szót meg sem szabadott említeni. Este az orvos kicserélte kötéseimet, reggel pedig a szűk lyukban könyörtelenül folytatódott a kínszenvedés. A járatban az ember könnyen elveszíthette az eszméletét, borzalmas volt a szűk, sötét egyedüllét, amihez az állandó veszély is hozzáadódott. Télen a lecsapódott víztől teljesen megfagyott a ruhám. Csak ha kiengedtem, tudtam új-

ra felvenni, sokat kínlódtam, míg másnapra megszáradt.

Sorstársaim közül néhányan jövendődömondással kezdtek foglalkozni. A kíváncsiság engem is arra vitt, hogy megkérdezzem tőlük, mennyit kell fogságban maradnak. Arra a kérdésre, hány hónapot, az asztalka meg sem moccant, de amikor az éveket kérdezték, tizet dobantott. Erre aztán dühös lettem, s kiabálni kezdtem, hogy ez lehetetlen, én ennyi időt itt nem bírok ki. Az asztalkának lett igaza, több mint tizenkét évet kellett maradnak. Nyáron a fekete üstlébe répalevelek kerültek a sósüborka helyett, de a még ürüléktől jóformán ki sem pucolt belek is kimaradtak. Nem tartott sokáig, a táborban vérhasos gynomormenés kezdett terjedni. A leírhatatlan egészségügyi körülmények is megtették a magukét. Először akkor lettem beteg, amikor ráomlott a tárna. Két órán keresztül ájultan feküdtem, legbelül a robbantólyukban, a szén egész testemet betemette. A fejem tele volt sebekkel, a szám kitörött fogaimmal. Kínoktól gyötörtén a kórházban tértem magamhoz.

Összel szerencsésebbek voltunk, mert állandó éhínségünket a földekről elcsórt terményekkel csillapíthattuk. Ha elkaptak, azonnal megverték, de az állandó éhség még a ütésnél is fájdalmasabb volt. 1945 telén vonatsínekről kellett havat takarítsunk. A kegyetlen hidegben a szélfúvás azonnal mindent újra betemetett, így munkánk teljesen felesleges volt. De nappal senki sem maradhatott a táborban. Hétközben legalább nem fúj a szél, s a hideg is kibírhatóbb volt. 1946 márciusában még jól benne voltunk a télben, amikor Parkomunából Kimanorba helyeztek. Pihenés nélkül, ott is tovább kellett folytatni a munkát, ami itt még gyilkosabb volt, elképzelhetetlenül pocsek étellemezéssel tetézve. Egy darab szénért, amit egy odavalósi nővel valami ehétőre cseréltem, három éjszakányi fogdabüntetést kaptam, nappal persze tovább kellett dolgozzak. Ezután vasárnap nem a földeken dolgoztam, hanem egy kőbányába vezényeltek ki, követ cipelni. Odajutottam, hogy a szemétdombról krumplihéjat szedtem

össze, ami megtisztítva és megpirítva valamelyest csillapította rettenetes éhségemet. 1946 decemberében is pirított krumplihéjat rágcsáltam, nagy étvágygal, s melléje karácsonyi énekeket dúdolgattam.

A következő év különösebb változások nélkül telt el. Naponta imádkoztam a Jóistenhez, utána templomi zsoltárokat énekeltem, szívemben azzal a reménységgel, hogy egy szép napon úgyis minden kinszenvedésnek végeszakad. Huszonkét évesen, 1947 Karácsonyán a becsempészett fenyőágakat kabátomból kiszedett vattacsomókkal díszítettem fel. Vidámságom szemlátomást kivirágzott, humorom féktelen jókedvvé változott, esténként az ebédlőben minden szabad percemben egyik földim harmonikájának a szavára táncoltam. Éppen ezek a – társaimat apátiájukból felrázni igyekvő – tréfáim lettek a vesztsem. Egy éjjel a biztonsági tiszt költött fel, s véget nem érő kihallgatásra vitt. Amikor megtudtam, hogy júdáspénzért a besúgók és földieim mennyi hazútságot összehordtak ellenem, úgy éreztem, hogy villám ütött belém. Hallgattam, s némaságomért a börtönnel fenyegettek. Azonnal tíz napi fogdát kaptam, „zárkát”, ami aztán éhségsztrájkom miatt öt napra csökkent. Ez a zárka egy parányi helyiség volt, vízzel teli. Egy létrán kellett ajtójáig lemászni. Az egész elképzelhetetlenül borzalmas volt a márciusi jéghideg víz miatt. Ezt a kinszenvedést láthatóan nem sokáig lehetett kibírni, étlenül persze mégkevésbé. Visszagondolva ezekre a napokra, még mindig hihetetlennek tűnik, hogy étlen-szomjan, alvás nélkül, derékig érő koszos vízben álldógalva nem pusztultam el. Életem végéig követő rémálomként maradt meg emlékezetemben mindaz, ami akkor történt. Ma már el sem tudom képzelni, hogyan bírtam ki azokat a borzalmakat. Elődeim piszka úszkált körülöttem, amihez az enyém is még hozzáadódott. Hangukatomban ezekben a napokban jutott el mélypontjára, jobban már semmi sem terhelhette volna meg lelkeket. Az első három nap volt a legborzasztóbb. Még a vakolatot is megettem volna, de körös körül mindenütt csak cementtel összeillesztett sima kőfalak voltak. A negyedik napra már teljesen legyengültem, egyre fáradtabb lettem, alig tudtam már mozogni, képtelen voltam egy kicsit felmelegedni. Állandóan egy forró kályha jelent meg előttem, ami után

ki akartam kezeimet nyújtani, de bénaságom nem engedte, hogy melegedjek. Még egy hosszú éjszaka és egy nappal állt előttem. Az ötödik napon már a legnagyobb erőfeszítembe került, hogy állva maradhassak, hogy koncentráljak. Végtagjaim mintha elhaltak volna. De nem eshettem el, mert akkor megfulladok. Utolsó erőmet és akaratomat is össze kellett szedjem, hogy ne nyúljak az ör által hozott élelem után. – Most semmi szín alatt nem adhatom fel, mert akkor az előző napok szenvedései is mindhiába valók voltak – bízattam magam. Ki akartam, ki kellett bírjam, ártatlanságomat és erős hitemet bizonyítandó. Hogy el ne vágódjak, a falnak támaszkodtam, de megdermedt, érzéketlen lábaimat már alig éreztem. Vajon túléltem-e az utolsó, legnehezebb éjszakát? Minden percben térdre ereszkedtem. Gondolatban egyfolytában mondogattam, hogy Frida, maradj ébren, nem sok van hátra már és megmenekülsz!

S tényleg, valamivel később, mint ha a nevemet szólította volna valaki. Utolsó erőmmel a rácsokhoz vonszoltam magam. Nagy csodálkozásomra egy honfitársnőm állt kint, sikerült elcsúsznia az örök között, átbújt a szögesdróton. Alig hittem a szememnek, képzelődöm-e, vagy ez is csak valami ócska trükk? Miután megnyugtatót, átadta a konyhai személyzet üdvözlését, s bár életveszélyben fergott, forró teát és néhány főtt krumplit hozott nekem. Evés után valamivel mozgékonyabb lettem, s kezemet összefogva hátalt adtam a Jóistennek.

A rettenetes éjszakát követő hajnalban lépésekre lettem figyelmes. Az örökkel egy tiszt is érkezett, ő engedett ki. Fürdő után foltozott fehérmeműt és ruhát kaptam. Ezek után súlyos fenyegetések közepette hallgatásra figyelmeztettek. Három kínos hét következett. A háttérből mindvégig figyeltek. Egy éjjel álmomból fegyveres ör költött fel. Azonnal vonatra tettek, Vorosilovgrad felé. Utam egyenesen a katonai bíróság elé vezetett. A négyórás tárgyalás alatt a láger tolmácsa minden hozzám intézett kérdést lefordított. Ugyanazokról az aljas vádakról volt szó, amelyeket néhány héttel előtől állítólagos politikai tevékenységemről olvastak a fejemre. Rövid szünet után egy érdemrendekkel teletűzdelt magasrangú tiszt hirdette ki az ítéletet. Múltbéli, állítólagos politikai tevékeny-

ségemért és szabotázásért 25 év száműzetést kaptam! Elállt a lélegzetem. Nekem kell ezt eltűrnöm, éppen nekem, ki a falu egyik legszegényebb családjából származom, s mindennapi kenyereket napszámosként kerestem meg a földelken? Az utolsó szó jogán mondottakat senki sem vette figyelembe. Az ítéletet megtagadtam aláírni. Ezen még az a pár ütés sem változtatott, amit egy egyenruhás bíró mért rám. Bilincsekkel a kezemen a következő vonat érkezéséig néhány órát egy sötét cellában töltöttem. A magánzárka-kocsiban, ismeretlen utcállal, véget nem érő utazás várt rám. Az egyik napon aztán, mikor néhány percre megint kiengedtek, megpillantottam a tengert. Az utazás hajóval folytatódott, valahol már a világ végén lehettünk. Újszibéria szigetén, egészen fent északon, megint lesötétített magánzárkába csuktak. Napközben dolgoztam, éjjelente kihallgatásokra cipeltek, ahol addig ütöttek korbáccsal, míg egész testemet vérző sebek borították. De semmi újat nem préselhetek ki belőlem, csak azt, amit már úgyis tudtak. Egy idő után, látván, hogy még a legrefináltabb kémkedés is eredménytelen, békén hagytak. A favágó brigád közös szállására kerültem. Ebben a börtönben aztán akadt időm megtanulni írni-olvasni oroszul. A napi normában végzett munka és a rettenetes élelmezés arra kényszerített, hogy szabad perceimben a méternyi hó alól kikanalozó füvet legeljük le. Néha egy-egy egeret is sikerült megfogni, amit azonnal megnyúztunk, kibeleztünk és elfogyasztottunk. A halottakat szomszédai késéssel jelentették be, hogy legalább egyszer dupla porcióhoz juthassanak. A hullákat rakásba hordták. Csak tavasszal dobálták be őket a tengerbe. Orvosi gondoskodás persze nem létezett. A nyolcszáz beteg a konyhára szükséges tüzelőről kellett gondoskodjon. Két év után, teljesen legyengülve én is közéjük kerültem. Naponta már csak egy-két fát tudtam kivágni. A friss levegő volt itt az egyetlen orvosság. Később aztán mégis küldtek egy orvost. Szíveségének köszönhettem, hogy beadhatam kegyelmi kérésemet. Tőle kaptam egy üvegecske, úgyszólván életmentő kutyazsirt is, amit kenyérré kenve fogyasztottam el. Büntetésemért 25 évről leszállították hatra, amiből két és fél évet már le is ültem. Megint a favágók közé kerülhettem, egy munkatáborba. Szép fű, mezei sóska és a helybeliek által jagede-nek nevezett vad gyü-

mölcs egészítette ki élelemadagjainkat. A rettenetes téli hidegben karéj kenyeret kaptunk, ami fél fogunkra sem volt elég. Rá visszafogott lélegzettel pohár vodkát ittunk, s utána megeheztünk még egy fej hagymát. Így védekeztünk a megfagyás ellen.

A durva erdei munkánál, a fák döntésénél és szétfűrészelésénél, majd vagonírozásuknál, sok munkabaleset történt. Én is eltörtem a lábamat és betörött két bordám. 29 éves koromra emberroncs lett belőlem, nagy csoda, hogy meggyógyultam. Ebben a százalomra méltó helyzetben csak egy vigasztalt, hogy büntetésem – ha lassan is, de letelik. 1953-ban, Sztálin halála után, engem is az általános amnesztia szabadított ki, igaz úgymint már csak néhány hetem lett volna hátra. 32 évesen, részletesen kitérve az elmúlt tizenkét év eseményeire írtam meg kegyelmi kérvényemet, és elküldtem Moszkvába, a kormánynak. Tizennégy nap alatt megjött a válasz: szabadulásom előtt meg kell kérvényeznem az azóta elvesztett román állampolgárságot. Rövid gondolkodás után Minuszinszkból, akkori tartóz-

kodási helyemről, két levelet küldtem haza, hogy legalább egyik megérkezzék otthoni szeretteimhez. Nemsokára még a hastífuszt is elkaptam, s közelebb kerültem a halálhoz, mint valaha. Heteken keresztül egy orvosnő kezelte a helyi kórházban. A javulás végtelenül hosszúra nyúlt. Egy szép napon háziasszonyom levéllel kezében fogadott. Nagy izgalmamban csak néhány sort tudtam belőle kibetűzni, aztán elájultam. Tizenegy év és négy hónap óta először kaptam életjelt az otthoniaktól. De azonnal a biztonsági szervekkel való vesszőfutás is megkezdődött, s ez egész hónapig hátráltatta ügyem előrehaladását. Végül aztán kiderült, hogy apám nevét összetévesztették, és én valójában nem az ismert milliomos K. Wagner lánya vagyok. A szabadulásomhoz szükséges papírokat Krasznójarszkból kellett megszereznem. Csak ezek után ülhettem fel a transzibériai vonatra, hogy Moszkván keresztül Románia felé indulhassak. Minuszinszki házigazdám hatszáz rubelt adott, lévén, hogy nekem semmi pénzem nem volt. Csak a Jenyiszejen áthaladó komp indulásakor kiáltottam oda ismerőseimnek, hogy végleg hazaindulok. Mind-

addig kevesen tudtak az igazi terveimről. A vízum költségei egész pénzkészletemet felemésztették. A krasznójarszki vasúti töltésen az utolsó rám ügyelő őrszem is visszahúzódott. Moszkvában koldulnom kellett, hogy a román határig szóló jegyemet megszerezhessem. A határállomáson a kalauz jócskán elcsodálkozott, amikor irataim átnézése után megállapította, hogy sem pénzem, sem vonatjegyem nincs. A nehézségek láncolata csak a brassói állomáson ért véget, ahonnan egy jószívű taxisofőr ingyen kivitt Hőltövénybe. Szókincsem nem elég gazdag azoknak a belső érzelmeknek a leírásához, amelyeket a hála és az emlékek ébresztettek bennem.

1975. május 26-án, vasárnap, a Hősök napján a második világháború áldozataira emlékeztünk, utolsó hazatérőként virágcsokrot helyeztem az oltárra. Az istentiszteleten a „Jézus jár elől” című zsoltárból felhangzott: „Ha idegen fájdalom kínoz, adj ó, türelmet hozzá.”

Még akkor sem hittem, hogy újra otthon vagyok.

Frida Franz

Grossau – Kereszténysziget – Cristian

A „Szoboszlay-ügy” balladája

PIETSCH MIKLÓS: BOGÁNCSSZEDŐK – KRÁTER KIADÓ – BP. 1998 (RÉSZLET)

...Előtte való éjjel a nagytűkör hirtelen elengedte magát, kiugrott a keretéből. Sem vihar, sem földrengés. A „Dunai Konföderáció”-tervnek az volt a sorsa, hogy szinte magától „kipattanjon”. Szoboszlay meg Huszár oly látványosan ténykedett, utazott szakadatlan össze-vissza, keresztül-kasul Erdélyen, a Regáton, fáradhatatlanul kutatták az eszmetársakat, a „megbízható” rendszergyűlölőt – a katolikusok, luteránusok, reformátusok meg ortodoxok, keresztények és zsidók, konzervatívok, liberálisok, demokraták között. Méregették, van-e intelligenciájuk, bátorságuk, körültekintésük, gyakorlatiasságuk, tévedhetetlenségük, kitartásuk, állóképességük, áldozatkészségük a feladathoz. Készek-e mindenre, bármire. Felkészültek tudnak-e lenni akármire...

Beszerveztek tíz papot, két szerzetest, két grófot, két bárót, egy kántort, egy állatkerti őr, négy ügyvédet, tizenhat parasztot, egy jegyzőt, kilenc háziasszonyt, két diákot, egy diáklányt, egy tanárt, egy szakácsot, egy ezredest, egy patkolókovácsot – több mint ötven személyt. Nekem émeleg a gyomrom, és szakad mint a zuhanásnál. Az én listám: a túracipóm, a szpirituszfőzőm, az anorákom, a hálósákom, a Serbota tövében a sziklaodú, fölötte a törpefenyő, a luc, a cirbolya, ösvények, rétek, a harmat, a fenyőtű, a mohapárna, a zuzmó, a haraszt, a vízer, a patak, a csurgó... Meg „De Bello Civico”, amit még el sem olvastam. Ez mind odavan. Odadobva a sorsnak. Könnyelműen...

A FELEDÉS FOLYÓJÁN ÁTVISZEM EMLÉKEZTEM?

1. Ítélszék a színházban. Élet vagy halál?

Új gyerekágyam vasból van, de nem fehér, nem jár hozzá holland szélmalom. Épp csak akkora a cella, hogy az ágy befér. Óreink majd kicsattannak az egészségtől. Vigkedvűek és erősek. Máskor dühödtek is. A nevetésük megijesztett, a sötét alagútba érve. Mert hogy rajtam volt a sötét szemüveg. Ahányan voltak, előttem, mögöttem, harsányan nevettek. Aztán adják a nagyvonalút. Sétára visznek, a „ketrecbe”. Hó esett. A fal fölött néhány tető, egy-egy fenyőcsúcs, ennyi most nekem Temesvár. Melyik park lehet, melyik fák. Szűrő-éles minden körvonal. Még ilyen kék eget! Harapni lehetne, mint a nyers húst.

„A társadalom szemete” – így az államügyész. Kövér. Rang szerint ezredest. Színházban vagyunk. „Telt ház” a nézőtér. Vajon meghívtak? Vagy mindenki vett belépőjegyet? A színpadon: a bíróság, a sugó-

lyuknál a bíró. Alattuk – korlát mögött – ötven értelmetlen bolond. A legutolsó sorban apa mint „bejelentéskötelezettségmegszegő”. A kakasülön a hozzátartozók. Köztük anya. Lopva intek. Az ezredest kezd elöterjeszteni indítványát: halál – halál – halál – halál... Sohasem hagyja abba a huhogást? Nagysokára vált: életfogytiglan – 25 év – 22 év... Akinek a nevét mondja, feláll, majd visszaül. 12 év? 10 év. Melyik kié? Nem érdekes. Ma vajon krumplileves vagy savanyúkáposzta az ebéd? Már nem bírok figyelni. Meddig tart még az előadás? Micsoda izgalom! Két héten át naponta 6-10 órán keresztül. Félönkivületben az éhségtől. Micsoda drámai feszültség! Halállal lakolj a vágyakért! Elképesztő drámai fordulat, szinte hihetetlen. Csak nem képezed, hogy ezek ezt tényleg...?

Nevetgélés, fecsegés. Sopánkodás a nők különelhelyezése miatt. Kijelölik a cellákat. Lépcső. Emeletek. Körfolyosó – mosdófülkék, vécé meg a cellák. Bent az ablak legföljebb valami szürkén derengő folt. Egymásra épített ágyak, kettő balra, kettő jobbra. Meg sem nézem, kikkel vagyok – a többi rajtam kívül a „többi”. Ismerkedni lesz majd idő.

Az életfogytiglanosak milyen vidámak, csak a halálraítéltek ülnek vagy járnak álnak némán, a többi mellett elnézve, ne találkozhassanak a tekintetek. Mozgásuk darabolt, szögletes. A többi, mintha mi sem történt volna, szokott módján viselkedik. A nőket és az ennalót tárgyalják.

Az örök megilletődése szemmel látható. Ezeket nem készítették fel a politikai foglyokra. Kiadós séta a háromszögű, szűk udvarban. A falnál fűzfavesszők nyaláiban, kész s félkész kosarak – a tolvajtársaság munkakellékei. Ők most szünetet kaptak. Számukra láthatatlanoknak kell maradnunk. A frissen lenyúzott héjja nyers illata ott maradt. Visszaútban harsog a lépésünk a csarnokban. Egy napban kétszer is tisztára mossák a sárga kőlapokat. Világítótető odafent. Egyenletes fényt ad a benti régióknak. Acélháló feszül az emeletek között. Leugrani tilos. Az északi, szabad falon nagy, vaskeretes ablakok, kilátással a Partisétányra. Kívül frisszöld vadgesztenyelevelek lógnak bele. A sétányon túl jelenésszerűen elúszó evezőscsapat. Vödörürítésnél eshet meg egy-egy lopott pillantás arrafelé.

– Ne féljetek, amnesztiát kaptok hamar, és hazamehettek!

– Reméljük. Tudhatja a hadnagy úr, milyen mondvascinalt ügy volt ez.

– Hát nem kell félni, mondom.

– De azért az államügyész úr fokoza-

– Csak nem hiszitek, hogy úgy is gondolja? Csak beszél! Ne dőljete be neki, azért kapja a fizetését!

A foglyok egy nap kétszer – cellánként vécére „menne”. Menetelés félkörben a folyosón, a túloldalra. Találkozásnál a köztörvényeseket arccal a falnak parancsolják. Itt-létünk százszázalékos titok. A vécé: hat lyuk a padlatban. Sorba guggolva teljesítjük azt a „napirendet”.

Észreveszem a szurokba bekarcolt írást: „Charlie, csajkaszájjal hallgatózz a falon!” A rajzot is: a Zöldmikulás meg a medve, lemenő (vagy felkelő) nappal. Apa üzenete. A szomszédos cellában van. Válaszolok: „Egyszer még megszerzem a diplomát”.

Peng! Szoboszlay kinyújtott mutatóujjával a cellaajtóra „lő”. Peng, peng! Hol az ajtóra, hol valamelyikünkre. Naphosszat az ágyából.

– Hé, Pali! Pszt, Pali! – Orbán – kifordított csajkjával a falon. Hogy nem tudja-e, neki mit kért az ügyész? Mert nem emlékszik rá.

– Halál...

Lefordul a csajka. A kérdező többet nem szól.

A halálraítéltek-jelöltek elkülönítése. Nekilödulő mozgalom a csarnokban... Ajtócsattogás: nyírás – mindenkit kopaszra. A csíkos „egyenruha”-osztás, civil öltözet begyűjtése.

Ítélethirdetés.

Feszültség alig érezhető. Mindenkin fehér, gallértalan ing. Ki-ki a szokott kedvében. Feltűrt ingujjal. Támaszkodva, az asztalnál vagy az ágyánál. A tisztviselő sötét civilöltönyben. Tömött aktatáskával. Két egyenruhás társaságában, ezek régi ismerősök. Az ítéletek egybehangzók a vádak előterjesztésével. Erre vártunk? Semmi új, semmi meglepetés. Tíz halál... – érkezik a falon a hír. Valaki „meg volna sértve kevesebbel”... Folytatódik a szortírozás. A tizenöt-évig terjedő egy cellába. Apa felbukkan az ajtóban. Hosszú, fehér szakállat eresztett. Úgy néz ki, mint „Brausewetter” kapitány.

Régi-új ismerősök. Sakktáblaimitáció malterporból az ágytakarón. Kenyér- és málfigurák – kefete-fehér helyett szürke-sárga. Dalos „estek” – „folk”: magyar, román, német. Mikor lesz amnesztia? A tolvajból vált borbély súgja oda valakiek munka közben. „Már a nemzetgyűlés előtt van”.

Új rendeletek. A „Dunai Konföderáció” nem kaphat arasznyi égboltnál többet a külvilágból. Lánccsörgés a folyosón estelente – a halálraítéltek sétára mennek...

Pietsch Miklós

Haynald Lajos 11 éve

GYULAFEHÉRVÁR EPISCOPALIS KATEDRÁJÁN

Jakubinyi György érseknek

Az 1848-i nagy átalakulás lényegi mozzanatainak egyike: három évszázad után Erdély ténylegesen és *de iure* is egyesült az anyaországgal. E tény elsősorban Transsylvania magyarságát erősítette politikai hatalmában – ezért azt az ott élő más nemzetek csak vonakodva fogadták el. A bécsi kormánykörök – a magyarság elleni támadásuk megindításakor – úgyesen használták ki Erdély nem magyar nemzetének unióellenes hangulatát is.

Ami tény: a szabadságharc bukásával Bécs nem ismerte el az 1848-i egyeztetési jogi érvényét – és Erdélyt ismét elszakítva, főkormányzósággá tette. Az új helyzet a bécsi kormányzat központosító törekvéseit, az abszolutisztikus tendenciákat szolgálta. Ezért nem elégítette ki nemcsak a nemzeti eszményekben megalázott, alkotmányától megfosztott magyarságot, hanem a románokat sem... Ugyanis Bécs nem teljesítette azokat az ígéreteit, amelyekkel az erdélyi románok vezetőit a magyarság ellenében 1848-ban megnyerte. Erdély nagy része illetően elégedetlen volt a szabadságharc leveretése után teremtett politikai helyzettel, s az erdélyi kérdés is egyike azoknak, amelyek mellett Bécs nem mehetett el fölényesen.

Megingatta az abszolutizmus belpolitikai alapjait is Ausztria itáliai veresége (1859). Az átalakulás folyamatában az első határozott lépést a történeti alkotmány egyes részleteit visszaállító októberi diploma jelentette – és Bécs az alkotmányos élet visszaállítása felé is megtette az alkotmányos lépést, amikor a magyar országgyűlést összehívta.

Am az nem váltotta be a nemzet jogos reményeit, mert Bécs ragaszkodott az összbirodalom eszméjéhez – csupán enyhített az addigi önkényuralmon. Viszont a schwarzgelb centrum is csalódott az országgyűléshez fűzött reményeiben, mert a magyar nemzet egyértelműen tiltakozott a megsonkított alkotmányosság, az összbirodalmi parlament elfogadása ellen. Különösen sérelmezték, hogy a bécsi kormány most sem fogadta el Erdély unióját az anya-

országgal – sőt, Erdély önállóságát azal is hangsúlyozni kívánta, hogy összehívta az autonóm erdélyi országgyűlést. A bécsi kormányzat ezen intézkedése évekig tartó izgalmat váltott ki – mind Erdélyben, mind az egész országban. S az erdélyi magyar ellenállás vezére éppen az a magyar főpap: Haynald Lajos, akit évtizeddel előbb Bécs azért helyezett Erdély katolikus püspöki székébe, mert tőle saját politikai céljainak támogatását remélte.

Köznemesi családban, 1816-ban született Haynald Lajos. Atyja nagyműveltségű, kiváltképpen a természettudományokban otthonosan mozgó személyiség, a gróf Forgách-család személyi titkára. Mélyen vallásos érzület és a romantikus életszemlélet lengte be a szécsényi otthont. Ily' háttérrel nem meglepő, hogy Haynald Lajos iskoláit, majd teológiai tanulmányait kütüntetéssel végezte. 1842-ben az esztergomi hittudományi főiskolán az egyházjog és a történelem tanára lett. Tanári munkája mellett tudományos és közírói működést fejtett ki. Mindez felhívja Kopácsy érsek figyelmét a nagytehetségű fiatal papra, akit 1846-ban titkárává is kinevez. Mielőtt állását elfoglalná, Nyugat-Európában nagy körutazást tesz. Németföldön az egyetemi oktatást tanulmányozza, Belgiumban a papnevelés érdekli, Angliában csodálja annak gazdagságát, de ridegsége taszítja. Nyugat-európai utazását háromheti párizsi tartózkodással fejezi be.

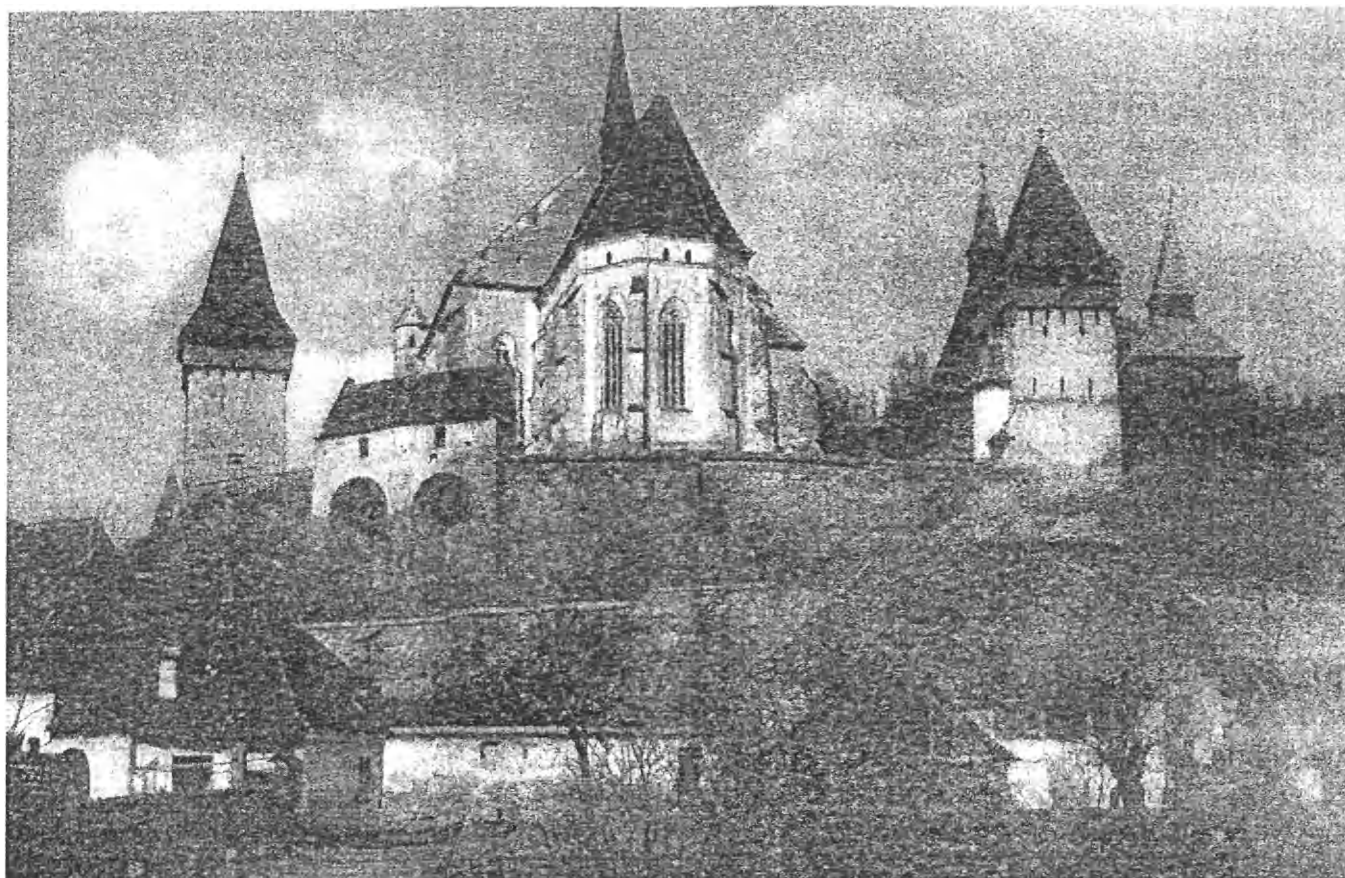
A fiatal – s tudományos ambícióktól fűtött – Haynaldot csakhamar felöltségteljes helyzet elé állította a polgári átalakulás, majd a szabadságharc. E sorsdöntő időszakban Haynald kormányozta *de facto* az esztergomi főegyházmegyét, mert az első magyar felelős kormány által kinevezett új hercegprímás: Hám János ténylegesen sohasem vette át az érsekség kormányzatát. Ő politikai meggyőződésében fenntartás nélkül egyesítette a magyar alkotmányhoz való hűségét az uralkodóház iránti tisztelettel odaadással. Ezért sze-

gült ellene – minden felülről jött nyomasztó ellenére! – a függetlenségi nyilatkozat (1849. ápr. 14.) kihirdetésének. Vonakodásának következménye: Horváth Mihály kultuszminiszter 1849. június 18-án állásából elmozdította. Így Szécsényben, a szülői házban várta ki a szabadságharc végét. Politikai magatartását elismerendő császári kitüntetésben is részesült. S amikor pedig Scitovszky János elfoglalta a hercegprímási székét, ő is visszatérhetett a primási irodaigazgatói állásába.

Haynald Lajost az uralkodóház iránt tanúsított hűsége mintegy kijelölte arra, hogy politikai szempontból is fontos méltóságot foglaljon majd el. Már 1851-ben, amikor is a szabadságharc alatt ugyancsak zilált helyzetbe került erdélyi egyházmegyében a 84 éves püspök: Kovács Miklós mellett tetterős és politikai szempontból kifogástalan segédpüspökre és egyben utódra volt szükség. Ferenc József őt nevezte ki erre a nagyfontosságú helyre. Miután a kinevezés végrehajtása körül Rómában – nem Haynald személye miatt, hanem egyházi adminisztrációs okokból – nehézségek támadtak, hebroni püspöki titulusal csak 1852 júliusában kapta meg a megerősítő bullát, püspöke még ugyanazon év októberében történt elhalálozásával ténylegesen Erdély, Gyulafehérvár püspöke lett.

Jó néhány évig tartott, amíg Haynaldnak sikerült az erdélyi katolikus ügyekben tiszta helyzetet teremtenie. Az úrbéri kártalanítások elégtelen volta, késedelmes utalványozása alapjaiban rendítette meg az erdélyi katolikus intézményeket – pedig ezek a magyarság ügyét is kitűnően szolgálták (t. i. Erdély katolikusai, kevés kivétellel, magyarok). Haynald, miután személyesen meggyőződött a tennivalókról, elsősorban az iskolaügynek szentelte munkáját. Különösen a Székelyföld elhanyagolt iskolaügye szorult javításra. Az elemi oktatás kiterjesztésén túl megteremtette a csíksomlyói gimnázium és tanítókép-

Birthálm – Berethalom – Biertan

ző alapját. Áldozatot kívánt az egyházi és iskolaépületek rendbehozatala – működésük pedig szilárd anyagi alapot kívánt. Mindezt főleg Haynald szervező erejének és személyes áldozatkészségének kellett előteremtenie – az erdélyi katolicitás szerény anyagi helyzete következtében. 12 évi erdélyi püspöksége alatt saját jövedelmeiből mintegy négyszázezer forint alapítványi tőkével gazdagította az erdélyi magyar katolikus intézményeket.

Jóllehet a bécsi kormánykörök és az udvar pártfogásával nyerte el a püspöki széket, mégis tévedés azt hinni, hogy munkájában a kormány részéről különösebb támogatásban részesült volna. Anyagilag támogatták ugyan az erdélyi katolikus intézmények megteremtésében azzal, hogy szerény jövedelme kiegészítéséül püspöksége idején az egri főkáptalan egyik kanonoki jövedelmét is élvezte. Ez azonban püspöksége 12 éve alatt sem haladta meg az összesített 43 ezer forintot; aránylag kis hányada (11 %-a) Haynald hatalmas alapítványainak.

Politikai téren viszont Bécs egyáltalán nem támogatta Gyulafehérvár püspökének konzervatív szempontú, a ma-

gyar nemzetet uralkodójával iredizáló politikáját. Négy évvel a püspöki szék betöltésével arról panaszkodik a mindenható rendőrminiszternek: Kempen altábornagynak, hogy az erdélyi főkörmányiszék elnöke: Schwarzenberg Károly herceg, nem törődik az ügyekkel – csak a vadászatnak él. Engedi a rosszululatú befolyás érvényesülését és – egészen érthetetlen módon – hagyja cselekedni Saguna András görögkeleti püspököt, aki a román nemzeti törekvések legjelentékenyebb ágense. Erdély politikai viszonyai deprimálták Haynaldot. Vigaszul szolgálhatott, hogy tevékenysége a Szentzéknél elismeréssel találkozott. Többször megfordult az Örök Városban, ahol alkalma volt Róma egyházi és világi nagyaival közvetlen kapcsolatot teremteni. 1862-ben, amikor a világegyház püspökei nyilatkozatot tettek közzé, amelyben **állást foglaltak a pápai szék függetlensége és nemzetek fölöttiségének szükségessége mellett**, e nagyfontosságú dekrétumot Haynald szövegezte meg.

Ekkor azonban már itthon is a politikai érdeklődés és cselekvés előterében állott. Ugyanis az

Októberi Diploma (1860) csak részben állította vissza a magyar alkotmányt, melynek egyik legsérelmesebb rendelkezése érvényben maradt: t. i. Erdély és Magyarország unióját nem tekintette hatályban lévőnek. Az Októberi Diploma e nagy hiányossága a Királyhágón innen és túl egyaránt felzaklatta a kedélyeket. Báró Eötvös József kevéssel a Diploma kiadása után joggal írhatta Erdély püspökének, hogy **sem az egész Habsburg-birodalom, sem Magyarország szempontjából nincs fontosabb kérdés, mint Magyarország és Erdély végleges egyesülése**. Ez életkérdés! – nemcsak hazánkra, de az összbirodalomra is. Haynald nem is késlekedett teljes erejével az unió ügye mellé állni. Nyomban felel Eötvösnek: nézeteik mindenben egyeznek. Mint magyar, katolikus, sőt mint a dinasztia híve sem óhajthat egyebet, minthogy Erdély Magyarországgal az unió kapcsa által kötéssék egybe – és így a viszontagságos jövőnek nyugodtan nézhessen elébe. A nagyfontosságú kérdések megvitatásánál nem kíván az elméletnél maradni, hanem örömmel száll síkra emellett; ezt egyházi, hazafiúi és alattvalói kötelességének érzi.

A jogfolytonosság elvét képviselte tehát Haynald az unió kérdésében, de annak gyakorlati megvalósítása elé Erdélyben is nehézségek gördültek. Különösen az erdélyi románok szegültek elene az unió életbeléptetésének. 1860-ban tartott gyűlésükön vezetőik, élükön Sagunával és Sterca-Suluccal, heves kirohanásokat intéztek a magyarság ellen. Kijelentették: az 1848-i törvényeket nem ismerik el, tehát az unióról sem akarnak tudni. A román nép politikai nemzeti mivoltát pedig azzal is ismerjük el, hogy Erdély többi nemzetével való egyenjogúsága, nemzeti önállósága biztosíttassék.

A románok ellenállása az unióval és a '48-as törvényekkel szemben kétségkívül hozzájárult ahhoz, hogy a kormány által 1861. április 2-ára összehívott országgyűlésre Erdély meghívást kapott. Ezzel Bécs nyíltan is kifejezte: Erdély különállását továbbra is fenn kívánja tartani. Ennek a gondolatnak a kormány Erdély politikai tényezőit – elsősorban a magyarságot – kívánta megnyerni. Ezért hívott össze 1861. február 11-ére Gyulafehérvárott egy értekezletet, amelyre a különböző nemzetiségek, vallásfelekezetek és társadalmi rétegek köréből 42 vezető személyiség – közöttük Haynald Lajos püspök – volt hivatalos. Az értekezlet a püspöki palotában, az erdélyi fejedelmek egykori lakhelyén ült össze. Céljait báró *Kemény Ferenc* erdélyi kancellár abban foglalta össze, hogy véleményt mondjanak arról, miként alkossák meg az új alkotmányos rendnek megfelelően az erdélyi országgyűlést.

A magyar álláspontot: a jogfolytonosság álláspontját Haynald fejtette ki. Éles logikával felépített okfejtésének lényege: „az értekezlet kérje meg Magyarország apostoli királyát és Erdély nagyfejedelmét, hogy a fennálló (1848-i) törvény értelmében honunk képviselőit az egyedül illetékes magyarországi közös országgyűlésre meghívni méltóztassék, mely esetre részünkről megszűnik annak szüksége, hogy bármi más országgyűlésre meghívassunk, s annak megtartási módja felett értekezzünk, tervet készítsünk, vagy bármi tanácsot adjunk”. Haynald okfejtése szerint Magyarország és Erdély uniója befejezést nyert, amidőn is Erdély választott népképviselője megjelent az 1848. július 2-ára összeült magyar országgyűlésen – az utolsó erdélyi országgyűlést pedig a királyi biztos 1848. július 16-án berekesztette. Haynald álláspontját diametraliter met-

szette Sterca-Suluc érseké, aki az önálló erdélyi országgyűlés mellett kardoskodott. Beszéde heves kifakadásokat tartalmazott a magyar nemzet ellen. Az erdélyi szászok közvetítő álláspontot képviseltek. Elismerték a '48-as álláspontot, a törvények érvényességét, de a megváltozott viszonyok miatt végrehajtandónak tartották az Októberi Diplomába foglalt alkotmányjogi rendelkezéseket is. A szavazásnál a többség Haynald álláspontját követte, mégis az 1861. március 24-én kelt legfelsőbb elhatározás – ha némi demokratikus „festéktöbblettel” is –, de fenntartotta az unió tényét tagadó önálló erdélyi országgyűlést. És azt 1861. november 4-ére, Gyulafehérvárra hívta össze.

Haynald azonban, mint erdélyi püspök, a régi szokásoknak megfelelően, királyi meghívót kapott az 1861. évi magyar országgyűlésre is. Itt a főrendiházban június 17-én a felirati javaslatmal kapcsolatban fejtette ki álláspontját. Miután történeti alapon megvilágította Erdélynek Magyarországtól való jogtalan elszakítását, rámutatott arra, hogy az országgyűlés Erdély követői nélkül csonka, mert nem hívtak meg mindazokat, akik a fennálló, érvényesen megalkotott és a király által szentesített törvények értelmében arra meghívandók. Az unió teljes és tökéletes végrehajtását nem akadályozhatja a más nemzetiségekre, különösen a románokra való tekintet sem. A magyar nemzet 1848-ban egyenlő jogokkal ruházta fel a nemzetiségeket. A jogtiprókat nem köztünk kell keresni – mondotta Haynald. A felirat azonban nem talált meghallgatásra, és a magyar országgyűlés augusztus 22-én eredménytelenül oszlott szét.

Időközben az 1861. november 4-ére kihirdetett erdélyi országgyűlés megalakulása is – részben a magyarság ellenállása miatt – halasztást szenvedett. Erdélyben is bevezették a provizórikus kormányzást. Vezetői: gróf Nádasdy Ferenc és gróf Follio de Grenneville altábornagy különösen Haynald hazafias szellemű, magyar érzelmű működésében látták az okát annak, hogy az erdélyi főkormányzék nem tudott a kormány szándékainak megfelelő eredményes munkát végezni. Ezért Haynald püspök Nádasdy egyenes felszólítására már 1861. november 6-án nem vett részt az erdélyi főkormányzék működésében, jóllehet annak tanácsosa volt. Haynald, e nyílt bizalmatlanság láttán, emlékirattal fordult az uralkodóhoz. Kifejtette: a kormánnyal ellen-

tétbe került, mert politikáját nem tartja összeegyeztethetőnek az ország és a trón érdekével. Meggyőződését, melyet lelkiismerete sugall, nem változtathatja a változó minisztériumok váltakozó elvei szerint. S ha az uralkodó bizalma megrendült benne, bármikor hajlandó püspökségéről lemondani és a magánéletbe visszavonulni.

Haynald rendíthetetlen hazafias magatartása miatt szakításra azonban csak másfél év múlva került sor, amikor végre összeülhetett a 125 választott képviselőből és 40 császári hivatalnokból álló erdélyi országgyűlés. Nádasdy kancellár már 1863. januárjában levélben szólította fel Haynaldot: álljon az összbirodalom mellé! Ellenkező esetben nem kap császári meghívót az országgyűlésre. Ez a méltatlan eljárás joggal hívta ki Gyulafehérvár püspökének tiltakozását. Nádasdy azonban nem tudta keresztülvinni Bécsben, hogy Haynald ne legyen az országgyűlés császári hivatalnokai között. Ehelyett Bécs a pápai kúriában mozgatott meg minden követ, hogy Erdély püspökét a magyar ügyben elfoglalt hazafias álláspontjától eltérítsék. Ez azonban nem volt keresztülvihető, annak ellenére, hogy Bécs és a Vatikán között kitűnőnek minősíthető kapcsolat állt fenn. A Szentszék – elvi okokból – egyáltalán semmiféle nyomást vagy éppen kényszert nem akart gyakorolni a püspök politikai meggyőződésének megváltoztatása érdekében. Csupán arra mutatott hajlandóságot, hogy Haynaldnak, az Egyház szellemének megfelelő, békülékeny: conciliáns magatartást ajánljon. Az ügyet pedig annyira fontosnak tartották, hogy a pápai államtitkárság egyik magas rangú képviselője: Franchi, a későbbi bíbornok államtitkár, 1863. júliusában Triesztben találkozott Haynald-dal, hogy tőle az erdélyi helyzetről informálódjon. Haynald azonban a vatikáni küldöttnek is nyíltan megmondta: az erdélyi alkotmány kérdésében **nem tud egyetérteni** a császári kormánnyal – viszont azonos állásponton van egyházmegyéje papságával, fő- és közrendű híveivel. Ha álláspontja kifogásolható, hajlandó bármikor lemondani és a pápa kívánsága szerint Rómába, vagy bárhová menni. Az országgyűlésen politikai kérdésekben nem fog kezdeményezően fellépni – s lehetőség szerint conciliáns leend. Mégis jobban szeretné, ha a Szentatya: IX. Pius áthelyezné őt egy magyarországi püspökségre.

Am mielőtt a Szentszék Béccsel ily' irányú tárgyalásokat kezdetett volna, megtörtént a végleges szakítás Haynald és a császári kormány között. Az 1863. július 15-én Nagyszébenben összeült országgyűlés magyar tagjai már július 22-én egy, az uralkodóhoz intézett feliratban bejelentették, hogy nem vesznek részt az országgyűlésen annak alkotmányellenes volta miatt. A feliratot elsőnek Haynald Lajos írta alá. Ferenc József nem csupán a felirat átvételét tagadta meg, hanem kormánya még azt is megtiltotta, hogy azt a magyar képviselők és hivataloságok – tiltakozásuk bizonyosságául – a gyulafehérvári káptalannál, mint hiteles helynél letétbe helyezték.

Ugyanakkor kezdetét vette Haynald politikai üldözése is, mert a kormány reá haragudott a legjobban. Először érvénytelenítették országgyűlési meghívását. Azután Nádasdy kancellár előterjesztést tett a külügyminiszterhez: tegyen lépéseket a Szentszéknel, hogy a pápa „fogadja el Haynald püspök lemondási ajánlkozását és hogy a lemondás azonnal meg is történjék és el is fogadják”.

A külügyminiszter azonban nem látta ilyen egyszerűnek a kérdést. Tudomása szerint hiábavaló dolog lenne Rómát arra kérni, hogy Haynald lemondását kezdeményezze. Politikai okokból a külügyminiszter legjobbnak azt találta, ha békét hagynak neki. Ám a kormány már eldöntötte: minden eszközzel eltávolítja Erdélyből. Ezért római nagykövete útján előterjesztette a pápának: fogadja el lemondását az erdélyi püspökségről.

Róma most is kitartott álláspontja mellett: a lemondásnak önkéntesnek és minden kényszerítő befolyástól mentesnek kell lennie, s a Szentszék egyáltalán nem hajlandó a lemondáshoz bármilyen segédkezést nyújtani.

Ilyen körülmények között adta be Haynald 1863 decemberének végén IX. Pius pápához intézett levelében önkéntes lemondását. **Önérettel és tiszta lelkiismerettel** mondhatja: semmit sem tett az ország és a trón érdekei ellen – még ha ellentétben is volt a kormány politikájával. Ily körülmények között kéri felmentését az erdélyi püspökség onusa alól.

A lemondástól annak elfogadásáig azonban még sok idő telt el. Haynald lemondó iratát a bécsi pápai nuncius útján terjesztette elő, aki ahhoz olyan javaslatot mellékel, hogy a pápa

Az Átalvető 49. számának tartalmából:

- KÖVESDY PÁL: SZABADSÁGHARC – ÚJRA
- BESZÉLGETÉS TORÓ T. TIBORRAL
- BORBÉLY ZSOLT ATTILA: ÚJ KEZDET ERDÉLYBEN
- SZÉKELYKAPU AVATÁS KOMLÓN
- KESZEGH TIBOR: ŐRHEGY A MAROS FÖLÖTT

A lap előfizetési díja egy évre **1400,-Ft.**, külföldről **10 EUR**, tengeren túlról **20 USD**. Az előfizetéseket postai utalványon a következő címre kell küldeni: **EKOSZ 7101 Szekszárd 1. Pf.480.**

a lemondást ne fogadja el, mert az „erkölcsi nyomás eredménye, mely nélkülöz minden kánoni indokot és önkéntességet”.

A nuncius felfogása Rómában újabb kételyeket támasztott a lemondás elfogadását illetően. Újabb tervek merültek fel áthelyezése, illetve teljes jogú segédpüspökkel való helyettesítése felől. Mialatt ezek a hosszú diplomáciai tárgyalások folytak, Erdély magyarsága a ragaszkodás számtalan jelével halmozta el a szülői házban, Szécsényben tartózkodó Haynaldot. Végül 1864. szeptember 22-én a pápa elfogadta lemondását az erdélyi püspöki címről – s címzetes karthágói érsekké nevezte ki és a pápai udvarhoz hívta be szolgálatételre.

Alig töltött két esztendőt az Örök Városban. A kiegyezés által megteremtett új politikai helyzetben a király őt nevezte ki a kalocsai érseki székre. E gesztus a nemzet egészének helyesléssel találkozott – és a legszebb elégtételnek bizonyult a kevéssel azelőtt méltatlanul elszenvedett politikai üldöztetésért.

Egészen 1891-ben bekövetkezett haláláig Haynald, akit IX. Pius pápa 1877-ben bíbornokká is kinevezett, nagytekintélyű személyiséggé formálódott a törvényes kereteket mindig tartó, de a nemzet egészében gondolkodó és érző alkata. Jeles szónok, vonzó egyéniség, melegszívű magyar – s mint a botanika szakszerű művelője, a mézgás növények-fák tudós ismerője is maradandót alkotott. Ám számunkra mégis első helyen Erdély magyarságáért hozott elvi küzdelmei és életáldozata az időn túli euangélium – Mailáth Gusztáv,

Márton Áron az ő nyomában járva védenek és áldanak, közbenjárnak. Tehetik, mert szentek. A mi szentjeink.

Rászlai Tibor

Felhasznált források és irodalom:

- ASZTALOS MIKLÓS: Kossuth Lajos kora és az erdélyi kérdés. Bp., 1928.
- CSETRI ELEK: Az erdélyi unió és végrehajtásának problémái az országgyűlés előtt. In: A magyar országgyűlés 1848/49-ben. In: Együtt Európában, Debrecen, UP, 2000, 221-51.
- Dr. Haynald Lajos és a csíksomlyói kérdés. *Csíksomlyói gimnázium Értesítője*, 1890.
- Haynald bíboros emlékezete. Kalocsa, 1991.
- Haynald Lajos kéziratai. OSzK, Kézirattár, Fol. Hung. 1723.
- Erdély története I-III. Főszerk.: KÖPECZI BÉLA. Bp., 1986. SZÁSZ ZOLTÁN: III.: 1488-1500.
- KÖVÁRI LÁSZLÓ: Okmánytár az 1848/9-i erdélyi eseményekhez. Kolozsvár, 1861.
- LAKATOS ANDOR: Haynald Lajos közéleti és politikai tevékenysége. In: METEM 1995/3-4.: 97-
- LUKÁCS LAJOS: A Vatikán és Magyarország 1846-1878. A bécsi apostoli nunciusok jelentései és levelezése Magyarországról. Bp., Akadémiai K., 1981.
- SZABAD GYÖRGY: Forradalom és kiegyezés választóján (1860-61). Bp., 1960.
- SZITTYAY DÉNES: Haynald Lajos kalocsai bíboros-érsek élete. *Érseki Főgimnáziumi Értesítő*, Kalocsa, 1915.
- TEMESVÁRY JÁNOS: Erdély püspökei. H. n., 1932, 33.
- VARGA JÁNOS: Románok és magyarok 1848-49-ben. Bp., 1995.
- VORBUCHNER ADOLF: Az erdélyi püspökség. Brassó, 1925.

Naplójegyzetek

1949 március másodikáról harmadikára virradó éjjelen két óra körül rontottak rá az áldozatokra, akik néhány percet kaptak fejenként két kilónyi holmi összepakolására. Volt közöttük néhány hetes csecsemő és aggastyán egyaránt. Kezdetét vette a 15 éven keresztül tartó kálvária. A kényszerlakhely után röviden elnevezett DO-soknak a kijelölt városokban eleinte hetente, később kéthetente aláírásra kellett jelentkezniük a milícián, és gyakran voltak kiteve a legképtelenebb gyalázkodásoknak és kicsinyes bosszúnak nemcsak az uralkodó elit, hanem saját fajtájuk „osztályharcos” részéről is. A kötelező lakhelyet nem hagyhatták el, és ezt a rendelkezést csak 15 év után oldották fel. De voltak olyan családok is, akik még ennél rosszabb körülmények közé, a Baragánba, a román Hortobágyra kerültek.*

Az alábbi írással emlékezünk meg az áldozatokról, s hajtunk fejet előttük.

D. O. 55. (Domiciliu Obligatoriu)

55 évvel ezelőtt, a szocializmus útjára lépett Romániában, ez a két betű sokaknak döntötte el a sorsát. Románul a kötelező (kényszer) lakhely rövidítését jelentette. A kitelepítést. Az elhurcolást. A vagyon és jogfosztást. Bejegyeztetett e billog a személyi igazolványba is.

Egész, vagy már előbb megcsonkított családok kerültek elhurcolásra néhány kilós batyuval, volt ahol ez csupán két kilónyi lehetett. Akárcsak mint mások, öthet évvel előbb. Csak ezekre most nem haláltábor, hanem egy másként tervezett, lassú halál várt volna. Vagy, mint utóbb kiderült, az isteni igazságszolgáltatásba vetett hit megtartó erejével átveszelt évek sora.

Az elhurcolás időpontja szinte egységesen éjjel két óra volt. A csecsszopókra sem voltak tekintettel. A szerencsésebb családok együtt mehettek, mások – mint említettem – már előbb csonkává váltak, s valamely családtagjuk börtönben vagy a román gulágokon volt.

Ment az arisztokrata, a földbirtokos, a gyáros, a kulák, a jómódú iparos, és mindenki aki valamiért útban volt, vagy valamijét megkivánták, esetleg csak, mert magyar is volt.

Magam egy véletlennek, vagy apám bölcsességének köszönhetően, családommal együtt megúsztam. Apám az öröklött birtokot, eladott családi ékszereink árából, teljesen felszerelte és úgy ajánlotta fel a falunak. Közben tanított a Bolyai Egyetemen. Csak öt vitték el néhány napra, de a falu hozzá ragaszkodó (román) népe kiszabadította a kis-sármási börtönpincéből. Azért még évekig élünk csengőfrászbán, és aludtunk naponta becsomagolt hátizsákkal, zsírozott bakancssal az előszobában, és velünk Erdély szerte sok száz, sok ezer család.

A Magyar Népi Szövetség már eljárt szította a számára kijelölt és megengedett szerepet. A magyar érdekképviseleti intézmények halottak voltak. A hangulat nyomasztó és kétségbeejtő volt, de még élt a naiv remény. Majd az amerikaiak! Az ismerősök suttoztak. Telefon még nem nagyon akadt, így a lehallgatástól nem, de a feljelentőktől már félni kel-

lett. Apám névnapjáról, az ott elhangzottakról, az öt maga elé rendelő biztonsági tiszt félelmetes hangon és pontossággal, szó szerint számolt be neki, majd utolsó figyelmeztetésben részesítette a professzor elvtársat.

A kitelepítettek közt volt aki maradhatott régi lakhelye közelében, ha akadt ki befogadja. De sokan kerültek le a Baragánba, a Hortobágyra jóval mostohább román pusztába. Marosvásárhely városa is a kitelepítéseknek egyik célpontja volt. Egy szélesebb vonzáskörzet kitelepítetteinek kijelölt városa. Számos rokonomat látogattuk ott, s vásárhelyi egyetemistaként is voltak még a városban kitelepített rokonaim kikkel a kapcsolatot tartottam, de ezzel nem dicsekedhettem. Kétéves fizikai munkával járó, etno-osztályharcos exmatrikulálásom után, 1962-ben elvégezvén az egyetemet, még akadtak „dés” rokonok, ismerősök a városban.

Voltak arisztokraták kik egy putri néhány négyzetméterét osztották meg többemagukkal és a csomagokból csináltak emeletes fekvőhelyet. Volt akinek alacsony, nedves pince, s volt akinek padlás jutott tyúklétrával. Ismertem földbirtokost ki szerencsésen, egy más családtag által még megmentett városi ház dohos, vizes pincéjében tengődött „rokonai alatt”, és boldogan, hogy nem kellett messzebb menni. De laktak befogadó falusiaknál, kijelölt befogadónál, barakkokban, odúban és viskókban, kapualjakban, tyúk és disznólakban, aklókban, s még ki tudja hányféle helyen és hányféle. A lakhelyet elhagyni nem lehetett.

Egy generáció így élte le maradék életét. A távolabbra kerültek, a puhább periódusok áldásos hatását élvezve - ha túléltek a viszontagságokat - évek múltán, lassan szívárogtak vissza eredeti, vagy újonnan választott lakhelyeikre. Persze nem eredeti lakásaikba, hanem itt is mint kegyelemből befogadottak, kitzsítottak. Esetleg még évekig kellett a rendőrségen jelentkezzenek, ami a kényszerlakhelyeken eleve kötelező volt. Eleinte hetenként lett elrendelve, később kéthetente és így lazult fokozatosan, akárcsak a jelentkezésekkor alkalmazott embertelen hang és bánásmód, a felesleges megalázás és lelki terror megannyi módszere. E tevékenységben sajnos nem csak a román illetékesek, de magyar kiszolgálók is jeleskedtek. Olykor azt is mondhatnánk, hogy: sőt.

* Lásd ezzel kapcsolatban Gál Mária: D. O. – Kolozsvár 1996 – Minerva könyvek – 3, és a hátsó borítót

Valamennyien dolgoztak. Keményen, és amit lehetett. És most kissé igénybeveszem türelmüket. Fontosnak tartom a tárgyyszerű pontos adatokat. Nos ilyenre bukkantunk Mikó Lászlóné – Ugron Anna pontos feljegyzéseiben, melyek szerint ő a következő munkahelyekről szerzett tudomást Marosvásárhelyen (zárójelben a névszerint is felsorolt érintetteknek csupán számát adom meg): asztalos (5); ács (2); cseléd (2); bilgyári munkás (2); cukorgyári munkás (4); csuhétalp készítő (3); cipőtalapló (1); gyümölcsös (1); egér és patkányirtó (4); gépkezelő (3); gyógynövényes (2); esztergályos (2); csipkebogyó gyűjtő, feldolgozó (4); edényfoltos (2); festőművész (1); fuvaros (4); harangozó (1); fuvarossegéd (1); éjjeli őr (4); építőmunkás (3); trágyatelepi dolgozó (1); gépiró (3); diétás nővér (1); mütös (1); kéményseprő (2); kifliszámoló (1); kocsis (5); házaló (1); kertás (4); gombkészítő (7); bolti eladó (2); parkőr (1); biztosító (4); kötő (5); kántor (3); kifliárus (2); kerti munkás (4); kertész (4); veteménytakarító (4); irodai dolgozó (6); ládacsináló (4); libafarmi munkás (8); mérleg bérbeadó (1); mészégető (7); pelenkamosó (1); pékmunkás (3); hizlaldai munkás (1); nyelvóra adó (7); vetőmagközponti dolgozó (1); tanár (5); műstoppoló (1); szőlőcsész (1); takarító-társalkodónő (1); őszeres (4); piaci árus (5); raktáros (6); trafikos segéd (2); zongora oktató (3); zenekari tag (4); téglagyári munkás (5); egyéb napszámos (16); pad-bérszedő (1); szolga (2); szódavíz kupakoló (1); szőlőmunkás (3); tehéngondozó (1); takarítónő (8); mosóvasalónő (2); varrónő (8); gyermekgondozó (5); sírszakértő (1); tyúk-kopasztó (1); modell (2).

A magam kolozsvári tapasztalatai szerint még WC takarítás, virágárusítás, használati eszközökkel folytatott házalás, csomagcipelés, mindenfajta mezőgazdasági és földmunka, háztartási munkára bejárás, házvezetés és (szerencsésebbeknél) itt is nyelvtanítás vagy szellemi négermunka szerepelt a lajstromon. A fiatalok gyárakban, egy nagybátyám például kazánkovácsként kereste kenyerét. Többen élmunkások is lettek.

Emlékezetem szerint nem lehettek kétségbeesettek. Volt aki egyenesen kastélyból kiteve ment el WC takarítónak. A hokedlin üldögélve Shakespeare-t olvasott. Amennyire lehetett megőrizték régi életük néhány értékét. Templomba jártak, olvastak, bridzseztek, társasági életet éltek, ha rongyokban is. Látogatták és a semmiből is támogatták egymást. Gyermkeik ki-rekesztettségét is igyekeztek megoldani, áthidalni, a szükségét erőnné kovácsolni. A gyermekek nevelésében nem kapott szerepet a múlt feletti siránkozás. Volt

Ilyen volt – Az ároklajai Bethlen kastély

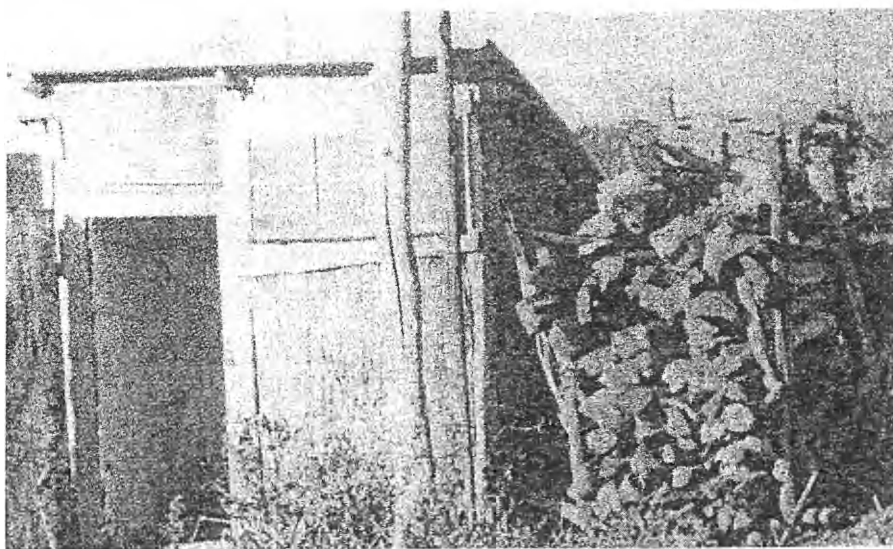
aki elérte, hogy gyermekét nem telepítették ki, ez a helyi hatóságok jóindulatán, de véletlenül is múlhatott. Ismerünk esetet, hogy az Erdélyben titokban tanuló gyermekét a család a dunadeltai kényszerlakhelyen keresett pénzből tartotta el. De akadt aki kétségbeesésében, örökbeadással mentette meg gyermekét a súlyos teherként ránehezülő névtől. A hurkából így-úgy kibújt deós gyerekek közül igen sokan mentek óromániai egyetemekre, ahol nem figyeltek annyira rájuk. Egy időben Jasiban egész magyar kolónia jött össze. Kitűnő magyar értelmiségiek sora cseperedett fel így.

Az elhurcoltak magatartása, élni akarása, példamutató volt. Emberként és magyarként egyaránt.

Örökké eszembe jut ennek ellentéte gyanánt az a néhány kiemelt, leváltott kolhoz elnök, kik rövid uralkodásukat elvesztvén mind összeroppantak. Idegileg, erkölcsileg. Ittak, züllöttek, jó esetben csak betegeskedtek. Hányat kellett orvosként végigkísérnem a rokkantosítás útján. 2-3-4 éves nyúl farknyi történelmük már elválasztotta őket attól a munkától, amit az azt esetleg évszázadok óta – nemzedékeken át – nem ismerők, zokszó nélkül kezdték el akár kitelepítésük másnapján.

Ilyen lett – Kilátás a marosvásárhelyi pince „lakás”-ból a D.O. 14. évében

A macini (Baragan) luxus csúcsa: különálló családi lakrész

Az erkölcsi tanulság nem elhanyagolható.

Külön fejezetet érdemelne az, ahogy a kitelepítéseket az irigység, az érdek, s nem ritkán a gyűlölet, illetve mindenkor az etnikai tisztogatás feladata befolyásolták

55 év telt el, és azoknak az éveknek a hangulata nem ment feledésbe. Személyiségembe maródott. Nem gyűlölet, nem is félelem, de valami szorongás, valamiféle mélyen rejlő, belénk nevelt rejtett félszeg és fals büntudat máig megmaradt.

Ma is harcolnunk kell levetkőzéséért. Ha ez nem sikerül, tovább szolgáljuk egykori sanyargatóinkat és utódaikat. Saját otthonainkban fogunk kényszerlakhelyként élni. Saját hazánk válik a D. O. részévé. Mert nem volt ez másként az anyaországban sem. Nem csak az anyanyelvvél terhelt osztály-hovatartozás tehetett üldözendő kisebbséggé a szocializmust építő virágzó Kelet-Európában. Az üldözöket és üldözötteket itt is – ott is szinte ugyanazok voltak. A módszerek nemkülönben. És a szereplők utóélete is hasonlatossá vált.

Az üldözöttest túlélők jó ha emlékeznek. És mesélnek.

Az egykori üldözöket és jogutódaik, erkölcsi kötelességgé tennék a feledést.

LEVÉL EGY BIZTONSÁGÁBAN FENYEGETETT ORSZÁGBÓL

Drága barátaim ott, abban a gyönyörű szép, szerencsésekre a párizsmelléki világi palotában nagyobbra szabott, kisebbik hazában!

Mint hálás anyaországi fejlődött egykori társatok, most e szavakkal kereslek meg Benneteket, kik ott éltek egy baráti és szelíden befogadó nép jóvoltából a nagy és kimondhatatlanul értékes biztonságban. Kérlek hallgassatok meg.

Nagy veszély fenyeget minket, kik nem osztozhattunk szerencsés helyzetekben, midőn a történelem kegye által, egy államalkotásra oly tehetséget mutató, jóságos és ősi, európai kultúrnép kebelére ölelt. Óh szép századelő, óh Gyulafehérvár, óh december 1. és június 4.

Mi itten barátaim, önnön keserű leányunkban tipródunk és várjuk, hogy méltatlan állapotunk ellenére, pusztán földrajzi fekvésünknek és derék visszatért vezetőinknek köszönhetően érdemtelesen békerüljünk a nagyjövőjú kontinens közösségébe.

De jaj, vannak akik ezt nem akarják, vannak akik a szocializmus megvalósításait csodálatosan kapitalizálva újraéledő, zseniális és elkötelezett vezetőinket nem ismerik el magukénak.

Bizony mondom néktek veszélyben az anyaország. S akkor ismét csak Ti kell e nemzetet átalmenszék a jövőnek mint egykoron eleink. Ti, akik egy nagyszerű toleráns és néktek ősi kultúráját felkínáló nép vendégei vagytok.

Mert ennek az országnak a biztonságára veszedelmes erők törnek.

Polgári Köröknek hívják őket, s mindenütt ott burjánzanak, mint kiirthatatlan kártevő növényfajok a vetés között. Magukat szép, s még szebb virágokként keltezik a rosszat.

Tehetséges kormányfönket tojással dobálják a nemzeti megrendülés emlékező pillanataiban, leveleket írnak fenyegető tartalommal, egyre többet és többet, kedvesen spicces rádiószerszerekkel szelimeskedéseit dramatizálva azt a nem-

zet java ellen fordítják. Tiltakozásokat szerveznek álszentül imádkozva, s közben gyűlöletbeszédet tartanak, majd ármányos forgatókönyvek szerint égetik más országok nemzeti szimbólumait. És így tovább. Se szeri, se száma e veszedelmes emberek veszedelmes bűneinek.

A minap is a szomszéd - falábalával féltelmetesen kopogó- Lajos úr, gyűlésre hívta társait. A nyugdíjas Sára nénit, ki már fiatalon is magába szívta a mételet, hisz polgárcsaládoknál takarított. Nagytakarított!! És Gizikét a bolt nyugdíjas vezetőjét, kinek kezében egy falu élémszerellátása összpontosul. De a vízellátást szolgáló Béla vízszelőt is. Képzétek el mekkora potenciál ez egy szörnyűséges összeesküvésre. Mely nagy veszély az országra. És ott volt az orvos, aki a Kossuth térre is elment tavaly hallgatni a mételetes szövegeket. Hogyan lehet ezután hozzá nyugodtan a szegénységgel szolidáris baloldali, ki hisz most is rendületlenül szociálisan érzi kormányunkban.

Bizony mondom néktek, eljött a biztonságérzet utolsó órája. De mit tudtok ti ebből megérteni ott, ahol minden oly békés, rendezett, európai és befogadó.

A remény azonban él. Pártunk és Kormányunk a rettentő megpróbáltatások közepette is, villáinak építését és offsort cégeit odahagyva, a védekezésre összpontosít. Felhívták már az illetékesek figyelmét arra, hogy be kell tiltani e törvénytelen, veszedelmes, nemzetpusztító erőket. A híd(on)verő brigádok kiképzése töretlen. Ebben derék forradalmi baloldali ifjúságunk is támogatja őket. Gyökerestől kell kiirtani és írmagját is tűzbe vetni az ellenségnek. Mert az következetesen nem alszik. Akárcsak akkor, mikor még osztályellenségnek hívták.

Ami pedig annak a bányatulajdonosnak a fiát illeti, ki februárban évről-évre beszédekkel zavarja meg az államtitás nép nyugalmát, aki külhonban jelentgeti fel saját virágzó hazáját, annak el kell rendelni, hogy tanuljon meg határt vonni és elhatárolódní. Ezt mondja a velük ellentétben méltán és jogosan bányatulajdonos belügyminiszter is, s lám perlekedni sem rest, ha kell.

Nem azzal a régvolt határvonással kellene foglalkozni, mely titeket oly boldogtá tett örökkön örökké, az amelyet immár itt helyben is elkoccintottak, hanem ez az elfajzott népellenség kell rákényszerüljön, hogy megvonja a határt. Maga és szüleményei között.

Éljen a Haza! Polgári Körök menjenek haza!

Szász István Tas

KÖRÖSTÁRKÁNY FERETE HÚSVÉTTJA

Röviddel lapzárta előtt egy vaskos borítékot hozott szerkesztőségünkbe a posta. Egy korabeli naplót, aminek írója nem tollforgatásra született – hiszen mindössze néhány elemít végzett falusi emberről van szó – de kötelességének érezte, hogy a szemtanú hitelességével megörökítse az utókornak azokat a borzalmakat, amiket Köröstárkány lakóinak 1919 húsvétján át kellett élniük, illetve emléket állítson a megnyomorított családoknak és a bestiálisan meggyilkoltaknak. Most van 85 éve annak, hogy nagypénteken egy emberségéből kivetkőzött bosszútól szomjazó reguláris román csapat tört rá a védtelen falura. Lapunk évekket ezelőtt foglalkozott ugyan ezzel a történettel, de tekintettel a napló megrázó hitelességére és egyedülálló dokumentumértékére az évforduló kapcsán néhány rövid részlettel emlékezünk a mártírokra.

Én Mikló Péter születtem 1875-ben. A világháború kiütött 1914 júniusba és mindenkinek be kellett vonulni 42 évesig. Az egész Európa belekeveredett. A magyar, a Nagynémet, a török és bulgár együtt volt szövetséges. Aztán a francia, az angol, a muszka a szerb az olá és az olasz megint együtt. Mi a magyarok együtt harcoltunk a a szövetségeseinkkel 1918-ig (október). November 18-án jöttem én is haza az olasz frontról Asiág völgyéről. 8 nap mindég a vonat tetején éjjel-nappal. A háborúban előbb voltam a szerb fronton Páncsován, a Dunán 8 hónapig és aztán bementünk Szerbiába, ott megint voltam 9 hónapig. Onnan elvittek a muszka frontra. Ott nem voltam csak két hétig, akkor megkezdtek a tüzet és engem, meglöttek, a szív mellett keresztül és elfogtak a muszkák. Véresen hajtottak Kirlibabától egész Csernoviczig, ott tettek vonatra, addig hol gyalog, hol meg kocsin. Elfogtak 1916 június 8-án és ott voltam fogságba, egész 1918 június 20-ikán jöttem haza. Újra kivittek az olasz frontra és ott voltam míg a forradalom kitört, november 20-án mindenki hazajött aki meg nem halt.

Itthon volt aztán még nagyobb baj, mert 1919-be április 19-én Húsvét előnapján az, az Nagypénteken jöttek ránk az oláhok és Húsvét első napján és Nagyszombaton mindenkit megöltek akit csak itthon találtak. 89 esett áldozatul (Az áldozatok száma 91, a tárkányi Oláh Ferencet Nyégerfálván ölték meg, ott is lett eltemetve. A 17 éves Antal János családja igaz, hogy már beköltözött Belényesbe de ő is Tárkányba esett áldozatul. Az áldo-

zatok után 204 árva maradt.), ott voltak az utcán a sárba valamennyi, 13-t kocma elé temettek egy gödörbe és a többi kit ide – kit oda és mink akik megmaradtunk az erdőkön és Fenesen bujkáltunk 6 napig. Akkor hazajöttünk a kopasz falak közé, mert csak a kopasz házak maradtak mindent elraboltak az oláhok, jószágot és a házakból mindent egy utolsó kanálig ami csak volt. Nekünk se maradt semmi csak a kopasz falak úgy kellett sanjorogjunk míg a jó Isten megint megsegített valamennyire bennünket.

Írtam én ezt a szomorú emléket én Mikló Péter 1919-be.

Utánuk a fegyveresek. Így értek a templom elébe ahol már nagy volt a sírás jajgatás. Egyik sortűz a másikat érte. A fal mellett ott voltak akiket agyonlőttek, egymás hegyén hátán. Katonák, civilek egyeseken hozták az embereket. Síró asszonyok, gyerekek, káromkodó férfiak, bosszúra, vérre éhes fegyveresek, volt szolgák rekedt ordítása töltötte meg nemcsak a templomteret de az egész falut is. Megragadták őket a katonák – Lásati prunci, la o parte! (Hagyjátok a gyerekeket, félre!). A kicsiket elakarták cibálni tőlük. Az asszony nem hagyta, ölelte, szorította magához a gyerekeket. János segíts, öljenek meg mindönket, ne engedd hogy csak bennünket öljenek meg. A kislányok kidülledt szemmel sírtak, visítottak, körüket mélyesztették az anyuk ruhájába csupasz karjába...

Végül egy nem messze álló tiszt megunt: - Lásati femeia si pruncii a jun-

ge barbatul. (Hagyjátok az asszonyt és a gyerekeiket, elég az ember). Elengedték őket, a kislányok odabújtak szorosan az anyjuk mellé, fogták, szorították reszketve. Már nem sikítottak, az asszony sem ordított, csak áltak egymáshoz bújva mint akinek senkijük sincs a világon, gonoszoktól körülvéve. Halkan sírtak, néztek az apát a férjet aki még ott volt néhány méterre tőlük, de már nem volt az övék. Az is nézte őket ahogy vezették a templom falához vállá fölött nézte őket, a családját még az ő családját. Oda állították a falhoz. Szembe a fegyveresekkel. Pillantást se vetett rájuk, a szemé ráragadt a kis csoportra, csak őket akarta látni érezte, látta szemükbe a szeretetet, a kétségbeesést a gyászt. Nézte, nézte őket. Eldördültek a fegyverek, még nézte, még látta őket, szédült, inogott, leesett a kalap a fejéről. Nem akart még elesni, még nem akart meghalni, még nézni, még látni akarta a kis csoportot, a családját...

Alig dördült el a második sortűz, alig, hogy elesett, már ott voltak mind a négyen, ölelték, csókolták, simogatták, ráborultak a már halott emberre. Nem sokáig tehették durván ellökték, elcibálták őket, hozták a következőt, egy másik halálra szántat. Sírt jajgatott mindenki, de kegyelem számalom nem volt. Sortűz sortűz után. Dühös, gyűlölettel teli káromkodások és kétségbeeséssel teli jajveszélések közepette...

A DADAY ÜGY

Az Erdélyi Magyarság másfél évtizedes megjelenése óta, levelei között és a szerkesztők könyvtári, levéltári kutatása közben rengeteg érdekes színes írás, dokumentum értékű „forgács” halmozódott fel. Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu, Daday Lóránt, Botos János, a román gulág egyik áldozata neve az előttünk járó nemzedékek számára ismert volt, sőt sokaknak jó ismerősei is voltak. Új, „VISSZAPILLANTÓ” című rovatunk szándéka, hogy ezek a történeti, művelődéstörténeti, irodalmi jellegű írások révén emlékeztünk felelevenítse közelmúltunk epizódjait.

Időpont: a 30-as évek dereka, amikor Romániában a jobboldal a numerus clausus bevezetését követelte, az ország magyar, zsidó, stb. kisebbségei ellen, pályákat, foglalkozási ágakat teljesen románosítani akartak. Ekkor fogták perbe Daday Lóránt magyar író, akinek román író-társai keltek védelmére, és utasították el a rá kiszabott szigorú büntetést. Érdekes Ion Sin-Gheorghiu szerepe, aki mint Nicolae Iorga közeli munkatársa éveken keresztül meghívta és vendégül látta az erdélyi magyar tanárokat, írókat Iorga Valenii-de-muntei nyári egyetemén.

Tovább kavargog a Daday-ügy

EFTIMIU UTÁN MOST REBREANU KERÜLT SORRA

„Revizionista” munkával gyanúsít az Universul kiváló román írókat

Megírta az Ellenzék, hogy az Universul éles támadást intézett a neves román író, Victor Eftimiu ellen, akit azzal vádolt, hogy a Daday-ügyben összefo-

gott a „budapesti revizionistákkal”. Eftimiu ezzel kapcsolatban nyilatkozatot küldött a Bucuresti-i lapoknak s a következőket írja a személye elleni támadásokra vonatkozóan:

– Igaz, hogy az írásszabadság védelmében tiltakozást jelentettem be a Cluj-i hadbíróóság ítélete ellen, mely Daday Lóránt magyar író hat hónapos büntetéssel sújtotta. Nem olvastam a könyvet, Dadayt sem ismerem személyesen, akit egyébként Vaida is megvédett az ügy tárgyalása alkalmával. Mint teljes szabadságot élvező író és a román Pen-klub elnöke, azt hiszem, hogy a börtönök csalók, gyilkosok, kémei, gyűjtogatók és egyéb gonosztevők számára épültek, nem pedig azok számára, akik regényt írnak. Ez az én meggyőződésem. Nem lehet a nemzeti eszmét felhozni ebben az ügyben. Valótlan az Universulnak azon állítása, mely szerint engem a „budapesti revizionista író-társaim” ünnepeltek azért a szolgálatért, melyet a magyar ügynek hoztam, s ezért a magyar Nemzeti Színház előadta egyik darabomat. Nem ünnepeltek semmiféle banketten Budapesten és nem adták elő a darabomat sem a Nemzeti Színházban. Minden vitatkozásnak van határa. Ne lépjük át ezt a határt soha.

A vita azonban ezzel nincs befejezve. Jon San-Georgiu egyetemi tanár, a Pen-klub elnöke ugyanis új cikket ír az Universulban s tovább támad-

ja Eftimiu, kit „az irredenta magyar Daday Lóránt protektorának és társának” nevez.

– Eftimiu – írja Jon San-Georgiu – megsértette a Pen-klub alapszabályait. Elfogadta alelnöki tisztségéről történt lemondásomat, holott ez a közgyűlés elé tartozott volna. Így Daday döntött Eftimiu útján lemondásom tárgyában Liviu Rebreanu és egy másik választmányi tag segítségével. Rebreanu azonban elfeledte, hogy ő a Bucuresti-i rádió vezetőségének is tagja. Kíváncsiak vagyunk, miként fog most már a rádió igazgatósága eljárni vele szemben. Várom a Pen-klub közgyűlését, hogy a revizionisták munkáját leleplezzük, s rámutassunk arra, hogy néhány román író is belevontak ebbe a munkába – fejezi be cikkét Jon San-George tanár, akinek írói nevét legjobb akarattal sem hasonlíthatja senki a Rebreanuéhoz, vagy az Eftimiuéhoz.

Az Universul különben állandóan szőnyegen tartja az ügyet.

(Ellenzék – 1935. november 5.)

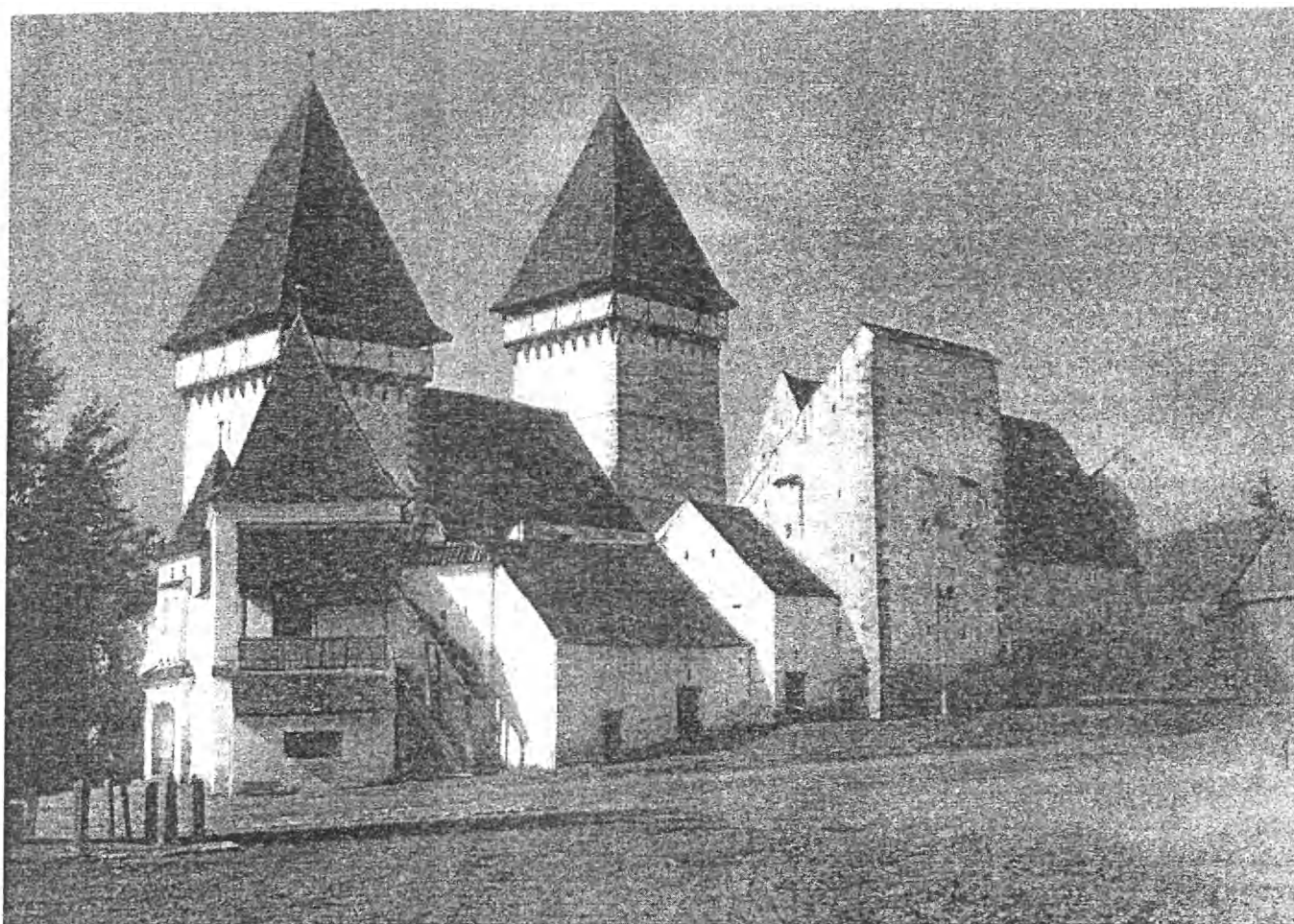
Maga Daday Lóránt sem gondolta...

TOVÁBB TART A HARC EFTIMIU ÉS STELIAN POPESCU KÖZÖTT A BUCURESTI-I SAJTÓBAN

Megírta az Ellenzék, hogy az Universul valóságos hadjáratot indított Victor Eftimiu, a nagyhírű román író ellen, mert ez a nemzetgyalázás miatt Cluj-on elítélt Daday Lóránt pártját fogta. Eftimiu most a Zorileben nyílt levélben felel a támadásokra. Rámutat arra, hogy a Bucuresti-i Nemzeti Színház levette színdarabját és ehelyett egy „Szent tűz” nevű külföldi drámát tűzött műsorára.

Míg Eftimiu darabját a román nép legendáinak felhasználásával írta, addig a „Szent tűz” című drámában egy anyát gyilkol meg saját fia, majd ennek felesége más állapotban jelentkezik a szí-

Schönberg bei Agnetheln – Lesses – Dealu Frumos

nen s kiderül, hogy férjének fivérértől esett teherbe.

– Szép iskoladrámát tekintenek majd meg az iskolás gyermekek a legközelebbi matiné-előadás alkalmával – írja Eftimiu.

– Az Universul hazafias és erkölcsi érzéke jubileumot ülhet. A drámáért járó díjat elküldhetik külföldre köszönő levél és idegen valuta kíséretében azért a nemes nevelésért, melyben a darab írója részesíti ifjúságunkat. Lassan, de biztosan tesz eleget hazafias kötelességének az Universul mikor hazaárulóknak kiáltja ki a román írókat. Írásbeli választ küldtem, melyben megcáfoltam a rólam terjesztett rágalmakat. A válasz azonban nem jelent meg a lapban, mely hadjáratát tovább folytatja. Az Universul csak a felzavart ügyeket szereti, nem élhet zürzavar nélkül. Nem érdekel engem, hogyan lett Stelian Popescuból főszerkesztő. a jó Cazzavilan lapalapító sajtóját a gyűlölet szolgálatába állították, miután a

háború idején a németeknek eladták. Nap mint nap nem tesz egyebet, mint közéletünk jeleseit támadja, nagyarányúnak tüntetve fel a román társadalmi botrányokat, miáltal elkedvetleníti a lelkeket, melyeket megtölt peszsimizmussal. Nincs szükségük a magyaroknak arra, hogy ellenünk írjanak. Elég, ha kiadják az Universul cikkeit havonta: – „Kik a románok?“, vagy: „Hogyan látja egy Bucuresti-i nacionalista lap a románokat?“ cím alatt. Így aztán a legveszedelmesebb ország képét mutathatják be a világnak. Becsületes ember nem beszél a becsületről. Igazi hazafi nem szellőzteti hazafiságát, mely mesterséggé lett. A becsület és hazafiság nagyobb dolgok. Az ország zászlója szent dolog. Nem arra kell használni, hogy palotákat építsünk, vagy cipőt tisztítsunk vele. Mindenki úgy értékeli ezt az igazságot, ahogy tudja. Mindenki az Istentől adott arcbőrrel és lélekkel marad – fejezi be nyilatkozatát a kitűnő Eftimiu.

„Áruló!“ – válaszolja erre az Universul. – Szentelen, vakmerő román publicista, akit másodszor lepleztünk le azért, mert elárulta országunkat. Csálódni fog. Véget kell már vetni a beteg szentimentalizmusnak, miből némelyek hasznot húznak. A megbocsátás erőt adott az árulóknak. Ismét nyakon csíptük, mikor összefogott ellenségeinkkel.

Közbenjártunk a Bucuresti-i Nemzeti Színháznál, hogy ne adják elő színdarabját. Ez azonban nem elég. Minden írását vissza kell utasítani.

Idegen pénzzel látják el s képes beledkötni a romániai antirevizionista mozgalom elnökebe: Stelian Popescuba. Mindennek van határa. Megismeri ezt Eftimiu is, azon protekció dacára, melyel eldicsekedik a kávéházban – végzi cikkét az Universul.

Daday Lóránt személye körül teljes erővel tovább tart a harc a Bucuresti-i sajtóban.

(Ellenzék – 1935. november 14.)

Az erdélyi magyar ifjúság útja

Szentágotán, a szász föld legjellegzetesebb mezővárosában, meghalt egy húsz éves szabólegény. Tífuszban, hirtelen. Délután egy óra tájt temették, amikor szünetet tartanak a kereskedések, a bőrgyár és a műhelyek. A község egész népe vagy a temetési menetben, vagy az utcán búcsúzik a halottól.

A menet élén hórihorgas legény viszi az ifjúsági egyesület piros-kék színű selyem lobogóját. Utána haladnak a legények. Lehetnek vagy százan. És mind egyforma fekete ruhában. Különös ez a ruha. Formája: sem nem régi, sem nem egészen új. A környéken a szászok keményszárú csizmát, nem egészen testhez álló fekete posztó nadrágot és fekete rövid kabátot viselnek. Ebből az ősi viseletből vették az alapmintát az új egyenruhához. A legények ruhája is fekete posztó, a szabása azonban hozzáidomul a mai izléshez. A nadrág bricsesz, a kabát kétsoros, egészen rövid, derékon csak néhány centiméterrel túlmenő, oldalt két kis csattal, amely a kabátkát derékban összehúzza. A csizma fekete, mint régen, de szabása a láb formájához idomul. Lehajtott gallérú, úgynevezett apacsinget viselnek hozzá, a gallér ráhajlik a kabát gallérjára. Kalapot nem viselnek. Sem most, a temetés alkalmával, sem máskor.

Ezt az egyenruhát viseli ma a szász vidéken ünnepélyes alkalmakkor minden legény, a földműves éppen úgy, mint az iparos, vagy a kereskedő, joghallgató, vagy orvos. Ez a ruha nem lehet ma tüntetésszámba. Annyira kérkedésmentes, izléses és csinos, hogy minden szemet gyönyörködtet. Meglátszik a formán, hogy műértéssel, szakszerűen készítették el: politikusok, mérnökök és művészek együttesen. A legények büszkén viselik, csinosak benne. A ruha kitűnően megfelel a helység éghajlati viszonyainak, és mert régi szokásokból fakad, nem jelent ellentétet a falukban még ma is használatos kevésbé modern vonalas ruhákkal.

Megkérdezek egy ágotai polgárt:

– Muszáj minden legénynek ilyen ruhát csináltatni?

– Oh nein! – feleli az atyafi. – Mindenki szívesen viseli. Akinek nem telik, annak megcsináltatja az ifjúsági egyesület. Részletfizetésre.

Még valamit felemlíték erről a temetésről. Van Szentágotán egy fiatal szász ügyvéd. A halottat zenekar kísérte utolsó útjára. Az ügyvéd a zenekarban az altrombitát fújta. Nagyon büszke volt arra, hogy ott látom.

Ezt a mi magyar társadalmunktól hiába várom. A magyar úr és nem úr között csak húsz éve fejlődik a bensőséges, testvéri viszony, ez még nem jutott oda, hogy a magyar politikai és szellemi vezér beálljon a falusi, vagy iparos rezsembandába a bombardont fújni. De idővel ez is bekövetkezhetik.

Azt azonban meg kell említenem, hogy Kolozsvárt néhány nappal ezelőtt egyik igen jónevű, fiatal költönket temettük, aki történetesen az ifjúsági mozgalomban is részt vett. Noshát ennek a neves ifjúsági vezérszellemnek a temetésén alig láttunk tíz kolozsvári magyar fiatalembert, ezek is kollégák, személyes jóbarátok, vagy ismerősök voltak. Ezt csak úgy mellékesen jegyzem meg, mert elvégre a mi életünk berendezése egészen más vonalakon halad, mint a szászoké, és már mindenki meg-sokallhatta azt, hogy magyar szervezési kérdésekben mindig a szászokra hivatkozunk.

Ma tudniillik az a helyzet, hogy népi, szervezeti és társadalmi téren sokkal egységesebbek vagyunk, mint a szászok. Tehát ők jöhetnének hozzánk tanulni, nem mi hozzájuk. Nálunk nincsen három párt és kétféle parancsuralmi mozgalom, nálunk párt sincs – az is problematikus, hogy igazi értelemben volt-e – és mégis közéleti téren meglehetősen egységesen mozgunk és magunk között heves, káros és ártalmas harcokról nem is tudunk. Ez valahogyan azt jelenti, hogy mi kerektebben szegényesebbek, szétesebbek vagyunk, de lélekben vagyunk olyan erősek, mint a szászok, ha nem erősebbek. A magyar egységet eddig senki meg nem bonthatta, és ha kísérletet tett rá, megszegyenülten, megtépázva, sárba taposva kellett elhagynia a közélet prondját.

Ez csodálatos tünet! A magyarságot nemcsak szétszóródottsága tagolja, ha nem ezenkívül három, négy vallásfelekezet, társadalmi tradíció és annyi világszemlélet, amennyi egy hatalmas nagy népnek is sok lenne. Nálunk vannak egészen jobboldali, fasiszta-szellemű, németbarát és antikomintern csoportok, vannak igen nagy számban toporzékoló antiszemita, vannak középpártiak, megalkuvók, humanisták, szocialisták és egészen vörös baloldaliak. Szinte azt mondhatni, ahány magyar ember, annyi világnézet. Összekeverik a dogmákat, félig jobb, félig baloldaliak, ezek a népek közötti testvériességet hirdetik, amazok a fogukat csikorgatják, van transzilvánizmus (amit még soha senki nem tudott megmagyarázni, de amelyben mégis hisznek, rá esküsznek), és van Mittleurópa, van maradéktalan nemzeti irány és van nemzetköziség. **Ebben a szemléleti zűrzavarban van azonban valami különös egység**, amit ez a jelszó fejez ki legtalálóbban: ne bántsá a magyart. Amikor arról van szó, hogy tiltakozni, vagy védekezni kell, azonnal megszűnik minden szemléleti különbség és megszületik a kemény magyar egység, ami azonban csak addig tart, amíg a veszély tornyosodik. Vége a veszedelemnek, vége az összetartásnak és jönnek a végnélküli elvi viták, amelyekben első-sorban ifjaink remekelnek.

ÖREGEK ÉS FIATALOK

Az ifjúsági kérdésekhez hozzászólási joga tulajdonképpen csak maguknak az ifjaknak van, akiket kell annyira becsülnünk, hogy a saját lábukon való járásra éretteknak és méltóknak minősítsük őket. Nem akar kontárkodás lenni azok részéről, akik végigjárták az életnek legnehezebb iskoláját, akik gyerekfővel századokat, zászlóaljkat vezényeltek és saját vérükkel pecsételték meg a magyar ifjú sorsát, ha mégis hozzászólnak a mai ifjúság problémáihoz, amihez bizonyos jogcímet is szereztek, és amihez deres fejjel, a nagyobbik testvér aggodalmas simogatásával akarnak hozzászólni.

Az erdélyi magyar ifjúság keveset tanult az öregek kárán. Átvette a régi nemzedék minden hibáját és éppen úgy csoportokra, klikkekre tagolja a társadalmat, mint ahogyan az a múltban volt. Ha ez önállótlanágot jelent, nem jó bizonyítvány ifjaink számára. Ha

az öregek szellemi befolyása maradéktalanul érvényesül, ez lehet tisztességes szándék, de nem célravezető és célratörő magatartás. Nálunk annyi az ifjúsági mozgalom, hogy statisztikusan számon sem lehet tartani. Vannak kialakult és keretekkel bíró egyesületek is, valamilyen lap, vagy folyóirat köré csoportosultak és ezek mindenike azt hirdeti, hogy az ő elveik az igazak és hogy ők képviselik egyedül az erdélyi magyar ifjúságot. Persze ennek a hangoztatásnak megvan mind a maga titkos célzata – és éppen ez rontja leginkább az értékét. Mindenik ifjúsági vezér valamit el akar érni, nem politikai, vagy szellemi téren, hanem egyéni vonalon. Vagy párt, egyesületi és egyéb közállásra pályázik, vagy azért hirdeti egyedüli elhivatottságát, hogy magánélete céljaira alapot teremtsen, egyszerűen kifejezve, hogy ugródeszkát kapjon. Ezek a törekvések igen rokonszenvesek akkor, ha az ugrás jól sikerül. Sajnos a mai ifjúság keretében még nem akadt olyan jó ugró, aki tehetségével, rátermettségével lehúzta volna összes ellenfeleit, és akit a nagyok is elismertek volna legnagyobbak. Az erre irányuló törekvés nem dobta ki magából a méltó vezért és egyik igen nagy hanggal hirdett mozgalom kudarcba és neveltségbe fulladt éppen azért, hogy aki nagyot akart mondani, azt nem tette jó szándékkal és nem is lehet személyénél fogva alkalmas erre a megtisztelő feladatra. Klikkek szolgálatát lehet jól végezni, de az élre kerülni csak úgy lehet, ha az illető személy minden tekintetben, erkölcsi felfogás és tehetség dolgában is kifogástalan, és aki nem tolja magát az élre, hanem magától, mindenki által elismerve kerül oda.

A „HARMINCASOK”

Jó szándékkal indult ezelőtt nyolc esztendővel az úgynevezett harmincasok mozgalma. Meg kell azt is állapítanunk, hogy a mozgalom tűzben, szenvedésben, megpróbáltatásokban edződött, s mert mozgatói politikailag iskolázott egyének voltak, a teljes sikerrel kecsegtetett. A mozgalom értelmi szerzője dr. Sulyok István volt és ezt azzal az elismeréssel könyveljük el, amivel tartozunk minden jószándékú és nemes mozgalomnak. A harmincasok sajtót, működési teret kaptak és megkezdődött a kristályosodás, amely legkiválóbb fiatal vezéri és napszámos munkásainak közéleti működését vezette be. A mozgalom csődje és elposványosodása nem azokon múlt, akik életre keltették. Maguk az ifjak torpantak meg a nehézségek előtt. Emlékeztet, hogy az egyik ifjú, aki jogi vizsgák előtt állott és sajtó-

bíróság elé került, szinte sírva fakadt, mi lesz velem, mert ha elítélik, nem lehet ügyvéd belőle!

A közélet nem gyerekjáték. De nem az főleg kisebbségi sorsban. És ha itt valaki szerepet vállal, mindenre elszántan kell viselkednie. Férfiakat igényel a közélet, elszánt és áldozatra kész férfiakat. Nem olyanokat, akik sajnálják a költséget és a fáradságot a falumunkától, a munkásság felvilágosításától s az élet ezernyi más szükségletének az el látástól. Az erdélyi magyar életnek első sorban napszámosokra van szüksége, és csak azután lehet szó elvi értekezésekről és lanyha bölcselkedésekről, amelyekkel azt a réteget tömők, amely régen felette áll az ilyen kérdéseknek.

A harmincasok mozgalma mégis nagyszerű tanulsággal és eredménnyel járt. Akik benne résztvettek, törhetetlen hűséget tartanak a magyar egységhez, akik közéleti posztra kerültek, meg is állják becsületesen a helyüket. A másik tanulság: az öregek nemcsak hogy visszautasították volna az ifjak előretörését, hanem ellenkezőleg, tárt karokkal fogadták őket, és olyan helyre engedték be, ahová érdemük szerint nem is lehetett volna őket beereszteni.

AZ ÚJ FIATALOK

A harmincasok mozgalma azóta megtorpant. Ma a harmincasok alig láthatók. Akik nyolc évvel ezelőtt a mozgalmat megindították, lassan átkeltek a négyikszén, utánpótlás pedig nem jött utánuk. Ma a magyar ifjúságot nagyjában ugyanazok képviselik, mint régen és az örök ifjak dicséretes buzgalommal tesznek-vesznek, írnak és szónokolnak, vitatkoznak, határozatokat szövegeznek és a maga helyén mindenki tisztességgel megállja a helyét. Ez azonban már nem ifjúsági mozgalom. A szerkesztők és lapvezérek rendületlenül folytatják eddigi működésüket, éppen csak hogy táboruk nincsen és a közhangulatot nem tudják irányítani, magukhoz hangolni. Ifjaink, a húsz és harminc év között egészen a klikkszerű csoportosult örök ifjúsági mozgalmak befolyása alatt állnak és különböző világszemléleti alapon folytatják a meddő, eredménytelen és sokszor káros vitákat. A mostani harmincasok mintha nem is lennének. Néhány negyvenbe hajló régivágású fiatal hangját lehet csak hallani, de ezt is csak olyankor, ha valami személyes kérdés merül fel, vagy irigykedésre hajló esemény történik.

Ha számonkéri valaki tőlük, mit csináltak, mit dolgoztak, vagy azt felelik becsületes nyíltsággal, hogy semmit, vagy azt mondják jó magyaros hanghor-

dozással: hát lehet ma valamit dolgozni! Hát szabad ma valamit dolgozni?!

Ehhez mit szólunk? Azt, hogy ügyis felesleges. A közlési eszközök tökéletessége ügyis feleslegessé tesz minden munkát, vagy azt, hogy az egészséges magyar lélek ügyis tudja, mit kell csinálni, hogyan kell érezni?

Nem. Erre azt kell felelni, hogy a magyar úton millió göröngy van még ma is. Tudjuk nagyon jól, hogy a tüzet és a vizet nem lehet egy kalap alá fogni. Előre megjósoltuk a marosvásárhelyi ifjaknak, hogy a szocialistákkal és a kommunistákkal sohasem lehet nemzeti alapon közös platformot alkotni. Nekik egészen más a nézetük a nemzetről és a nemzeti sajátosságokról, nem is kívánhatjuk, hogy egy meggyőződéses kommunista ma, vagy holnap nemzeti alapra helyezkedjék. De arról gondoskodhatunk, hogy utánpótlásuk minél kisebb legyen. A mi nemzeti munkánk helyhez és adottságokhoz kötött. Az övéké az egész világot felöleli. Ha tehát az utánpótlásukkal megértetjük, hogy a mai körülmények között és belátható időn belül a nemzeti lét a szabadságot, a szabad életet jelenti, bizonyára meg tudjuk szükíteni kereteiket és meg tudjuk értetni, hogy az igazi szociális tevékenység, a világ mai állása mellett, a mi teendők és nem az övéké!

A faluról már nem is beszélünk. Hol vannak az ifjak, akik vándormadarak módjára minden szabad idejüket arra fordították, hogy a falu magyar népet emberségesebb életformákra, összetartásra, szövetkezésre buzdítsák, és akik el is végeztek bizonyos munkákat a falun, a falusiak helyett és a falusiak érdekében. Mert ez az igazi munka és nem a parádés oktatás, aminek látványossági jellege van, gyakorlati eredménye pedig szinte semmi.

Hivatkozzunk megint a szászokra, hogy ők hogyan csinálják?

Nem. Mi is tudjuk úgy csinálni! A magyar gazda, ha jó a földje, van olyan, ha nem jobb, mint a szász. A magyar iparos is megállja a versenyt. A magyar szellemi osztály pedig egészen biztos felette áll a szászoknak. Egységünk, érzelmi és hagyományi alapon erősebb, mint az övék. Ők is dolgoznak. Tanulnak, tanítanak. Mindenki a maga helyén. Külös eszközökben ők vannak előnyben. De ez csak idő kérdése. Meg vagyok győződve, hogy a magyar ifjúság, az amely most bontogatja szárnyát, megtalálja rövidesen az igazi utat. Fegyelem, öntudat, bátorság és elszánt munkakedv kell ehhez. Ebben pedig soha sem szűkölködött a magyar!

Botos János:

Jóestét! – 1938. december 5. - Kolozsvár

JOSEPH MARLIN: ERDÉLYI FIÚ

Fújja a szél, futnak a felhők
A messzeség felé;
De szívesen cserélnék velök.
Szállnék hazám felé.

Dalod perel a messziséggel,
Te távoli szülött!
Talán édened veszítéd el,
A szívmengetőt?

Hagyd a felhőket, bízd az égre!
Hadd vándoroljanak.
Bánatodat meg szórd a szélbe,
Hogy ne emészd magad.

Boldog a messziség s a sebzett,
Kebelre írt is ád:
A messziség a szerelemnek,
Növeli mámorát.

Fújja a szél, futnak a felhők,
A messziség felé;
De szívesen cserélnék velök,
S szállnék hazám felé!

ADOLF MESCHENDÖRFER: ERDÉLYI HEGYEK

Ó, tengerből kiszállt kőállatok, hajnal ezüst egébe építetten,
Egymástól távol és külön és mégis egyek e földhöz meghitt hűségtekben;
Pihentek itt, hordozván hallgatag Idők Terhét: bikát, szarvast, juhot,
Süketen s némán évezredek óta. Csak az Isten örök szele suhog.
Ujja sóhajtó bordátokba markol, orcátokat hullámosra Ó szántja,
Ó fúttá el kristályszemetek lángját s Ó rendelt mégis őrzőknek e gátra.
Otromba szarvatok és szaggatott gerincetek betép az égi kékbe,
S megzúzott testetek fészkeiből keze nyomán hajt ki gyopár fehérje:
Ó mohos testű nagy kőállatok, kik alkonyég varázsátylába tűntök,
Be kedvesek, közeliak, jók vagytok s e földdel egy hűségben egyesültök.

JOSEPH BAKON: PETŐFI SEGESVÁRT

Mikor még éltél s a hazáért,
A népért szíved úgy hevült,
Mikor szabadság-énekedtől,
Egész ország úgy lelkesült,
Álltál Segesvár kapujánál,
S bár azt ágyúkkal döngetéd,
Őseink szívét, kaput bezártak,
Bejönnöd meg nem engedék.

De ötven év múlt, s újra jöttél;
Test és vér terhe nem nyomott,
Dicső nagyságod ércbe öntött
Szoborban nyert új alakot;
Az ősi szász város kitárta
Előtted ekkor kapuját,
De csak kaput tárt, szíve zárt volt,
A szívét el nem foglalád.

Majd más idő jött; szomorú,
Melyet feledni nem lehet;
Az érc-szobor körünkbe eltűnt,
S Te megnyeréd a szíveket,
Most már szívünkbe zárva vagy, s tán
Meghallgat az Isten odafönn,
S megengedi, hogy Segesvárra
Érc-szobrod visszajöjjön.

Bár adja Isten, hogy virradjon
A boldog egység napja fel
Mindhárom népet egybefűzve,
Melyet e drága hon nevel;
Mikor költői nyelved árján
Széthúzás többé nem fakad,
Sem zsarnokság; de minden nemzet
Lesz egyetértő és szabad.

Akkor szobroddal majd mi vonjuk
Kapunkon át a szerkeret,
Talapzatához minden egyes
Követ csak szász ember tehet;
Utad virággal városunkban
Leányaink szórják tele;
Szász népünknek majd akkor ez lesz
Kiváltsága, kegyelete.

CLAUS STEPHANI: ERDÉLYI FALU – 1943

Ki élő sebet érintett
magán érezte
a kicsorduló tej
sötét fájdalmát
a kopár udvaron
széttörve ősök
fáradt fabálványai

És énekelve masíroztak
ki a kapun
aki velük tartott
hideg dűlők mélyén
késlekedik a feltámadással
a gyerekek kiütősdit játszottak
(az első játék komolysága)
ecc, pecc
kimehetsz

Aki aztán
mankóra támaszkodva
mégis kiosont a 800 éves történelemből
magával vitte
istentartsamegkendjét
s látnoki megérezéssel
baljós csillagzatok alá
véresre gyalogolt cipőkkel
honvágában a szülőföldet

A bolondok hatalma

(RÉSZLET PÁLL SZILÁRD REGÉNYÉBŐL)

Zsebében a pénzzel, Gáspár szédelegve rontott ki az utcára. Ott meg rohant tovább, hogy még a környékét is elkerülje az étkezdének. Vilinek, az egész Virágh utcának. Legszívesebben meg sem állt volna Kvárig, de néhány perc után már kifáradt, úgy érezte, tüdeje kiszakad testéből, ha meg nem áll. Ekkor már egy liget közelében járt; megállt, a Vilitől kapott aprópénzt kiráncigálta a zsebéből, ledobta a földre, homokot rugdosott rá, majd körülnézett, mintha cselekedetéből valaki kitalálhatta volna, hogy mikén ment ő keresztül, mennyire megalázták, nevetségessé tették; de nem figyelte senki. Egyetlen ember sem járt a közelben, csak keservesen vonító kutyákkal teli gépkocsirakomány vágott át a ligeten, és tűnt el a sűrűn nőtt tölgyfák és szomorúfűzfák lombjai közt, és egészen messzire tőle, néhány idősebb férfi söpörte a lehullott faleveleket.

Gáspár a dühtől meg a fölösleges rohanástól még mindig kábultan indult meg az egyik sétányon. Mint aki képzeletbeli lepkét kerget, hol gyorsabban, hol lassabban lépkedett, időnként meg-megállt, s ökölbe szoritott kezével nagyokat sújtott a levegőbe. A képzeletbeli célpont Ominórus volt: ő volt minden bajnak okozója. Meg az a levél: ha az nincs, talán be sem teszi a lábát a Virágh utcába, azt sem tudja, hogy az étkezde egyáltalán a világban van.

Előhúzta a borítékot, felbontotta. Egyetlen, összehajtott papírlapot talált benne. Nézte, forgatta a papírt, és nem hitt a szemének. A lapra nem írtak semmit. Nem volt rajta egyetlen szó, jel, vagy aláírás. Üres papírlapot küldött Ominórus, semmi mást.

– De hát ez az ember hülyét csinált belőlem! – üvöltötte teli torokból. Hülyét csinált belőlem, hülyét, hülyét!

Hülyét csinált, és most éppen rajtam szórakozik, gondolta. Valahol, egy dohos kocsmában napi három és fél deci pálinkáját szopogatja, és a cimboráknak mesél gyermeteg, ostoba tréfájáról. Talán Vili is ivócimborája volt valaha, talán már régebben megüzente neki, hogy mit tegyen vele, ha az étkezében felbukkan. Az átkozott! A szarházi!

A dühtől kimerülten rogyott egy korhadt, festéket régen látott fapadra. Hát hogyan lehetséges ilyesmi? Hogy onnan, Kvárról ideküldje, egy lerobbant, koszos étkezébe, hogy megalázzák, csúfot üzzenek belőle. Főnöke kedvelte őt, talán lelkességéért, talán mert egykori önmagát

látta bene, de azért közeli barátok sem voltak, hogy ilyet tegyen. Behunyta a szemét, és maga előtt látta, amint Ominórus egy vele megesett, vagy csak kitalált történetet magyaráz, hegyes ádámcsutkája fel-alá táncol a nagy szövegelésben, és közben cinkosan rákacsint. A régvolt ifjúság volt a bűvös szó, melyre megnyitlak benne az emlékek, a bizakodás és a remény korszakából, mikor még nem kellett vállán hordania elherdált éveinek súlyát. Többször is elmondta, hogy összes tanára közül Endrét tisztelte és szerette a legjobban. Gáspár elsősorban nem a kollégája, hanem Endre unokaöccse volt a számára. Ezért is érthetetlen... Hogyan fog majd a szemébe nézni, ha találkoznak?

Gondolataiból cipőcsattogás, harsány énekszó riasztotta Gáspárt. A takarítók időközben megelégtéltek a sepregetést, kettes sorokba álltak, arccal a központ felé, és egyikük kiáltására: nótaszóval indulj! Seprőjüket, akár egy karabélyt, vállukra vetve, előreszeggett fejjel, énekszóval megindultak a ligetből kifelé:

Kicsi kutya tarka,
Se füle, se farka,
Mégis olyan tarka,
Mint a macska farka.

Kicsi kutya megfázott,
Vettünk neki nadrágot,
Nem akarta felvenni,
Nem tud benne táncolni!
De nem akarta felvenni,
Nem tud benne táncolni!

A hogy az éneket befejezték, kezdtek előlről; ezzel egyidőben Gáspár a Virágh utca felől egy férfit látott közeledni. A férfi a fa mögé rejtőzött, és megvárta, míg a seprős osztag továbbmasíroz, és eltűnik a házak között, majd futásnak eredt, egyenesen feléje. Gáspár ekkor már talpon volt: a jövevényben felismerte azt a galambősz hajú férfit, aki az étkezében a főtt tojásokat ette. A férfi kézzel-lábbal jelezte, hogy ne menjon tovább, őt keresi, de Gáspár úgy tett, mintha nem látná, és az ellenkező irányba vette az útját. Miért nem hagyják őt békén? Miért nem állt ki mellette ott, az étkezében?

– Uram, uram, álljon meg – kiáltotta az ősz hajú – ne féljen tőlem, kérem, nem akarom bántani! Beszélni akarok magával!

Gáspár úgy döntött, megvárja, de azért részen lesz: ki tudja, mit akar ez az

ember? Az imént már egyszer megfenyegették, csak az hiányozna még, ha most egy zsebmetsző akadna az útjába.

– Nem maradhatunk itt – mondta izgatottan a férfi, alighogy Gáspár mellé ért – nem láthatnak bennünket együtt. Én előremegyek, kövessen engem, úgy öt-hat méter távolságból.

Az ősz hajú hangja szelíd volt, már-már bocsánatkérő. Fekete, magas nyakú műszálas inget hordott, lábán fehér tornacipőt, bő nadrágja a bokájáig sem ért. Megindult, sántikálva, mint akinek egyik lába rövidebb a másiknál, letért a sétányról balra, Gáspár pedig mögötte, örömmel betartva a hatméternyi távolságot. Egyre beljebb jártak a liget sűrűjében, fiatal tölgyfák, lábszárig érő dudvás fűben; nemcsak a házaktól de a főösvénytől is messzire kerültek, amikor az ősz hajú megállt az egyik pad előtt.

– Itt azt hiszem, nem látnak meg – tudja, azok az emberek, akiket énekelni látott, nem utcaseprők, hanem spiclik. Mind egy szálig. Azt hiszi, takarítani járnak ide? Egy frászt!

A padhoz invitálta Gáspárt, de az egy tapodtat sem moccant. Miért kell nekik itt, ezen az eldugott helyen kettesben lenniük?

– Ne féljen tőlem, kérem. Tudom, hogy nem idevalósi. Jöjjön közelebb. Nagyon kérem!

Az ősz hajú, mielőtt leült volna, néhányszor még körülnézett, nem figyel-e mégis, valaki őket. Idegesen hunyorított a szemével, és az ajkát rágta, úgyhogy állandó mozgásban volt az arca. Néhány percnél is el kellett telnie, míg meggyőződött, maguk vannak, és ekkor a nyugalom végre visszaült az ábrázatára.

– Ne féljen tőlem, uram – ismételte, a még mindig a pad mellett ácsorgó Gáspárnak –, ne féljen tőlem, és arra kérem, ne haragudjék ránk.

– Kire ne haragudjak? – kérdezte Gáspár, és most már ő is leült.

– Ránk, hőktelekiekre. Tanúja voltam az előbbi incidensnek az étkezében, sajnos nem állt módomban közbeavatkozni, ezért most, a városbeliek nevében bocsánatot kérek öntől. Tudom, idegen ebben a városban, ezért tartottam szükségesnek megkeresni és megmondani: ne haragudjon ránk, hőktelekiekre. Én hőkteleki vagyok, és nagyon bánt mindaz, ami itt történik.

– Amit az előbb műveltek, az egyszerűen felháborító – csattant föl Gáspár – meg fogom keresni a polgármestert, és

panaszt teszek nála. Az a vadállat, Vili, vagy mi a neve, hát az egyszerűen...

– Vili csak egy kis, jelentéktelen csavara a gépezetben. És hiába megy panaszkodni, nem ér el vele semmit. Egy kaptárfáról valók mind. Ha karóba húzathatnám őket, én egyenesen a polgármesterrel kezdeném. Bár sohasem láttam életemben, azt sem tudom, hogy hívják. Honnét érkezett ide? Ki küldte magát?

Gáspár megmondta, hogy újságíró Kváron, a Heti Szemlénél, és riportot készíteni jött, de ezt a tévedést nem fogja elkövetni többé. Ha majd visszamegy, meg fogja tenni a megfelelő lépéseket, bebizonyítja, hogy a sajtó képviselőjével megengedhetetlen ez a bánásmód.

– Istenem, Kvár! – hunyta be a szemét az ősz hajú – az a gyönyörű ligetváros, a botanikus kert, az a csodálatos bableves, amit egyszer ott ettem! És mennyi csinos, fiatal pincérnő! – hirtelen megfordult, és Gáspár szemébe nézett. – Nézzen rám: mit gondol, én hány éves vagyok? Nos...? Harmincöt. Bizony. És nem festem a hajam. Igenis ősz vagyok. Ráadásul egyetlen éjszaka alatt őszültem meg. Több hónapja ennek, azóta sem éjjelem, sem nappalom nincsen. Különféle aljas praktikákkal próbálnak véglegesen megtörni, az ösztönök szintjére süllyeszteni, s most az egészséggemmel próbálkoznak... jelenleg a kolesterin-szintemet támadják, mindennap kétszer kell jelentkeznem az étkezésemben, és naponta összesen tizenhét keményre főtt tojást elfogyasztanom. Mostanig azért nem küldtek zúzdába, mert kísérleteznek velem. Biológiai szempontból sajátos eset vagyok számukra, kísérleti patkány.

– Ne haragudjon, de nem értem, amit mond. Miféle zúzdáról beszél? És kik azok az ők, akik arra kényszerítik, hogy az étkezésemben tojást egyen?

– Gondolom, látta a plakátokat a kutyatartási tilalomról. Nos, egy évvel ezelőtt néhányan összeültünk, hogy létrehozzunk egy szervezetet, amelyik síkra száll a kutyáuldoztatási program ellen. Így született meg az állatvédő Egylet. Különösebb befolyással nem rendelkezünk: hetente kétszer találkoztunk, és egymást tudattuk a legújabb fejleményekről. Célunk az volt: bebizonyítani, hogy az emberiség annyira összenőtt legkedvesebb szelídített állatával, a kutyával, hogy mindennapi életünk nélkülük sohasem lesz békés, kiegyensúlyozott. Úgy gondoltuk, ha elég hívet szereztünk magunknak, nyíltan is szembe szállunk a kutyáuldozókkal. Erre azonban már nem kerülhetett sor. Az Egyletet az egyik éjszaka minden indoklás nélkül felszámolták. Azon az éjszakán társaim többsége meghalt, jómagam különös módon maradtam élve, de azóta beteg vagyok, munkára alkalmatlan.

– Ne haragudjon, de még most sem értek semmit.

Az Egylet alelnöke én voltam, mondhatni, a második legfontosabb ember. Azon a bizonyos éjszakán, hajnali háromkor kopogtattak ajtómon: az egyik egylet-tag, régi jó barátom keresett. Rémülten mesélte, hogy az Egyletet törvényen kívül helyezték, két, a szomszédokban lakó társunkat elhurcolták hazulról, őhöz is eljöttek, annyi ideje maradt csupán, hogy nadrágba bújjon, és az ablakon át kiszökjön. Gyorsan megsemmisítettem az összes otthonomban lévő, a szervezettel kapcsolatos iratot, jegyzetet, s fájó szívvel bár, de elégedetten azokat a könyveket is, melyek kutyákról szóltak (tiltott könyv például Jack Londontól A beszélő kutya, meg Az éneklő kutya, A vadon szavát szabad olvasni, de azt sem nézik jó szemmel). Mindent eltüntettem. Látogatóm unszolt, menjek én is el vele, szöjkjek meg, én azonban úgy döntöttem, lesz, ami lesz, maradok. Tiszta a lelkiismeretem, hiszen az Egylet törvényesen működött.

Az ősz hajú felpattant, felállt a padra, ismét körülnézett, nem jár-e valaki a közelben, majd visszaült helyére.

– Otthon maradtam tehát, de még időm sem volt az ágyba visszabújni, megint zörgettek – folytatta –, két alak keresett, egy alacsony, zömök férfi, és egy magas suhanc. „Tekintettel a megváltozott állapotokra”, mondta az alacsonyabbik, és se szó, se beszéd, bevonultak a lakásomba. „Hová dugtad a kutyádat, mi?!”, kiabálták, mintha egy kétszobás lakásban lehetne kutyát rejtgetni. A gyerek felébredt, sírva fakadt, de ez nem érdekeltte őket. Mindent átkutattak, a szobákat, a konyhát, mindent. Ám a kutyakeresés csak ürügy volt. A fiatalabbik egy bőrvágó kés rövid élével felhasította az ágyat, majd vésővel léket vágott az asztalba. „Még mindig a kutyát keresik?”, kérdeztem, de csak sziszegtek felém, hogy fogjam be a számat, majd a szekrényeket borították fel, végül a könyvespolcokat vették kezelésbe. Néhány könyvet széttéptek, a többi meg lerángatták, és szanaszét dobálták a szobában. Miután nem találtak semmi bizonyítékot, a dühtől szinte örvénygve, ami csak törhető holmit találtak, vázákat, üvegeket, mind összetörték. Reméltem, belefáradnak és elmennek, csak hogy engem is magukkal hurcoltak, úgy, pizsamában, azt sem engedték meg, hogy felöltözzek. Fellöktek egy therautóra, ahol már ott rostokolt az Egylet mindenik tagja, még azok a szimpatizánsok is, akik egyszer-kétszer jelentek meg az összejöveteleken.

– A Legmagasabb Hivatal épületének pincéjébe, egy kizilabdapálya nagyszűz terembe vittek, és megparancsol-

ták, hogy feküdjünk a hideg padlóra. Ott valami hideg folyadékot itattak meg velünk, cuclisüvegből. És ekkor valami egészen elképesztő dolog történt. A társaim rángatózni és egészen furcsa, állatias hangon nyöszörögni kezdtek. Én kimelegedtem, éreztem, nem tudok lábra állni, torokom elszorult, alig kaptam levegőt, azt hittem, megfulladok. Megjelent néhány kékköpenyes, sétálgattak a teremben, és figyelték, mi történik velünk. Később injekciós tűket kerítettek elő, és valamennyiünk karjába egy-egy fiola fehér folyadékot fecskendeztek. Mintha áramot vezettek volna át a testemen. Végtagjaim elmerevedtek, egy ideig moccanni sem bírtam. Nem úgy a társaim: egyre hangosabban üvöltöztek, s láttam, ahogy a padlót nyaldossák, majd négykézláb előrekúsznak, és egymásnak rontanak, állati hangokat hallatva kergetik, harapdálják egymást. Én elájultam, s akkor tértem magamhoz, mikor az egyik kékköpenyes belém rúgott. Ekkor megpróbáltam felülni, de a fejemet, mintha ólomból lenne, nem tudtam felemelni. A köpenyesek szitkozódva vonszoltak ki a teremből, egy másik, kisebb szobába vittek, ott pedig felköttek egy ágyra. Valaki megvizsgálta a pupillámat, a nyelvemet, és kiadta a parancsot, hogy vegyenek vért a nagy lábujjamból. „Nem hat a szer”, jegyezte meg az öltönyös, és azon tanakodtak, küldjenek-e zúzdába, vagy ne.

– Miféle zúzdába? – kérdezte hitetlenkedve Gáspár.

Az ősz hajú intett, hogy maradjon csendben. Lassan felállt, majd feszülten figyelte a fákat, bokrokat, végül egy békaugrással ismét a pad tetején termett.

– Figyelnek – mondta izgatottan –, hát mégis követtek, mégis figyelnek!

Gáspár is felállt, de egyetlen teremtett lelket sem látott a közelben. Nem látott és nem is hallott semmiféle emberi hangot.

– Én senkit sem látok – felelt ingerületlenül – azt hiszem, csak képzelődik.

– Csendben, csendben, hallgasson már! Figyelnek, tudom! A szimatomban sohasem csal! Idáig követtek!

– Nyugodjon meg. Én nem tudom...

– Maga most menjen! – szorította meg izgatottan az ősz hajú Gáspár karját – miattam még maga is bajba kerülhet! Holnap délután találkozunk az étkezde előtt, ott majd mindent elmagyarázok!

Az ősz hajú térdre vetette magát, és fűrgén az egyik tölgyfa mögé kúszott. Fejét előreszegve kinézett az ösvényre, majd kúszott tovább, megállt, körülkémlelt, és így tovább, míg végleg el nem tűnt Gáspár szeme elől...

(Páll Szilárd: *A bolondok hatalma* – Pro Pannonia Kiadói Alapítvány – 2003)

Mozgalomból párt: A JOBBIK

Az Erdélyi Magyarság megfogadta Páskándi Géza intelmét: mi, erdélyi magyarok ingoványos talajra lépünk, ha a magyarországi, személyi, rokon kapcsolatoktól átszőtt, kiismerhetetlen közélet útvesztőjébe tévedünk. Aki megtette, pórul járt. Ennek szellemében az Erdélyi Magyarság továbbra is tartózkodik a politizálástól. Szerkesztőségünkbe azonban több levél érkezett az elmúlt hónapokban Erdélyből, és Magyarországon tanuló vagy dolgozó személyektől, amelyben a „Jobbik” mozgalomra, párttá szerveződésére vonatkozó kérdéseket tettek fel. Kiderült, hogy ez nemcsak elsősorban a fiatal nemzedékeket foglalkoztatja.

Úgy gondoltuk, az olvasói igényeket kielégítendő, kivéltet teszünk, és Nagy Ervinnek, a „Jobbik Magyarországért Mozgalom” választmányi elnökének írásával bemutatjuk az új politikai formációt.

Folyóiratunk a későbbiekben is figyelemmel kíséri a Jobbik sorsát, állásfoglalásait – például az elszakított nemzetrészekkel, a Kárpátmedence jövőjével kapcsolatban.

Saját út?

Az év első napjaiban rövid összegzéseket szokás készíteni, lejegyezzük a múltat azért, hogy tanuljunk belőle. A magyar rendszerváltozás és az ebből sarjadó demokrácia máig nem tette ezt meg, mintha nem lett volna rá ideje, hogy leüljön és újragondoljon sok mindent. Pedig úgy tűnik szükség volna rá, hisz sokan érzik, hogy valami nincs rendben. Mintha betegeskedne egy kicsit a társadalom és a demokrácia. Talán csak egyetlen gondolkodó és egyetlen gondolat hiányzik, és már tennénk is egy lépést a gyógyulás felé. De addig folyik az út keresése...

Nem értjük a kultúra változásait, nem ismerjük a média bonyolult szöveteit, nincs nemzeti oktatásunk csak alaptantervünk. A gazdaság folyamatai leginkább egy irányba mutatnak. Az egyházak és az atyák politikai szerepvállalása igen zavaros. Merre hát? Mi az útja a magyarságnak? Talán az euroatlanti integráció? Hisz a magyar politikai elit az első demokratikus parlamenti választások óta ezt képviseli. Irány hát

a NATO és az Unió? Ott talán minden problémánk megoldódik?

Nehéz ma helyesen gondolkodni. Nehéz ma megtalálni azt az utat, ami a legértékesebb és a leghasznosabb volna nekünk, magyaroknak. A politikai elit is utakat keres, és talál, sőt élénk tárja, hogy könnyebben és legfőképp felelőség nélkül választhassunk köztük.

A „Baloldal” útja

A rendszerváltozás válságának egyik szembetűnő jele, hogy a felszínen végbement kormányváltások ellenére, 14 éve folyamatosan ugyanaz a marxista gyökerű baloldali elit van a társadalom csúcsán, amely hasonló befolyással bírt a létező szocializmusban is. Úgy tűnik újra az SZDSZ, és az egykori látszat antikommunista liberális elit mossa őket tisztára. Tény, hogy ma is jelen van és dolgozik a kommunisták által kiépített ügynökhálózat, mind a média, mind a gazdaság területén. Mára, az egykori állampárt vezetői stabil baloldali néppártot építettek a demokrácia talaján. Látványosan minden nehézség nélkül átemel-

ték a diktatúrában kialakított hatalmi erejüket a demokráciába. Feltehetően a naiv történelmi kérdést, hogy lehetséges ez, de itt élünk és értjük a folyamatokat. Csak egy példát említhetünk! Horn Gyulát 1994-ben miniszterelnökké választotta az általunk felhatalmazott Parlament, majd 2002-ben magas állami kitüntetésre terjesztette fel a szintén általunk közvetve megbízott Medgyessy Péter. 45 évvel azután, hogy a fiatal Horn kitüntetést kapott 56-os „antifasiszta” tevékenységéért a forradalmat leverő erőktől. Most pedig abban a demokráciában emelik fel, melynek szimbóluma épp az 56-os forradalom, és ünnepnapja október 23-a.

A színpalok mögött valójában óriási energiákat fektetnek abba, hogy a politikai színtéren gördülékenyen szerepelhessen a baloldali elit. Több területen is dolgoznak azok, akiknek ez érdeke. Nem egy megszervezett gépezetről van szó, hanem egy önmozgásról, melyet a benne résztvevők önös érdekei irányítanak. Így minden társadalmi alrendszernek megvannak a maga kommunikátorai, akik ugyanazt a módszert alkalmazzák. Mindig és mindenhol azt kommunikálják, hogy a Kádár-rendszer milyen értékeket hordozott. Az abban lévő jót pedig a most hatalmon lévőknek köszönhetjük. Ők a mi barátaink, a szakértőink, azok, kiknek kizárólagos tudásuk van az ország irányításáról. Ügynökök, kommunisták és szovjet érdekkijárók voltak? „Na és?” Ott dolgoznak az állami intézmények élén, a gazdaság vezetőpozícióiban, az egyetemeken, a tudományos tanszékeken és így tovább a társadalmi alrendszerek minden egyes stratégiai területén. Ide tartoznak az újságírók, a „médiakatonák” is, akik kiemelt helyen vannak a kommunikáció szempontjából. Céljuk, hogy úgy lássuk és úgy ítéljük meg a Kádár-rendszert, hogy a baloldali politikai elitnek ez ne okozzon erkölcsi-politikai problémát. Talán ezen a gondolaton lehetne elindulni. Ez adná az elemzések egyik részét. De sajnos ez nem elég...

A parlamentben megjelenő politikai baloldal szinte a kezdetektől az euroatlanti integráció híve volt. Valójá-

ban nem fogalmaztak meg nemzetépítő programot. Egyedül a gazdaságban értek el maradandó „sikereket”. Ezzel viszont számos új bajt okoztak. (Bár nézőpont kérdése, hogy például a külkereskedelmi mérleghiány, illetve a költségvetés deficitjének nagysága vagy a gyermeket vállaló családok elszegényedése - e a nagyobb megoldásra váró társadalmi probléma). A bankkonszolidációra elfolyt források hasonló nagyságrendűek, mint amennyit a Bokros-csomag „megtakarított”. Felmerül bennünk a kérdés: Miért a polgárokon, és a családokon kellett behozni a lemaradásunkat, és miért nem lehetett a privatizációból és a fölösleges kiadások megszüntetéséből helyreállítani a gazdaságot?

De a baloldal maradandót alkotott a nemzetpolitika színterén is. Medgyessy Péter és a külügyi diplomácia a Kempinski Hotelben, 2002 decemberében kapitulált. Pezsgős vacsorát rendeztek román államvezetőknek, köztük Nastase miniszterelnöknek. Románia nemzeti ünnepére koccintottak Budapesten. Arra a napra ittak, melyen a román nemzetgyűlés kimondta Erdély el-(szerintük vissza-) csatolását Romániához. Pezsgős-szerződésben ismerte el a magyar bal-liberális kormány, hogy az erdélyi magyarsággal kapcsolatban semmiféle igénye nem merül fel az anyaországnak. Pezsgős pecsét került a trianoni szerződésre. Üzent és az üzenete hallgatókra talált. Elindult a több sebből vérző, szükséges, de nem elégséges státustörvény lebontása. Határon innen és túl.

A magyarországi baloldal, valójában nem egy baloldali utat nyitott az ország előtt. „Ügyek vannak, nem elvek” – mondja az önmagát pragmatikusnak tartó Horn Gyula. Nem kell hosszú távú stratégia, nem szükséges a társadalmi értékek védelme, csak a rövidtávú gazdasági megoldások a fontosak. A kultúra legyen a liberálisoké, ők jobban értenek hozzá. A többi a miénk, a problémák pedig ügyis megoldódnak az Unióban és a NATO-ban. A határon túl élő magyarok pedig? Tartsanak a mindenkori román vagy szlovák kormánnyal! – vallják a szocialisták. Aki rájuk voksol koccintson velük jövőre is pezsgővel a Kempinski Hotelben!

A „Jobboldal” útja

Fel kell készülnünk a nemzeti érdekeink védelmére az Unióban! – hirdette meg a népszavazás éjszakáján Orbán Viktor a jobboldal új útját. Ez a kezdet viszont

Nagy Ervin

egyben egy régi út végállomása is.

Lássuk a Fidesz nemzeti érdekeit és értékeit! Mi az, amit a nemzetünk a Fidesz-kormányának köszönhet? Ad egy: Nemzeti Színház, ad kettő: a Terror-háza és annak pengéfala, ad három: Státus-törvény, ad négy: Széchenyi-terv. Egy-két filmen kívül hirtelen más nem nagyon jut az eszünkbe.

A Nemzeti Színház áll és működik. Sok vita folyt és folyik az intézmény körül, de valójában csak egy szűk kört érint. Léte vagy nem léte inkább szimbolikus, mintsem valódi társadalmi kérdés. „Jó, hogy van” – mondhatnánk. Aztán ott van ugye a Terror-háza és annak pengéfala, melyet a Fidesz vezetői szerint, akár testi épségünket kockára téve is, de meg kell védenünk. (No comment!) Státus-törvény. Egy olyan kerettörvény, ami valójában sosem töltődött fel tartalommal. Igaz, volt ennek egyfajta szimbolikus ereje, hisz a határontúl élő magyarok kaptak valamit, amit az anyaországban találtak ki. Egy lépés lehetett volna talán a kettős állampolgárság felé. Mindenesetre a további lépések elmaradtak. A Széchenyi-terv gazdaság élénkítő hatása mérhető ugyan és tagadhatatlan, hogy pozitív haszna is volt, az igazsághoz tartozik viszont az is, hogy most is és előtte is voltak ehhez hasonló támogatási rendszerek. A különbség, hogy a Fidesz már több pénzt tehetett bele és nevet is adott neki. Végigtekintve a soron mind a négy esetben a nemzeti értékek szimbolikus létét, de semmiképpen sem a valóságát találjuk.

Az euroatlanti integráció, ahogy a baloldalnak, úgy a parlamenti jobboldalnak is alapvető célja. A problémák

megoldását, a demokrácia kiteljesedését, vagy ha úgy tetszik a rendszerváltás lezárását ők is ebben látják. Habár ma szkeptikusan fogalmazznak, ugyanakkor mindent megtesznek érte. A szimbólumok tovább élnek, a valóság viszont elmarad. Felér-e egy Széchenyi film a földtulajdon jogának kérdésével? A Nemzeti Színház léte védi-e az Unióban a magyar kultúrát? Lesz a gulyásból McGulyás? A Státus-törvény begyógyítja-e az elmúlt évtizedekben ejtett sebeket, és hidat emel-e a „Schengeni árkokra”? Elegendő-e a Széchenyi-terv a kis- és középvállalkozók védelmére az EU-n belüli harcban? A kérdésekre választ nem kapunk, de azt hiszem mindnyájan sejthetjük.

A mérlegnek minden esetben két serpenyője van. Az egyikben találhatjuk a Nemzeti Színházat, a Terror Házát, a Széchenyi tervet, a másikban a kultúránk halálát, vagy a földtulajdon jogának liberalizációját, az Orbán kormány által aláírt uniós feltételt. De így mérhetjük a státus törvényt és Jugoszlávia megbombázását. Mert ugye a bomba nem válogat magyar és szerb ember között. A mérleg két serpenyője a fentiek alapján tovább tölthető...

A jobboldal útja valójában csak szimbólumaiban különbözik a baloldal útjától. Egy kis külpolitikai büszke állkiállás, szemben a baloldal nyílt szerializmusával. Bár az amerikai katonák mindenki szerint átvonatozhatnak, és bombázhatnak is a szomszédban egy kicsit. Egy nemzeti jelzővel felaggatott kommunista ellenes kultúra, de valódi változás nem igazán. Egy-két jó gazdasági kezdeményezés, majd változatlan „Unió-keresés” és szerializmus feltételek elfogadása. És sok-sok beszéd. Rengeteg szó a nemzet érdekeiről és értékeiről. A szövegek alatt pedig csöndben elhal a mezőgazdaság, eladjuk földjeinket, vállalkozóink beszállítókká és alkalmazottakká válnak. Az oktatás pedig az Európai Uniónak hasznos, de csöndes polgárokat nevel, akiket jól lehet lakatni McGulyással is.

Saját út?

A két út létezik és különbözik. A valóságban viszont, mint a párhuzamos egyenesek, a végtelenben összeérnek. A két oldal probléma kezelése a következő. A biztonságunkra megoldás a NATO. Akkor is, ha ezáltal egy szomszédos, magyarok által is lakott országgal, vagy az arab világgal kerülünk szem-

Honigberg – Szászhermány – Hărman

be. A gazdasági problémáinkra, az ebből eredő szegénységre és a középréteg hiányára megoldás az Unió. Az oktatás felzárkóztatására, a média független, helyes és problémamentes működésére megoldás az Unió. A mezőgazdasági birtokszerkezet és támogatások hiányára megoldás az Unió. A vállalkozók megerősödésére, az alkalmazottak béreinek növekedésére megoldás az Unió. A határontúl élő magyarok problémáira megoldás a... Szegény Unió! Tudják egyáltalán, hogy mi mindent vár a csatlakozástól a magyar politikai elit? Érdeklí őket egyáltalán?

A magyar politika igazából egyáltalán nem tudta a rendszerváltozást „végigcsinálni”. Valójában ügyeket és problémákat kezel, de csak addig a szintig, ameddig nem fenyegetett az társadalmi robbanással. Nem oldottuk meg a szocializmusból és annak leépítéséből eredő társadalmi-gazdasági és nemzeti problémáinkat. Nem tudtunk választ adni a valódi kihívásokra, arra hogy mennyiségében és minőségében is csökken a magyar. A magyar politika ars poeticája szerint minél gyorsabban lépünk be a NATO-ba és az Unióba, annál hamarabb megoldódnak problémáink. Addig pedig kezeljük az „ügyeket”.

Mindehhez persze szükség van a nép támogatására és hitére is. A nép pedig ritkán bal- vagy jobboldali. Hogy lehet akkor őket a két út valamelyikére terelni?

Magyarországon két szűk politikai tábor létezik. Az egyszerűség kedvéért az egyiket nevezhetjük jobb-, a másikat baloldalnak. E mellett létezik egy harmadik, sokkal népesebb politikai csoport, melyre talán a tömeg szó a legtalálhatóbb, és melynek a politikai értékválasztása aktuális egzisztenciális kérdések függvénye. Ez nem minőség, ez tény. A baloldal jól tudja, hogy a tömeg a jónak hitt dolgok után megy. A Hold, a szemünk számára nagyobbak tűnik, mint a Nap, csak a gondolatunk tudja helyesen megítélni. A tömeg, ha nem világosítod fel az igazságról, ezt nem fogja tudni. A kisebb jó, ha közelebb van szintén nagyobb jónak tűnik, mint a távolabbi. A holnapi nyugdíj kiegészítés közel van. Jó, de nem a legnagyobb jó. Mégis nagyobbak látszik. Ezért választják sokan ezt. Ha az oktatás és a média, tehát a nyilvánosság és a szocializáció tömeget elérő csatornáin diktatórikus módon uralkodnak azok, akiknek nem érdeke a nagyobb jó meglátása és elérése a nemzet számára, mert az éppen ellentmond

a rövidtávú pénzérdekeiknek, akkor nehezen lehet az embereket erről felvilágosítani. Nehezen születhet meg az újévben várt összegzés, az az egyetlen gondolat, mely az első lépés volna a gyógyulás és a megtisztulás felé. Ez a baloldal rövid stratégiájának foglalata.

A jobboldalnak egy picit speciálisabb a kommunikációja. Ne butítsuk és ne csapjuk be a polgárt, hanem mondjuk meg mit gondoljon. Határozottan mutassuk meg a nemzet és ezáltal a polgárok érdekeit! Mondjuk meg nekik, hogy mi az ő érdekük! Mutassuk meg, hogy a pengéfal és a státustörvény az a valódi érték, melyet a nemzetben hívő akár élete árán is megvéd. A kommunikáció iránya és szimbólumrendszere más, a cél azonban ugyanaz. Az utak látszólag távolodnak, valójában viszont egy közös cél irányába tartanak.

Két út áll előttünk: egy baloldali és egy jobboldali. Döntsük el, melyik tesz többet Magyarorszáért, a magyarokért! Melyik útra lépünk, ha tenni akarunk a nemzetért? Melyik úton járunk, ha a végállomás azonos? Választhatunk egyáltalán? Válasszunk egyáltalán?

Nagy Ervin
A Jobbik Magyarorszáért
választmányi elnöke

A Jobbik Magyarországért

A MOZGALOM ALAPÍTÓ NYILATKOZATA

Ma, 2003-ban még mindig nem történt meg a valódi rendszerváltozás. A politika - gyökereit tekintve - továbbra is egypólusú, a törvényhozást háttéralkuk szövik át, a pártok nem vállalják a magyar érdekek következetes szolgálatát. Az állami és közigazgatási működés keretei ugyan átalakultak, de az országot a kommunizmus alatt irányító hálózat megtartotta hatalmát. 1990 után sem beszélhetünk valódi demokráciáról, hiszen a közélet, a gazdaság, a média és a kultúra területén nincs természetes rátermettség alapján működő szelekció; azt továbbra is a régi politikai, üzleti és rokoni szálak hálója szövi át.

A Jobbik Magyarországért Mozgalom célja a rendszerváltozás befejezése, a jelenleginél igazságosabb társadalom megteremtése.

A jelenlegi magyar politikai élet és a társadalom egyaránt magán viseli a nyomasztóan hosszú negyven év, valamint az 1990 után ránk zúdult liberalizmus negatív hatásait. Míg a kommunista rezsim nyíltan rombolta, addig most – a média uralta többpártrendszer alatt – a hálózat burkoltan igyekszik szétzilálni a természetes emberi közösségeket, a nemzeti identitást, a történelmi egyházakat, a lokálpatriotizmust, a családokat. A jelenlegi politikai garnitúra behódolt a világot uralma alá hajtó globalizmusnak, amely óriási anyagi forrásokat biztosít tradicionális értékeink fellazításához, egy ultraliberális, ún. nyitott társadalom megvalósításához.

A Jobbik Magyarországért Mozgalom a társadalmi igazságtalanságot nem fogadja el alapvető szükségszerűségnek, mert az ellen lehet és kell is küzdeni. Tisztában vagyunk minden evilági, emberi alkotás tökéletlenségével, de valljuk, hogy a mostaninál igazságosabb társadalom építhető, amennyiben létezik hozzá valódi, hiteles politikai akarat és a megvalósításához szükséges következetesség.

Elfogadhatatlan számunka az az uniós tagság, amely nemzeti függetlenségünk végzetes megcsönkítésével jár!

Elfogadhatatlan, hogy a gazdagok és a szegények életszínvonala között fényévnnyi a távolság!

Elfogadhatatlan, hogy a politika gazdasági magánérdekek kiszolgálója, ahelyett, hogy a közösség érdekeit képviselné!

Elfogadhatatlan, hogy a közélet szőnyeg alá söpör vagy álvitákkal leplez olyan nemzetstratégiai kérdéseket, mint például a népességfogyás, a cigányság helyzete, a nemzeti vagyon kiárúsítása, környezetünk tragikus állapota!

Elfogadhatatlan, hogy a törvények egyre erősebb jogbiztonságot garantálnak a bűnözőknek, és egyre kevésbé védik a tisztességes polgárokat!

Elfogadhatatlan a magyar társadalom tragikus demográfiai helyzete, lelki és egészségügyi állapota, önpusztítása! Miközben a pártok mozdulatlanok és némák, sorskérdéseink megoldatlansága tettekért kiált!

A Jobbik Magyarországért Mozgalom értékelt, konzervatív, módszereiben radikális nemzeti - keresztény párt.

Pártunk keresztény, értékeltvő mozgalom, vagyis minden szavához, tettehez, **működése minden eleméhez az isteni törvényekbe és az egyetemes emberi értékekbe vetett hit szolgál forrásul.** Konzervatívként hisszük, hogy az emberi élet veleszületett méltósággal bír, és hogy minden tevékenység értelme és célja – így a politikáé is – ennek a méltóságnak a megőrzése és továbbadása. A mindennapi politizálásban szükséges kompromisszumkészségnek számunkra ezen értékeltvűség szab határt.

Valljuk, hogy **nemzetünk erkölcsi megerősödése csak a krisztusi tanításon alapulhat**, és ehhez a magunk eszközeivel politikai pártként hozzá is akarunk járulni. Ebben a megújulásban kiemelt szerep hárul keresztény közösségeinkre, egyházainkra, amelyek évszázadok óta, jóban és rosszban egyaránt bizonyították, hogy nemzetünk végső lelki, szellemi és kulturális bázisául szolgálnak. Számunkra a nemzeti identitás és a kereszténység egymástól szét nem választható fogalmak.

A Jobbik Magyarországért Mozgalom nemzeti párt, amely politikai alapjait a nemzeti érték- és érdekvédelemre fektette le. Ezért szállunk szembe azazal az egyre nyíltabb törekvéssel, amely felszámolná a nemzetet, mint az emberi élet alapvető közösségét. A globalizmus és a fogyasztói társadalom korában **egyre sürgetőbb, hogy az elszakított területek magyarságával valóban egy**

nemzetet alkossunk, hogy nemzeti összetartozásunkat – határokon innen és túl – szorosabbra fonjuk, és annak élte-erejével megismertessük a felnövekvő generációkat.

Jobbik, élhetőbb országot akarunk, amely ebben az egyre feszültebb és elbizonytalanodó világban biztosítja, támogatja és ösztönzi a magyarság lelki, szellemi és anyagi erősödését. Magyarország jövőjét a tradicionális közösségek – család, szűkebb pátria, egyházak, nemzet – megtartó erejének újbóli felfedezésében látjuk. Pártként is mozgalomnak nevezük magunkat, mert a hagyományos politikai keretek szűköségén túllépve kulturális, szociális, karitatív és értékörző misszióra is vállalkozunk. **Közös értékek és érdekek alapján együtt kívánunk működni társadalmi szervezetekkel, szakszervezetekkel, nyugdíjas egyesületekkel és polgári körökkel.**

A Jobbik Magyarországért Mozgalom módszereit tekintve radikális szervezet, mert politikai tevékenységünk fókuszába a valós kérdéseket és a valós megoldásokat állítottuk. A politika mély válságát abban látjuk, hogy a pártok szavai és tettei között óriási szakadék tátong. Ennek eredményeképp **az elmaradt ígéretek, a köpönyegforgatás, a hazugság és a korrupció jellemzi a mai magyar közéletet.** A Jobbik kötelezőnek tartja, hogy amit mond, azt igazolja tetteivel.

A Jobbik Magyarországért Mozgalom programja a nemzet egészét kívánja képviselni.

A Jobbik Magyarországért Mozgalom egyetemisták és főiskolások által alapított ifjúsági szervezetből nőtt ki. Politikai érdeklődésünk kialakulása egybeesett a csonka rendszerváltozással. Kezdetektől fogva a nemzeti - keresztény politizálást tekintettük sajátunknak, abban szocializálódtunk. **Csalódottsággal figyeltük az 1990 után alakult pártok gyors elhasználódását, világnézeti vargabetűt, köpönyegforgatását, korrumpálódását, kiüresedését.** A nemzetstratégiai kérdésekben a politikai garnitúra a magyar érdek ellenében rendre együttszavazott. 2002 szeptemberében ezért döntöttünk úgy, hogy a nagypolitika színpadára lépünk, és az ifjúsági keretből kilépve, korosztálytól függetlenül szólítjuk meg az embereket.

A posztkommunista baloldal szociális érzékenység híján a nagytőke, a bankárok és a felső tízezer érdekeit szolgálja. Saját hatalmi pozíciói fenntartásához a médiamonopólium segítségével kihasználja és félrevezeti az alacsony életszínvonalon élőket. A liberális gyökerű, polgári tömörülés a jobboldalon kizárólagos, monopol szerepre törekszik, ezért a tőle független nemzeti erőket igyekszik saját szervezeti kereteibe kényszeríteni. Ennél súlyosabb, hogy a nemzeti érdekeket számos stratégiai fontosságú ügyben nem képviseli. **A két oldal – látzólag öltre menő – csatározásai a színpalak mögött lévő egypólusú, összenőtt hálózatot leplezik. Ennek bizonyítéka a mindkét oldalt átszövő állampárti múlt,** a fontos nemzetstratégiai kérdésekben való véleményazonosság, az összenőtt gazdasági háttér. A polgári

és a szocialista jövőkép egyre kevésbé különbözik egymástól. Ezt a szemünk előtt kialakuló egypólusú kétpártrendszer a nemzet jövőjére nézve súlyos veszélynek tartottuk és tartjuk ma is.

A Jobbik Magyarorszáért Mozgalom előtt álló elsődleges feladat a kommunista utódpart és a vele összeforrt szélsőséges liberálisok eltávolítása a politikai hatalomból. A Parlamentben a mindenkori jobboldali kormány lelkiismerete kívánunk lenni. Meg akarjuk jeleníteni a nemzet jövőképét, programunkban ezért a nemzet egészét kívánjuk képviselni. Feladatunknak érezzük, hogy azokat az embereket is képviseljük, akik számára az átlagos életszínvonal csak ábránd; akiknek a bére, nyugdíja mindössze mindennapi megélhetésük szűkös fedezésére elég;

akik a felgyorsuló világ, a fogyasztói társadalom kihívásainak egyre kevésbé képesek megfelelni, és a társadalmi lecsúszás fenyegeti őket.

Manapság az emberi önzés szabja meg a világ működését. Ahhoz, hogy egy élhetőbb Magyarországon élhessünk, képesnek kell lennünk újra felfedezni közös gyökereinket. Nem egyéenként, hanem csak együtt válhatunk erős tagjává a világnak. A magyarság jövője, megmaradásunk azon múlik, hogy a következő években, évtizedekben mennyire tudunk valóban egységes nemzetté válni.

Csak egy erkölcsileg megújult, nemzetben gondolkodó és cselekvő magyarság képes megtalálni a helyes utat, amely a JOBBIK MAGYARORSZÁGHÓZ vezet bennünket és utódainkat.

2003. október 24.

Jobbik Magyarorszáért Mozgalom

TÉTOVA BALOLDAL

Tétova a magyar baloldal az erdélyi autonómia ügyében. Sem a kormányzó MSZP–SZDSZ-koalíció, sem Medgyessy miniszterelnök nem szólalt meg jól artikulálva véleményét ebben az ügyben. Mintha azt gondolnák, kényelmetlen nekünk ez a hirtelen felbukkant probléma. Megzavarhatja a román kormánypárttal való jó viszonyt és a kormányfők közötti politikusi barátságot. Egyébként is a koalíció eddig következetesen tartotta magát ahhoz, ha egyszer Markó pártelnök nem helyesli a Tőkés-csoport önálló kezdeményezését, akkor a hivatalos Budapest is úgy cselekszik.

Ráadásul az erdélyi autonómia kérdéskörét a hazai jobboldal ölelte magához, pontosabban szólva a Fidesz sajátította ki. A párt radikális ideológusa Kövér László mondott beszédet Kolozsvárott, amit a magyar és román szovinisták szinte egyforma lelkesedéssel fogadtak. Eltekintve a beszéd szótevéstésétől Kövér meglehetősen jól érzékeltette, hogy köreiből mit gondolnak magyar sorsról, Európáról, a nemzetiségi kérdés megoldásairól. Európa megváltásra szorul, s ezt – pontosabban nem tisztázott módon – tőlünk kaphatja meg. A Fidesz-politikus felvetett még egy gondolatot: eszerint azok, akik a nemzetiségi kérdés megoldásáért erőszakhoz, fegyverhez nyúltak, eredményesebbek voltak, mint az alkudozást választók, azaz mi.

Erre a tételére csapott le Kovács László, aki jogosan bírálta Kövér kijelentését, mint olyat, ami ürügyet ad a román nacionalisták magyarelles felépéséhez. A bírálatra csak egy Kövérrel szolidáris nyilatkozat jött a Fidesz elnökségétől.

A romániai magyar politikában a szakadás végbement. Az RMDSZ politikusainak többsége a kis lépések, politikai alkuk, engedelmények útját járja. Mások viszont nem elégednek meg ezzel. A romániai magyar társadalom zöme most Markóékat követi, de negyven százalék a radikális állásponttal, Tőkés püspökkel ért egyet. Tehát elég sokan vannak a kisebbség e kisebbségében, s az ottani eszmék nyilván meghallgatásra találnak az erdélyi magyarok többségénél is.

Az EMNT az alkotmányos utat választotta. Szakértői kidolgozták az autonómiatervezetet, s azt az RMDSZ képviselőházi és szenátusi csoportja útján benyújtották a román törvényhozáshoz. A román kormány, a kormánypárt hisztérikus kirohanásai egyértelműen propaganda célzatúak, a jövő évi választások előtt ismét saját társadalmukat ijesztgetik a magyar mumussal, az ország megcsonkításának rémével. Ehhez persze segítséget nyújthatnak a magyar térfélen elhangzó szélsőséges, nacionalista hangok.

A román kormány nem csak az autonómiapárti magyar politikusok le-

tartóztatásával fenyeget, de rendre meg is téveszti saját közvéleményét. Elhallgatja előttük, hogy Európa számos országában virágzanak a kisebb-nagyobb autonóm területek és kulturális autonómia megoldások. Katalóniától Dél-Tirolon, Walesen, a hollandiai Fríz-földön át Finnorszáig. Ezek igenis területi és etnikai autonómiák, nem pedig csak a tervezést szolgáló régiók, vagy nagyobb megyék, amiket Nastase ígér. (Vannak persze ellenpéldák is. Franciaországban nehezen tör át az autonómiaeszmé a XIX. századi etatista gondolkodáson. Ez szolgált példát a román politikának, együtt más, még visszataszítóbb XX. századi eszmékkel.) Kár tehát az autonómia eszméjét átengedni a jobboldalnak. Kár hagyni, hogy úgy lépjen fel, mint az erdélyi magyarok és általában a határon túliak egyedüli hazai képviselője. Mert ez stratégiai hiba. Az autonómia segítheti a kisebbség megmaradását a szülőföldön, szellemi, gazdasági és emberi kibontakozását, értékei megőrzését. A magabiztos nemzeti közösség pedig kiegyensúlyozott, hasznos társa az ország többségi lakosságának is. Szóval ideje véget vetni e tétovaságnak a magyarországi baloldalon is.

NSZ • 2003. december 27.

Miklós Gábor

Demográfiai gyarmatosítás

Meglehetősen unalmasra és érdektelenre sikeredett a tartományi parlament legutóbbi ülésén az a napirendi pont, aminek keretében a képviselők a népszámlálási adatokból levonható, és főleg a vajdasági állapotok milyenségére utaló tanulságokkal foglalkoztak.

Félreértés ne essék, az unalmat nem a képviselők, még csak nem is ez előterjesztő titkárság szakemberei okozták. Mert ők, mármint a vitatott téma szakértői, illetve a valamiféle konklúzió levonására hivatott képviselők, lényegében minden tőlük telhetőt megtettek. Konstatálták az aggasztó népesedési adatokat, hangoztatták a foglalkozás többszörösen veszélyes következményeit, esetenként még valamiféle megoldásfélét is felvázoltak, az anyaság nagyobb megbecsülésének szükségességétől kezdve, egészen a társadalomfejlesztés gyarapodást biztosító fontosságának hangoztatásáig. Igen ám, de az embernek ennek ellenére is az volt az érzése, hogy az elképesztően nagyarányú demográfiai hanyatlás ténye mégsem hozta tűzbe a képviselőket. Tartok tőle, hogy a parlamenti ülés helyszíni tévéközvetítését figyelő kevéske választópolgárokat sem. Miért? Mondvacsinált probléma lenne a vajdasági társadalom foglalkozása, előregedése, ellehetetlenedése? Talán mégsem. Vagy már annyira belefáradtunk a létünk alakulását befolyásoló hiányosságok, visszasságok és torzulások vitatásába, hogy nem maradt erőnk a folyamatos lelkesedésre, elkötelezettségre és lázas megoldáskeresésre? Nem vitatom, hogy esetleg ezek a tényezők is közrejátszottak a lagymatag jelentkezésben, de érzésem szerint ennél sokkal komolyabb okokban kell keresni a látszólagos érdektelenség és közöny meglétét.

Először is az a tény, hogy a Vajdaság népessége im már hosszú évtizedek óta képtelen reprodukálni önmagát, sőt, színtartáshoz szükséges szaporulat sem büszkélkedhet, véletlenül sem a mi kis világunk sajátossága. Alapjában véve a teljes szerbiai népesség szenvedti az úgynevezett fehér pestis következményeit, természetesen az albánságot kivéve, ahol inkább másféle gondokkal kellene foglalkozni, például a túlnépesedés veszélyével, a társadalom vonat-

kozó szegmentumának torz elifiatalodásával. Ez azonban, bármennyire is vonzónak tűnik, a téma, aligha sorolható az általános szerbiai demográfiai gondok közé. És tartok tőle, hogy közvetlenül már nem is érint bennünket, hiszen Kosovo aligha minősíthető a szerbiai állam szerves részének, demográfiai összképét befolyásoló tényezőnek. Az a két-három dél-szerbiai község, ahol valamilyen módon még beszüremlik hozzá az albán reprodukációs képesség hatása, érdemben semmit sem változtat az összképen. Legfeljebb azokat az aggodalmakat igazolja, hogy belátható időn belül ebből a határmenti sávból is eltűnik a szerbség, és helyüket az erőteljesen gyarapodó albánság foglalja el. Továbblepve azt is illik szövétnünk, hogy a demográfiai hanyatlás lényegében általános európai betegség: a legnagyobb nemzetek is negatív mutatókkal rendelkeznek, például a németek, a franciák, a magyarok... Tehát önmagában véve az a jelenség, hogy egy-egy nemzet nem hajlandó vagy képtelen önmaga újratermelésére, aligha minősíthető vajdasági jelenségnek, még kevésbé az itt élő magyarság és szerbség jellegzetességének. Rendkívül bonyolult problémával van dolgunk, olyan betegséggel állunk szemben, amire mindmáig nem sikerült elfogadható magyarázatot adni, gyógymódot kialakítani pedig végképp nem.

Őszintén szólva önmagában véve az a tény, hogy egy-egy társadalom népessége fogyatkozik és elöregszik, rövidtávon véletlenül sem veszélyezteti az érdekelteket nemzet fennmaradását és megmaradását. Csak azért, mert folyamatosan fogyatkozik a némettség, a szerbség és a magyarság létszáma, még nem kiáltgatunk pusztulást, főleg akkor nem, ha egyébként életképes, rendezett, fejlett és gyarapodó társadalmakról van szó. Természetesen seregnyi káros következménye van annak, ha egy országban túlságosan megnő az aktív népesség aránya, de akadnak módszerek ezeknek a hiá-

nyosságoknak az ellensúlyozására. Meg hát arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a nemzetek kivétel nélkül képesek a biológiai önfenntartásra, a természetes népszaporulat felfuttatására, ha valóban válsághelyzet alakul ki. Ennek az önmegtartó magatartásnak a kialakulásához még törvények sem szükségesek, noha nem árt állami ösztönzéssel is serkenteni a népszaporulati kedvet, ha már egyszer megjelent valahol.

Nálunk, a Vajdaságban sem lenne sokban eltérő az általános demográfiai állapot, ha a térséget belakó nemzetek mindegyike nagyjából arányosan fogyatkozna. Nyilvánvaló, hogy az úgynevezett kisebbségi népcsoportok így is kedvezőtlenebb helyzetbe kerülnének, hiszen nem rendelkeznek életteret minden körülmények között fenntartó lehetőségekkel, ráadásul másféle népességyarapító forrást sem mondhatnak magukénak a természetes népszaporulaton kívül. Ám ez a jelenség, ha valóban kiegyensúlyozott, az adott területet belakó nemzetek demográfiai hanyatlása, csak hosszú távon, mérsékelt módon és ellensúlyozható mértékben éreztetné a hatását. A baj, az igazi és nagy baj abban rejlik, hogy a közelmúlt politikai és társadalmi viharainak következtében rendkívül erőteljesen, legutóbb talán a második világháború éveiben tapasztalt demográfiai mozgásokat kellett megélnünk, és érzésem szerint kell még az elkövetkező években is elszenvednünk. Az a tény ugyanis, hogy a negatív népszaporulat ellenére sem csökkent a vajdasági szerbség létszáma, részaránya pedig bámulatos arányban megnövekedett a Vajdaságban, csak és kizárólag a mesterséges bevándorlásnak, a különféle nevekkkel illetett migrációnak a következménye. Olyan demográfiai utánpótláshoz jutott a szerbiai, külön pedig a vajdasági szerbség, ami nemcsak pótolta a negatív népszaporulat és az elvándorlás okozta veszteségeket, hanem új és friss népességhez is juttatta őket. Nem így a vajdasági őshonos magyarságot. Mi pótolhatatlan és ellensúlyozhatatlannak tűnő veszteségeket szenvedtünk el, hiszen nincsenek demográfiai tartalékaink.

Abban az esetben, ha valóban érdekes, izgalmas és vitára készítő problémaként kívánták volna a tartományi parlament legutóbbi ülésén megvitatni a Vajdaság demográfiai összképét, el-

sősorban erre a jelenségre kellett volna összpontosítani. Vagyis arra a tényre, hogy a természetes népszaporulatban is negatív számokat felmutató, az elvándorlásban is tömeges veszteségeket elszenvedő kisebbségnek, elsősorban az őshonos vajdasági magyarságnak immár a létét és magyarként való fennmaradását veszélyezteteti az a beáramlás, ami bő tíz éve tapasztalható térségünkben. Mert eltorzultak ám az arányok, de még mennyire eltorzultak! A népességnövekedést is biztosítani képes szerbség beáramlása több helyen máris kisebbséggé deklarálta a regionális többségi magyarságot, elképesztően rövid idő alatt aggasztóan durva demográfiai változásokat idézett elő, amelyek együttesen az eddiginél is gyorsabbá teszik az őshonos vajdasági magyarság fogyatkozását, belakott területeinek zsugorodását, beol-

adását, elvándorlását és felolvadását. Ez az, amivel érdemben kellene foglalkozni, és ez az a jelenség, amire elsősorban az államnak kellett volna odafigyelnie. Ha valóban és őszintén azt kívánja az állam, hogy az őshonos vajdasági magyarság megmaradjon, botladozva akadózva ugyan, de mégis csak fejlődessen és gyarapodhasson. Ennek az akaratnak a meglétére semmi sem utal. Inkább az ellenkezője: az állam továbbra is a beáramlott szerb tömegek válogatás nélküli letelepítésére törekszik, és csak azért mondom, hogy tudatosan serkentik a kisebbségi vidékek betelepítési célponttá tételét, mert ezt okmányokkal és dokumentumokkal bizonyítani nem tudom. Szóval, nem véletlenül tettük szóvá már a legnagyobb terror idején is, hogy egyértelműen magyarelles, magyarságunkat beolvasztó és felszámoló

politikai menekültek és a bevándorlók szervezett letelepítése a kisebbségi térségekben. Nem véletlenül, csak nem túl sok eredménnyel. Ami viszont ismét azt bizonyítja, hogy él azért még a politikai boszorkánykonyhák rejtett zugai-ban a kisebbségi felszámolásának szándéka, a tiszta nemzetállam megteremtésének akarása, ami a legjobb eszköz a demográfiai gyarmatosítás megvalósítására. Abban az esetben, ha Szerbia képtelen lesz a kisebbségek, esetünkben az őshonos vajdasági magyarság életterének megvédését és megtartását szolgáló pozitív diszkriminációra, bizony nekünk kell hangosan és erélyesen a politika tárházában megtalálható minden legális és elfogadható eszközzel szembeszállnunk a demográfiai gyarmatosítással.

Fehér István

(Hét Nap – 2004. január 21.)

A Bolyai Tudományegyetem felszámolásáról

(MEGJEGYZÉS A KOSSUTH RÁDIÓ HATÁROK NÉLKÜL FEBRUÁR VÉGI ADÁSAHOZ)

Negyvenöt éve, 1959 február 19 és 22 között a romániai diákszövetség bukaresti országos értekezletén, melyen a román kormányzat legmagasabb szinten, Gheorghe Gheorghiu Dej vezetésével képviseltette magát, határozatot fogadtak el az összes nemzetiség fiataljainak „közelítése” céljából (valójában ürügyén), az oktatás egységesítéséről. A felszólalók között egy kolozsvári bolyaista (a Bolyai Tudományegyetem hallgatója) diákleányt arra kényszerítettek (mint KISZ-tag pártutasítást teljesített), hogy felvesse a magyar egyetemi diákság különállóságának megszüntetését. Ezzel minden román diákegyetert s ezt felszólalásban is hangsúlyozta.

Az oktatási miniszter hivatalosan be is jelentette az oktatás át-szervezését „olyan formában, hogy tanuló ifjúságunk együtt éljen, vállalva végezze társadalmi és kulturális tevékenységét”. Egy előre kidolgozott forgatókönyv része volt ez, mert már február 23-án a Bolyai Tudományegyetem vezetősége gyűlésre hívta az egyetemi tanácsot, amelyen azt a bejelentést kellett tudomásul venniük, hogy a párt központi vezetősége és a „minisztérium döntése alapján”, a diákság kérésére, a két kolozsvári egyetemet egyesíteni fogják”. Így emlékezett vissza Bodor András prorektor, mint egykori jelenlevő s azt is hozzátette, hogy a döntéshez hozzászólni, azt vitatni nem lehetett. Annyit még közöltek, hogy „az egyesítés senki számára nem jelent veszélyt, mert valamennyi karon és ágazaton az összes tantárgyat magyarul is elő fogják adni, sőt meg lesz az az előnye, hogy a szaktanárok együtt dolgozhatnak, és költészetet szempontról a két kari hivatalt egyesítik”. Ezt követően a gyűlések sorozata kezdődött, melyeken előre felkészített felszólalók pártutasításra kellett nyilatkozzanak az egyesítés mellett. Az el-lene felszólalók, mint Balogh Edgár, Nagy István és Szabédi László szigorú figyelmeztetésben részesültek és álláspontjuk visszavonására kötelezték őket. A február 26-án kezdett, majd több, egész sorozat gyűlést személyesen Nicolae Ceausescu, akkor mint központi vezetőségi titkár irányította és résztvett azokon Ion Iliescu, a diákszövetség akkori elnöke. Ceausescu agresszíven beleszólt, durván, fenyegetően leintette a nem megfelelő szöveget mondó felszólalókat, akiket még aznap behívtak a securitatera, zaklattak és fenyegettek. A gyűlések tehát a terror légkörében zajlottak le s az ellenkezők olyan zaklatásnak lettek kitéve, hogy Szabédi László neves költő és az egyetem tanára, Csendes Zoltán prorektor, közigaz-dász és felesége a zaklatások miatt, tiltakozásul a kényszeregyesi-

tés ellen, öngyilkosságot követtek el. Az egyetem átadásakor a két rektor részéről, az állítólagos „önkéntes egyesülésről” jegyzőkönyv készült, melyben rögzítették a magyar karok önállóságának megtartását, azonban ennek a jegyzőkönyvnek egyetlen hivatalosan aláírt példánya sem maradt meg, legalábbis nem hozzáférhető azóta sem. A kényszeregyesítés után, rövidesen megkezdődött a magyar karok és szakok elsorvasztása, felszámolása, a magyar tanszemélyzet elbocsátása s néhány év után már csak a magyar irodalom és nyelv tanszékeken oktattak magyar nyelven.

Most a szomorú évforduló alkalmával, az említett rádióadásban megszólaló visszaemlékező azt állította, hogy nem volt semmi ellenállás az egyetem kényszeregyesítése során. Már nem is említette sem Szabédi László költő-professzor, sem Csendes Zoltán prorektor, fiatal tudós öngyilkosságát, azt állítva, hogy a magyar társadalom passzívan fogadta egyeteme megsemmisítését. Kétségtelen, hogy voltak, akik kiszolgálták a diktatúrát, készséggel tértek át a román nyelvű oktatásra, hogy katedrájukat megőrizhék. Vannak, akik ma is vezető funkciót töltenek be, legalább főszerkesztői, vagy még közéleti elnöki szinten is. (ezeknek, a diktatúra korábbi és mai hűséges kiszolgálóinak, az örök helyezkedőknek mostanában a legnagyobb magyar állami kitüntetésekkel lökögetik oda – a szerk.)

1989 után az RMDSZ programjában felmerült a jogtalanul „beolvasztott Bolyai Egyetem visszaállítása”. Ismert volt, hogy jogilag meg sem szüntették az 1945-ben királyi dekrétummal létrehozott kolozsvári magyar egyetemet, tehát törvényes alapja lehetett volna a helyreállításának, azonban az RMDSZ csúcsvezetése elejtette a kérdést, lemondott a jogérvényesítés útjáról, még a román egyetem, a Babes-Bolyai által elkobzott magyar egyházi épületekről (pl. a kolozsvári Marianum) is lemondtak, hogy biztosítsák politikai pozíciójukat. Ők azok, akik nem emlegetik fel, a kényszeregyesítés hőseit és áldozatait, mert készségesek bármely kompromisszumra, ahogy „bevették” a Petőfi-Schiller Egyetem, hazug megtévesztő ígéretét, most az legújabb paktumban, már elfogadták a magyar karok létesítésének elodázását. Nem véletlen tehát, hogy a Bolyai Egyetem megszüntetésének 45. évfordulójáról elfeledkeznek méltó módon emlékezni.

Katona Szabó István

Az Erdélyi Szövetség ünnepi közgyűlése

2004. FEBRUÁR 21. – MVSZ-MAGYAROK HÁZA – BP. V. KER. SEMMELWEIS U. 1-3. – SZÉCHENYI TEREM

Az 1988. november 29-én létrehozott Erdélyi Szövetséget az 1989. május 29. napján megtartott alakuló közgyűlést követően a Fővárosi Bíróság a 6. Pk. 25.488/1989/1 sz., 1989. augusztus 3-án kelt Végzéssel 258. szám alatt vette nyilvántartásba. Az 1989 májusi közgyűlés által elfogadott Ideiglenes Alapszabályt, majd az 1989. november 15-én megtartott közgyűlésen elfogadott Alapszabályt az 1997. november 26-i közgyűlés módosította és fogadta el.

Az Erdélyi Szövetség alakuló közgyűlésének és nyilvántartásba vételének 15. évfordulója alkalmából, február 21-én, az Elnökség előzetes tájékoztatója alapján az ünnepi közgyűlés a következő napirendi pontok alapján kerület megrendezésre:

1. 2003-as beszámoló
2. Alapszabály módosítása,
3. Kitüntetések átadása
4. Tisztségviselők megválasztása
5. 2004-es tervek,
6. Egyebek

A Himnusz eléneklése és a jelen lévők üdvözlése után a Szövetség elnöke, dr. Lipcsey Ildikó megállapította a határozatképességet. Megtörtént a napirendi pontok, a jegyzőkönyvvezető, a jegyzőkönyv hitelesítők személyének, a jelölő bizottságnak, a szavazatszámoló bizottságnak az egyhangú megszavazása: Batizi Lászlóné illetve: Jenei Gyula és dr. Bolváry Gyula személyében.

1. Lipcsey Ildikó elnök emlékeztetett: két jelentős sorozat indult az elmúlt esztendőben: az „Erdélyiek a magyar történelemben a XX. Században”, és az „Aktuális események és folyamatok a romániai magyarság életében.”

A szóveges beszámolót a Számviteli Bizottság előterjesztése követte.

A tagság egyhangúan elfogadta a két beszámolót.

2. Az elnök aláhúzta: a Szövetség változatlanul alapelvének tekinti a magyar nemzet oszthatatlanságát és törvényes jogát a nemzeti önrendelkezésre. Hirdeti a pártpolitikai törekvések felett álló nemzeti egységet és a vele járó közös történelmi felelősséget minden magyarért.

Tudatosítja az anyaországi és a határon túli magyar nemzetben valós és hiteles történelmét, európai nemzettudatát, a fennmaradáshoz szükséges önvédelmi reflexeket, valamint azokat a történelmi értékeket és hagyományokat, amelyek a Kárpát-medencében élő népek és kultúrák békés együttélését évszázadokon át jellemezték. A Szövetség törekvéseit a népfelség elvének maradtalan tisztelete hatja át.

A Szövetség síkra száll a magyarság emberi és nemzeti önrendelkezési jogáért, támogatja a különböző szintű autonómia törekvéseit, egyben kinyilvánítja hűségét a népek közötti békét és együttműködést elősegítő mindazon nemzetközi emberi jogi egyezményhez, amelyet hazánk magára nézve kötelezőnek ismert el vagy a jövőben elismer; népszerűsíti és terjeszti a nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó nemzetközi ajánlásokat.

A Szövetség tagjai sorába várja hitre, felekezetre, pártállásra és állampolgárságra tekintet nélkül mindazokat, akik a Szövetség céljaival, elveivel, valamint feladataival azonosulnak.

A Szövetség keresi és építi azokat a kapcsolatrendszereket, amelyek az anyaországi és a határokon kívül élő, főleg erdélyi kötődésű magyarság egymásroutaltságát erősítik, ápolják és óvják.

Közvetítő szerepet vállal a világban élő erdélyi nemzetrészek között.

Megismerteti a hazai és nemzetközi közvéleménnyel mindazt a kulturális, történelmi, tudományos értéket, amelyet a Romániában élő magyarság hozott létre az évszázadok során.

Folyamatosan tájékoztatja a hazai és a nemzetközi közvéleményt az erdélyi magyarság életének eseményeiről.

A Szövetség jogi alternatívákat dolgoz ki a határokon túl élő magyarság érdekeinek védelmére; elő kívánja segíteni, hogy a Romániában élő magyar közösség szülőföldjén találja meg boldogulását; támogatja az erdélyiek hazai társadalmi-kulturális beilleszkedését.

Segíti a kisebbségi magyarság oktatási, kulturális és közművelődési tevékenységét.

Ápolja mindazoknak az erdélyi származású történelmi személyiségeknek az emlékét, akik maradandó nyomot hagytak az összmagyarság életében.

Tekintettel arra, hogy *Az Erdélyi Szövetség eddigi tevékenysége alatt olyan közfeladatot látott és lát el, amelyről a 90/1990. (V.29.) Korm. Rend. rendelkezése szerint a Határon Túli magyarok Hivatalának kell gondoskodnia, s túl ezen kimeríti a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. Törvény 26. pontjának azon pontjait, mely szerint a Szövetség a társadalom és az egyén közös érdekeinek megfelelően az alábbi közhasznú tevékenységet folytatja: nevelés, oktatás, ismeretterjesztés, kulturális tevékenység kulturális örökség megővése, az emberi és állampolgári jogok védelme, a határon túli magyarokkal kapcsolatos tevékenység, euro-atlanti integráció elősegítése, ezért szükségessé vált az *Erdélyi Szövetség Alapszabályának módosítása.**

A 2. napirendi pont keretében, figyelembe véve a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. Törvény előírásait, a tagság elfogadta a szükséges kiegészítéseket és változtatásokat, és felkérték dr. Teleki Jánost, hogy járjon el a Fővárosi Bíróságnál, hogy az Erdélyi Szövetséget minél előbb átminősítsék közhasznú szervezetté. Az elnök emlékeztetett rá, hogy a pályázati kiírások legtöbbször ez a feltétele.

3. A 15. évforduló ünnepélyes pillanata volt a kitüntetések átadása. Három díjazott – *Jenei Gyula, Károly István és Szamosi Elemér* – az Erdélyi Szövetségnek megalakulása óta tagja. Mindhárman gazdasági kérdésekkel foglalkoztak a szervezet keretei között. *Böröcz József, a Svájci Magyar Keresztény Munkavállalók elnökeként* több évtizede segíti az erdélyi magyarokat és másfél évtizede az Erdélyi Szövetséget. *Magyaródy Szabolcs a Kanadai Magyar Cserkészek* tagjaként nemzetközi szinten is elismert kiadói tevékenységet folytat. Több könyvet adott ki a határon túli magyarság történetéből. (Utóbbiak nem voltak jelen a kitüntetések átadásán. Erre magyarországi tartózkodásuk alkalmával az év folyamán kerül sor.)

4. A törvény adta lehetőséget kihasználva, az elnök javaslatot tett egy tanácsadó testület felállítására, melynek tagjai: *dr. Atzél Endre ügyvéd, Balácsi László unitárius püspökhelyettes, dr. Horváth László nyugalmazott igazgató főorvos, Kvacskay Károly mérnök, dr. Zétényi Zsolt ügyvéd.* A közgyűlés egyhangúan elfogadta a felsorolt személyeket.

Ezt követte a tisztújítás, az új vezetőtestület megválasztása, melynek eredménye a következő:

- A/ **Elnökség:** Dr. Lipcsey Ildikó elnök, Dr. Bolváry Gyula, Dr. Teleki János alelnökök
Dr. Medgyessy István, dr. Rászlai Tibor, dr. Sebestyén Kálmán, Székelyhidi Ágoston tagok
- B/ **Ellenőrző Bizottság:** Csepella Imre, Szöcs Tamás, Tóth Imre
- C/ **Számviteli Bizottság:** Jenei Gyula, Károly István, Szamosi Elemér

5. Az elnök a Szövetség életében a 2004-es év legfontosabb eseményének nevezte a megalakuló „*tanügyi bizottság*”-ot, amely hivatva lesz a határon túli, Magyarországon tanuló fiatalok történeti, irodalmi, művelődéstörténeti ismereteit elmélyíteni.

Az előző években indított sorozatokat egészíti ki az új, „*60 éve történt*” sorozat, amelynek első előadásaira a délután folyamán kerül sor – jelentette be az elnök.

Az alábbi történetet még tavaly tavasszal, az ötvenedik örömfördülő, a nagy postarabló halála alkalmából hozta a posta. Mivel azonban lapunk a már ismert ok miatt akkor nem jelent meg, így ennek közlése elmaradt.

Egy ilyen örömnemre nem lehet elégszer gondolni, így az 51. évforduló alkalmából pótoljuk mulasztásunkat. (a szerk.)

A FALU BOLONDJA

Mindenki úgy ismerte: Gazsi. Vezetéknévét, származását nem tudták, nem is firtatták. Valamelyik szomszéd faluból vetődött ide, a településtől úgy két kilométernyire lévő tanyán élő Karmacsi Julis néni karolta fel, ott lakott nála az udvari nyári konyhában. Azt beszéltek: valami távoli rokona, ő sosem beszélt erről, de nem is kérdezték. Negyven, vagy ötven éves lehetett, magas termetű, jó alkati adottságokkal, ami végül is létfenntartásának, életvitelének meghatározója volt, mert fizikai erejéből tengette életét: falubeliek szezonmunkákra hívták és ő mindent vállalt: ásott, kapált, vályogot vetett, trógereskedett, amiért enni kapott, meg egy-egy viselt ruhadarabot, ünnepek előtt helyelközzel vihetett magával némi aprópénzt, süteményt, húsféléket.

Nem volt sosem konfliktusa sem szál-lásadóival, sem falubeliével, elvégezte a rábízott feladatokat, de csak úgy, ha előtte elmagyarázták, megmutatták: mit és hogyan kell csinálnia.

Reggelenként, mikor végzett a tanya körüli kötelességeivel, elindult a faluba, végigjárt minden utcát, mindenkinek, ki útjába akadt, köszönt és megszólított, mert ismert nevén minden falulakót:

– Adj Isten, oszt mi újság van?

Volt aki, fogadta, volt aki elment mellette, vagy csak úgy panyókáról vetette oda a választ – ő minden esetben reagált úgy, mint mindig, mint mindenkire:

– Na, hát hál Istennek! – aztán ment tovább.

Nem lehetett tudni, érteni: eljutott-e születésétől fogva, avagy betegség következtében sérült szürkeállományáig a válasz, amint azt sem: miként született benne a kérdés, az érdeklődés silány volta.

Amennyiben volt válasz, s azt némi sajnálattal körevezve többnyire megadták a kérdeztettek, ő vitte magával, hogy elismételje az éppen esedékes munkaadó-jának:

– Béla mondta, hogy jól van, vagy János mondta, hogy kaszálni megy, avagy Juliskának pulyája lesz és így tovább, de amolyan végzőként minden esetben hozzáragasztotta: na, hát hál Istennek!

Ez a rá jellemző, szerény szellemi képességéből eredő viselkedés a falu hír-

Kommentár nélkül!

Az interneten olvastuk:

— Original Message —

From: Dr. Csapó

To: SzNT

Sent: Monday, March 22, 2004 9:12 AM

Subject: [SzNT] MDF

Igen Tisztelt Kolléga Urak!

Az MDF f. é. március 20-i Országos Gyűlésére való meghívást – az elnökség nevében – Herényi Károly francióvezető úr közvetítette, azaz a megjegyzéssel, hogy felkérnek 5-7 perces hozzászólásra. Ezt az SzNT képviselője elfogadtam. Megérkezésemkor közölték, hogy nincs lehetőség hozzászólásra, és a korábban megígért költségtérítést sem rendezték. Jelenlételem nyilvánosan nem jelentettük be. Így ottlétem az SzNT képviselőjében nemcsak hiábavaló, de némi-képpen megalázó is volt.

Üdvözlettel, Dr. Csapó I. József

mondójává tette: az általa szállított hírek-ből meg mindenki azt hámozta ki, amit éppen akart, vagy lehetett.

Ötvenhárom kora tavaszának reggelén szokása szerint a falut járva a tanácsháza előtt összefutott az elnökkel.

Rá is szólt:

– Adj Isten, oszt mi újság van?

A tanácselnök, helybéli ember, kivel jól ismerték egymást morózus hangulatban volt, éppen azon igyekezett, hogy fekete szalagot kössön egy nagy vörös zászlóra;

– Hagyjál, Gazsi, dolgom van, meghalt Sztálin.

– Na, hát hál Istennek – reagált a kérdező és ment is tovább, osztogatva útközben a friss hírt.

Másnap, kora hajnalban, fekete varjú fékezett a tanácselnök háza előtt: bőrkabátos, kalapos valakik szálltak ki belőle, majd néhány perc elteltével már az elnökkel ültek vissza és indultak a tanya irányába, ahol Julis nénit és Gazsit is betuszkolták az autóba.

A tanácselnök harmadnapra jött vissza a faluba, de már nem mint faluvezető. Nagyon megtört ember lett, soha senkinek nem mondta el, hogy hova, miért vitték be akkor a városba és mi történt ott vele. Juliska néni sorsa is örök titok lett, mert ő nem jött vissza a tanyájára. Gazsiról meg azt suttozták az emberek, hogy talán kezelik valamelyik titkos, zárt kórházban.

Dr. Szöllösy Tibor, Técső

Meguntalak, Románia!

„Nekem nincs hazám, csak szülőföldem és nemzetiségem.” (D uray Miklós)

Beléptünk a 21. századba, és te, Románia semmit sem változtál! Nem fog rajtad az idő. Igazi skanzennek, faluműzumnak számítasz a nyugatiak előtt, akik – ha elég bátrak – végigautóznak hepehupás útajdonon, mint valami egzotikus szariparkban, és óvakodnak kiszállni, mert a következményekért senki sem vállal felelősséget.

A szomszédos magyarországiak – ha már el- és beteltek Görögországgal – a szé-kelyföldi skanzenre kíváncsiak, ahol köhal-mok és fenyesek ezer évről regélnek. Alacsnygerendás, vályogfalú, zsindeyes tete-jű házikókban székelyharisnyás, pödrött bajsú bácsikák pőfékelnek. A tisztaszobá-ban Horthy Miklós lépteti fehér lovát a faliképen, a kopott zsoltároskönyvben piros-fehér-zöld szalag vár jobb időkre. Jó szó-val, terített asztallal, kupica fenyővízzel kí-nálják a betérő vendéget. Ahol az aszfalt-csíkot sártenger helyettesíti, és a helyiek tátott szájjal csodálják a H betűs buszokat és autókat, és az elegáns utasokat.

Románia, te az új évezredben is ki-számítható vagy. Ugyanaz a kiszámítható számítás, mint régen. Tegnap az orosz-nak, ma a NATO-nak és Amerikának, s ha a haza érdekei úgy követelik, holnap akár a milliárdos Oszama bin Ladennek. Ósdi vagy, maradi, földhözragadt a tízemeletes panellakásban is, és menthetetlenül bal-káni. Sokan unjuk már ezt az egyhangú változatlan-ságot, a fáradt, lusta tespedt-séget, amellyel, mint kövér kan, jólesően dagonyázod a világ sarat. Körülöttem már felgyorsult a világ, míg te mindent más-ként, eredeti, sajátos módon értelmezel, látsz, értesz, csinálsz.

Románia, tudom, hogy szerelmes vagy önmagadba – s, ha már egy kérőd sem akad –, ámulva, belefeledkezve bámulod magad a tükörben, nagyra nőtt térképen kitergetett piros-sárga-kék szimbólumokkal legyezgeted hiúságodat. Olyankor büszke vagy, török-, tatár-, és magyarverőnek képzeled magadat, és be akarod mázolni az egész kék bolygót eme nació-nálszínnel.

Bennünket már sikerült, néhol a fejünk búbjág maszatosak vagyunk tőle.

Meguntam a kiszámíthatatlan természetet, amellyel hozzám viszonyulsz, hogy egyik nap vállon veretett frátje vagyok, és te a magyar lányok fenekét paskolod leereszkedő kedvességgel, egyenlőséggel. Másnap már bozgor vagyok, aki eladja kilóra Erdélyt, székely földet visz Magyarországra, titokban Csurkának szurkol, ott-hon Nagy-Magyarország térképet dugdos, és imádkozik Erdély megmeneküléséért.

„...Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatják. De amiről a nemzet félve a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”

(Deák Ferenc)

Harmadnap már Köcsög utcai csicskás vagyok, akinek te vagy a stricije, akit te tartasz el magyar lisztből süített román kenyéren, akinek naponta hűségnyilatkozatot kell tennem, hogy soha mással, csak veled. Akit ha kedved tartja, megerőszakolsz a Csereháton, Mátyás lábainál a római gödörben, a megfélemlített csángómagyarok előtt, és akár Székelyföldön is, mert ott jövővenykatónak biztosítják a terepet. A te-

repet, amely jogilag a tied, a te neved szerepel rajta, a te nyelved és a te színeid – a te lobogódat nyomod a kezembe, hogy lelkesen lobogtassam –, és amelyen megtűrsz engem, míg fel nem falsz, mint a nagymama ágyába bújt farkas Piroskát.

Nem untam meg viszont Erdélyt, ahol minden földdarab, régi épület, történelmi belváros, sírkereszt és szobor ismerős, megszólít, még ha egyre kevesebb is. Még, ha ledöntik, elveszik, megveszik, nem adják vissza is őket. Mégis számon tartom mindeniket. Ez a rög, elsorvadt anyaország, szülőföld, bölcső és sír az, ami hozzád köt, Románia, akarva-akaratlanul. Másképp már rég a hátam közepét látnád. Csak úgy, minden érzélgős búcsúzkodás nélkül.

Fábián Tibor
Nagyvárad

NYILATKOZAT

Az egypártrendszer gátja a demokráciának, az egészséges versenynek, akadálya a társadalmi, gazdasági haladásnak.

A Székelyföldön egypártrendszer uralkodik. Az RMDSZ életben tartja a pártállami reflexeket.

A Székelyföldön emiatt nem alakulhattak ki a demokrácia intézményei, nem állhatott helyre a diktatúra alatt felborult keresztény erkölcsi értékrend, nem jöhetett létre valós versenyhelyzet a közélet szereplői számára, lassú a társadalmi gazdasági haladás, **székely közösségünk a bomlás jeleit mutatja**

Az egypártrendszer melegágya a diktatúrának, a korrupciónak, a megalkuvásnak.

Az RMDSZ-ben kialakult a diktatúra, virágzik a korrupció, gyakorlattá vált a megalkuvás, az RMDSZ-ből kiszorult a konzervatív, nemzeti, keresztény értékrend.

Nem tudok tehát a továbbiakban szerepet vállalni az SZKT-ban és közösséget azzal az RMDSZ-szel,

- Amely tudatosan háttérbe szorította a Székelyföld érdekeit, következetesen megakadályozott minden olyan, RMDSZ-en belüli szervezkedést, amely a Székelyföld sajátos érdekeinek megjelenítését, autonómia statutumának vitáját, elfogadását tűzte ki célul.
- Amely politikai tőkét kovácsol a magyarok félrevezetéséből, saját nemzeti érdekünk elleni megnyilatkozásra biztatva a magyar közösség tagjait (Iliescu elnökségére, az új alkotmányra való szavaztatás).
- Amely a megalkuvások sorozatát kis lépések általi haladásnak igyekszik feltüntetni (állami magyar egyetem, szabadságszobor, egyetemi karok, protokollumok végrehajtása).
- Amely nem vállalja a szó és tett egységét. Egységet hirdet, ugyanakkor kirekeszti azokat, akik nem

osztják ideológiáját. A román hatalom igénybevételével foszt meg tisztségüktől, magyar helyi és megyei tanácsosokat, azzal a kifejezett szándékkal, hogy román párt képviselőit juttassa helyükbe, semmibe véve a magyar választói akaratot.

- Amely nem vállalja saját programjának megvalósítását (autonómia, Bolyai Egyetem).
- Amely fennhatósága alá próbálja vonni közösségünk civil szerveződéseit, de nem enged betekintést, a magyar közösség civil építkezésére szánt bel és külföldi anyagi eszközök elosztásának módjába. (Communitas Alapítvány).

Nem vállalhatom a továbbiakban a tevékenységet és közös felelősséget az RMDSZ Gyergyó Területi Képviselők Tanácsában (TKT), ugyanis: a TKT elveszítette önállóságát, kritikátlan végrehajtójává vált a pártközponti utasításoknak.

Székelyföld területi autonómiája a székelység közösségi megmaradásának legfőbb záloga.

A TKT nem volt hajlandó, nem hogy támogatni, de egyáltalán tudomásul venni, megvitatni, és álláspontját kialakítani a Székely Nemzeti Tanács által elindított autonómia kezdeményezéssel kapcsolatban,

A kettős állampolgárság a kárpát-medencei magyarság, határok feletti nemzeti egysége megteremtésének első állomása.

A TKT nem tűzte napirendre, és nem alakította ki álláspontját a kettős állampolgárság igénylésének kérdésében.

Mindezekre való tekintettel, lemondok SzKT-beli és TKT-beli tisztségeimről.

Gyergyószentmiklós, 2004-02-13

Borsos Géza József

ADOMÁNYOK (Ft)

BELFÖLD

Andrási Gyula dr.	Békéscsaba	1.000.-
Antal Balázs	Bp.	2.500.-
Barsai János	Bp.	1.000.-
Bartha Ferenc	Szikszód	100.000.-
Bátor Béla	Jászapati	1.000.-
Brumár Rodika	Karancsság	5.000.-
Cserenyés János dr.	Szombathely	1.000.-
Csupor Dezső	Jakabszállás	2.000.-
Dobos László	Érd	500.-
Dózsa Sarolta	Dömsöd	2.000.-
Elekcs József dr.	Debrecen	7.000.-
Encián és Tüzes Kft.	Szigethalom	2.500.-
Fazakas Kalló Sándor	Bp.	2.000.-
Fejéregyházy István dr.	Bp.	20.000.-
Gréppály András dr.	Bp.	7.000.-
Hegedűs Pál	Bp.	2.000.-
Horváth Tivadarné	Leányfalu	2.000.-
Jántti Eskó Olavi	Bp.	600.-
Kiss András dr.	Pócsmegyer	10.000.-
Kovácsné Sárcz Erzsébet	Miskolc	2.000.-
Lángi Lászlóné	Bp.	2.000.-
Makay Mihályné	Solymár	1.000.-
Mándi György	Bp.	7.000.-
Medgyessy István dr.	Debrecen	2.000.-
Miskolczi János	Bp.	4.000.-
Nagy Tiborné	Bp.	1.500.-
Ocskay Gábor	Vác	2.000.-
Orbán Csaba dr.	Nagyatád	2.000.-
Pataky Géza	Bp.	2.000.-
Pentelényi Tamásné dr.	Bp.	1.000.-
Petresné Appán Agnes	Bp.	2.000.-
Póka Ferenc	Tiszavasvári	2.000.-
Prohászka Géza	Csopak	500.-
Pruzsinszky Sándor	Göd	2.000.-

Pungor Ernő dr.	Bp.	2.000.-
Rusztli Gyula	Bp.	11.000.-
Sulyk János	Bp.	1.000.-
Szabó Gyula	Szentistván	1.000.-
Szacsvay Imréné	Solymár	7.000.-
Szász Géza	Bp.	2.000.-
Szentkirályi István dr.	Debrecen	2.000.-
Szentkirályi Miklós	Bp.	10.000.-
Szentpéteri Ádám dr.	Bp.	40.000.-
Szilágyi Gizella dr.	Farkasgyepű	2.000.-
Szűcs Lóránd	Siófok	2.000.-
Tarr Ferenc dr.	Nyíregyháza	20.000.-
Torday Ferenc dr.	Bp.	1.500.-
Tóth Lajos dr.	Bp.	2.000.-
Török István	Sárospatak	2.000.-
Zabolai Csekmé Éva	Bp.	10.000.-
Zágoni István	Bp.	7.000.-
Zrínyi Gábor	Százhalombatta	2.000.-
Zsombori Ilona	Pécel	15.000.-

KÜLFÖLD

Márton Hugó	Olaszország	8.000.- Ft.
-------------	-------------	-------------

SZÍVES TÁJÉKOZTATÁSUL KÖZÖLJÜK AZ ALÁBBIKAT:

Röviddel ezelőtt egy régi támogatóunktól egy 30 dolláros „money order” érkezett címünkre. A beváltáskor ezért 6.126.- Ft-ot számfelítették a bankban, majd kezelési költségként háromezer Ft-ot számoltak fel. Ámulatunkra a pénztáros közölte, hogy januártól most már ennyi a tarifa. Punktum! Tehát maradt: 3.128.- Ft. Erre mondaná Kohn bácsi, hogy: Ügyes! Ennek kapcsán el kell gondolnunk, hogy a jövőben milyen módon intézzük az ilyen pénzküldeményeket, mert a továbbiakban ennek így semmi értelme nincs. Örömmel várjuk olvasóink ötleteit.

FONTOS TÁJÉKOZTATÓ

A korábbi gyakorlatból kiindulva kérjük azon támogatóinkat, akik támogatásukról un. APEH igazolást kérnek, hogy ezen szándékuk jelzésére a befizetési csekk közlemény rovatában tüntessék fel adóazonosító számukat. Ezzel nagymértékben könnyítik, gyorsítják munkánkat, s ugyanakkor az esetleges hibalehetőséget is csökkentik.

Mint ahogy azt már korábban is írtuk, előfizetést/támogatást minden esetben csak a tárgyév végéig fogadunk el, s minden e feletti összeget a tárgyévre szóló alapítványi támogatásként könyvelünk – hacsak a támogató másként nem rendelkezik.

A tetemesen megnövekedett költségek, s a napokban ismét megemelt postai díj-szabás miatt is kérésünk az, hogy aki teheti erre az évre 3.000.- Ft. támogatást/adományt nyújtson alapítványunknak. Alapítványunk a befizetett 3000.- Ft viszonzásaként lapunkat, a tárgyévben megjelenő valamennyi Erdélyi Magyarorságot megküldi a támogatónak. Ennél kisebb támogatás nyújtása esetén – szíves megértésüket kérve és abban bízva – sajnos csupán annak arányában tudjuk lapunkat postázni. **(Adószámunk: 19667173-1-43).**

A befizetett adományokról – kérésre, vagy a fentiek szerint megadott adóazonosító szám alapján – un. APEH igazolást állítunk ki, aminek értelmében a befizetett összeg 30 %-ával a személyi jövedelemadó összege a befizetés évében csökkenthető, az idevonatkozó érvényben lévő rendelet szerint. Aki tehát 2004. január elseje után adta postára támogatását, annak az igazolás csak a 2004-as naptári évre állítható ki. Tehát neki a 2005-ben esedékes adóbevallásában kell ezt beállítania.

Gyakorlati okok miatt az ezen az oldalon felül jelzett adományok csupán a 3.000.- Ft feletti részt tüntetik fel.

Szíves tájékoztatásul közöljük, hogy sanyarú anyagi helyzetünk miatt korábbi irodánkat nem tudjuk működtetni, ezért kérjük, hogy esetleges postai küldeményeinket új postacímünkre: **2001 Szentendre, Pf. 154.-re** küldjék. (Telefon és fax: 06/26/381-299)

Talán nem mindenkinek köztudott, hogy függetlenségünk megőrzésének az az ára, hogy semminemű állami támogatásban nem részesülünk. Éppen ezért kérjük támogatóinkat, hogy barátaik, ismerőseik körében népszerűsítsék lapunkat és hívják fel a figyelmet a segítség, támogatás fent leírt módjára, hiszen a támogatások egy bizonyos szint alá való esése esetén lapunk léte kerül veszélybe.

Még egyszer megköszönve támogatásukat, a lap valamennyi olvasóját szeretettel köszönti az év első lapszámának megjelenése alkalmával

Az Erdélyi Magyarorsáért Alapítvány

Az Erdélyi Magyarorság
külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Belgium:

gr. Teleki Kálmán
Bovenberg 122
1150 BRUXELLES
Tel.: (02) 770 16 01
Bank: 310-0737944-54

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensievej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB. Leiderdorp,
Postabank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Mellbodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8046 Zürich, Wehntalerstr. 295.
Tel.: 41/1/372-3201
Zürcher Kantonbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járai
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink támogatásukat akár címünkre postázott csekkel, akár **money orderrel** rendezhetik, de küldhetnek postai „COUPONT” is. Amennyiben magyarországi ismerőseiken keresztül akarnak támogatást nyújtani, úgy kérésre (akár üzenetrögzítőnkön keresztül is) csekket küldünk.

A román titkosszolgálat levéltárából

ÁLLAMBIZTONSÁGI TANÁCS
SZIGORUAN TITKOS
"C" HIVATAL 1.sz. péld.
0080015 sz.
1967. december 14.

TANULMÁNYI JEGYZÉK

a Belügyminisztérium szerveinek bizonyos kategóriához tartozó személyekre vonatkozó adminisztratív intézkedéseiről a Minisztertanács egyes határozata és rendelete alapján.

1949 évétől kezdődően a Nagy Nemzetgyűlés Elnöksége rendeletei és a Minisztertanács határozatai alapján bizonyos adminisztratív intézkedésekre került sor egyes kategóriához tartozó személyek ellen, akiket abban az időben az állam biztonsága ellen veszélyt jelentőnek számítottak.

Ezért a következő intézkedéseket foganatosították:

- kitelepítés és kényszerlakhely megállapítása
- munkatelepekre és munkatáborokba történő internálásuk
- kötelező munkahely kijelölése.

Ezeknek az intézkedéseknek gyakorlatba ültetésére a Belügyminisztérium megfelelő törvényi döntést hozta.

Az első adminisztratív intézkedés a következő volt:

1. KITELEPÍTÉS ÉS KÉNYSZERLAKHELY MEGÁLLAPÍTÁSA

Ez az intézkedés az 1949 március 3-án kiadott 83. sz. Dekrétumnak megfelelően történt, mely az 1945. évi földreform után megmaradt földesúri földekre vonatkozott. Ez az intézkedés a volt földbirtokosokra és ezek családjára vonatkozott, akiket kitelepítettek és részükre az ország különböző részébe meghatározatlan ideig kényszerlakhelyt határoztak meg, ugyanakkor azoknak, akiket nem találtak lakhelyükön, birtokaikon, azon városoknak a körzetében jelöltek ki kényszerlakhelyt meghatározatlan időre, ahol azonosították őket.

Összesen 2000 család részére határoztak meg kényszerlakhelyt, összesítve 3000 személy részére.

Tekintettel arra, hogy a 83/1949. számú törvény nem írta elő kifejezetten a kitelepítésre és kényszerlakhelyre vonatkozó intézkedést, és hogy ennek törvényes alapja legyen, a Minisztertanács 1950. október 26-án 1.154. sz. Határozata, melyet a Minisztertanács 1951. március 15-i 344. sz. Határozata módosított, részben szabályozta bizonyos személyek kényszerlakhelyének meghatározását, felhatalmazva ennek alapján a Belügyminisztériumot.

1951 évben pedig a Minisztertanács 325. sz. határozata alapján (a Belügyminisztérium számára küldött példányt a Titkársági Igazgatóság elégette) a Belügyminisztérium kiadta 200. sz. határozatát (melynek létezéséről nem tudni semmit), melynek alapján kiterjesztették más kategóriájú személyek kitelepítésére és kényszerlakhelyre helyezésére vonatkozó intézkedést, akiket ellenséges tevékenységgel gyanúsítottak, ezek közül felsoroljuk:

- volt kizsákmányolók (földesurak, gyárosok, kulákok stb.);
- azok, akik rész vettek német S.S. csapatokban és a T.O.D.T. félkatonai szervezetben;
- P.N.S.G. (a náci párt) tagjai, a G.E.G. (Volksbund) és fasiszta ifjúsági szervezetek vezetői, valamint azok, akik elmenekültek a német csapatokkal és visszatértek
- a-vasgárda szervezetek tagjai
- azok, akiket ellenforradalmi tevékenységért ítélték el, családjaik, valamint mindazok, akik anyagilag és erkölcsileg segítették őket.
- volt csempészek, a tiltott határátlépők vezetői és szállásadói
- szerb, német, magyar nacionalisták, a szovjet hatalom elől menekült állampolgárok és más kategóriájú személyek.

A 200/1951. számú határozat alapján kitelepítésre került még a nyugati határzónából Nagyszentmiklós, Temesvár, Déva, Resica, Oravica, Mehádia rajonokból, a Banasa és Konstanca rajonokból, a volt Konstanca tartományból 10.099 család, 43.899 személyt foglalva magába, akiket kényszerlakhelyre köteleztek, munka és lakhely feltételt létesítettek számura Bukarest, Konstanca (Fetesti rajon) és Galac tartományban.

Ebből az alkalomból 18 új községet létesítettek (a Minisztertanács 337/1954. sz. melléklete előírása szerint).

A kitelepítési műveletet egy miniszteri bizottság vezette PINTILIE GHEORGHE volt belügyminisztériumi miniszterhelyettes elnöksége alatt.

1952-ben a Belügyminisztérium 239. számú határozata alapján (mely szintén nem volt megtalálható) kitelepítésre került olyan túlszűfolt központból mint Bukarest, Petrozsény, Brassó, Konstanca és mások, körülbelül 6000 család, a következő kategóriájú elemekből:

- volt kizsákmányolók (bankárok, gyárosok, nagykereskedők stb.) és mások,
- ellenforradalmi tevékenységért elítéltek családjai, vasgárda szervezetek tagjai, más kategóriák.

Az Állambiztonsági Minisztérium 1952 december 4.-i 838 sz. rendelete alapján jóváhagyásra kerültek az 1951-1952

évi időszakban a Milicia Legfelső Igazgatósága által végrehajtott kitelepítések.

1952-vel kezdődően a Minisztertanács 1952 augusztus 22.-i 1.554 sz. határozata alapján a kényszerlakhelyet a Belügyminisztérium tartományi bizottságai javaslatára a Belügyminisztérium 1952. augusztus 25.-i 744. számú rendelete alapján alakult központi bizottság hajtotta végre a városi és munkás központok ellenséges és gyanús elemeinek következő kategóriáiból:

- az összes kizsákmányolók, akiknek javait a Román Népköztársaság törvényei alapján államosították
- az ország határain 1945-ben elmene-kült hazaárulók és kémekek rokonai
- a hazaárulási és kémkedési bűncselekményért elítéltek családjai

A Minisztertanács 1954 március 11. 337. sz. határozata érvényteleníti az 1.554/1952. sz. Min. Tan. Határozatot és felhatalmazza a Belügyminisztériumot, hogy kényszerlakhelyet új kritériumok alapján állapítsa meg azon elemek számára, akik börtönből vagy munkatáborból való szabadulásuk után bizonyítják, hogy nem nevelődtek át és veszélyt jelentenek az állam biztonsága számára, a kényszerlakhelyet 6 hónap és 5 év közötti időszakra írja elő, abba a 18 községbe, melyeket újonnan létesítettek Bukarest, Konstanca és Galac tartományban.

A kényszerlakhely elhagyása a 77/1954.sz. Rendelet alapján javító fogházzal büntetendő.

Az 1957. február 12.-én kiadott Minisztertanácsi Határozat, mely a 337/1954 sz. M.T.H kiegészítése, leszögezi, hogy „a Belügyminisztérium azok számára is megállapíthatja a kényszerlakhelyet, akik tettekkel vagy megnyilvánulásaikkal megkíséreltik veszélyeztetni a népi demokratikus rendszert”.

A fenti M.T.H. alapján meghatározott vagy határozatlan időre szóló kényszerlakhelyet írtak elő 2.241 személy részére a következő képen:

- 1.997 személy letartóztatás utáni szabadlábra helyezés alkalmával,
- 244 személy operatív-információs szervek, vagy vizsgálat javaslatára, olyan személyek esetén, akik kedveztek vagy segítséget nyújtottak egyes felforgató szervezetek tagjainak, de akik ellen nem intézkedtek, hogy az igazságszolgáltatás elé küldjék őket.

A rendelkezésünkre álló adatok szerint, megállapítást nyert, hogy az 1949-1951 közötti évek időszakában kitelepítettek és kényszerlakhelyre köteleztek hozzávetőleges számban 60.000 személyt, akik kategória szerint a következők:

- mintegy 2000 földbirtokos család, 3000 személyt foglalva magába

- a határővezetből 10.099 család 43.891 személlyel
- a BM: 239/1952. számú határozata alapján 6 ezer család 9.000 személy,
- a BM bizottságok egyéni döntése alapján 4.052 számú személy

A lakhelyi korlátozások megszüntetése szakaszonként a következő képen került sor:

1. ALEXANDRU DRAGHICI belügyminisztériumi altábornagy megsemmisítő rendelete alapján, egy EINHORN WILHELM volt alezredes vezetése alatt működő állambiztonsági- és rendőrtisztekből álló bizottság, mely bizottság 1954 február-június időszakban a helyszínen megszüntette mintegy 5.491 család (kivéve a 200/1951.sz. határozat alapján kitelepítetteket) lakhely korlátozásait, olyan családokét, melyek öreg beteg személyekből, tévedésből kitelepítettekkel álltak. Ezeket a lakhely korlátozást megszüntető határozatokat utólagosan a Belügyminiszter első helyettese írta alá.

Kényszerlakhelyen maradt még a volt kizsákmányolók kategóriájába tartozó 2.647 számú család.

2. A belügyminiszter 1954. június 29-i 161. számú rendelete alapján új bizottságot jött létre, mely az 1955-i 6.100 és 6.200 sz. határozatok alapján megszüntette a 200/1951. sz. rendelet alapján (a nyugati határővezetben lakók) előírt kategóriájú személyek többségének lakhelykorlátozását, kényszerlakhelyen fennmaradva 112 család 328 személyt foglalva magába, a volt kizsákmányolók kategóriájából.

Ezeknek a személyeknek a többsége visszatért a nyugati határővezetbe ahol visszahelyezték előző jogaikba vagy esetenként kártérítésben részesültek.

Utóbb a lakhely korlátozás megszüntetése egyéni döntés alapján, kéreésre vagy határidőre történt, odáig terjedően, hogy 1964. év folyamán megszüntették minden ezen kategóriához tartozó személy lakhelykorlátozását. Jelenleg kényszerlakhelyen van 6 személy, melyből 3 határozatlan időre és 3 határozott időre terjedő.

II. (KÉNYSZER)MUNKA-ALAKULATBA VALÓ INTERNÁLÁS

Ezt az adminisztratív intézkedést a 6/1950. sz. dekrétum és az M.T 2/1950. sz. Határozata alapján a következő elemek számára alkalmazták:

a. „azok, akiknek tettei vagy megnyilvánulásai nyíltan vagy burkoltan veszélyeztetik vagy megkísérelik veszélyeztetni a népi demokratikus rendszert, akadályozzák vagy megkísérelik akadályozni a szocializmus építését a Román Népköztársaságban, valamint azok, akik hasonló módon rágalmozgatók az államhatalom szerveit, ha ezek a cselekedetek nem képezik vagy nem képezhetik büntetendő cselekmény alapját”.

b. az állam biztonsága elleni bűncselekmények azon elítélteit, akik büntetésük végrehajtásának letelte után nem bizonyítják be, hogy átnevelődtek

A 6/1850. számú dekrétum végrehajtását a Belügyminisztérium végezte az 1950 április 3.-i 100. számú Kabinet-rendelet alapján 6 hónaptól 2 évig terjedően (mely csökkenthető vagy meghosszabbítható) az alább felsorolt kategóriájú személyek esetén:

- mindazok, akik forgalomba hoznak vagy terjesztenek ellenséges tendenciájú, riasztó rémhíreket, hallgatják és terjesztik az imperialista rádióadók hazug propagandáját,
- azok a román állampolgárok, akik baráti kapcsolatot tartanak az imperialista követtségek családtagjaival vagy látogatják ezek propaganda rendezvényeit,
- azok, akik gyalázzák a Román Kommunista Pártot, annak vezetőit, a kormányt stb.

A 6/1950 számú dekrétum (hatályon kívül helyezve a 257/1952. sz. dekrétummal), mely megváltoztatta a munkaalkulat elnevezést munkatelepre, a M.T. 1952. augusztus 22.-i 1554 sz. Határozata és a BM. 1952. augusztus 25. rendelet alapján munkatelepekre küldtek 1950-1954 közötti időszakban 22.077 személyt, a következők szerint:

- 1950-ben munkaalkulathoz 5.154 személy
- 1951-ben munkaalkulathoz 2.519 személy
- 1952-ben munkatelepre 11.913 személy
- 1953-1954-ben munkatelepre 2.491 személy

A munkatelepekre küldöttek nagy száma 1952-ben azokból a személyekből állt össze, akik riasztó rémhíreket indítottak el az az évi pénzreform alkalmával, a BM. 1952. július 18-19.-i rendelete alapján elfogott vasgárda tagokból, a miniszteri Kabinet 1952-ben kiadott 490. sz. rendelete alapján a volt polgári pártok vezetőiből és másokból.

A szabadlábba helyezés az illető kérésére vagy határidőre történt a Belügyminisztérium döntése alapján, a többség azonban a MT 337/1954. sz. Határozata szerint, mely érvénytelenítette az MT 1.554/1952.sz. Határozatát, mely előírta a munkatelepek megszüntetését, a benne lévő személyek szabadlábba helyezését vagy átadását egyes büntető nyomozó szerveknek elkövetett tetteik szerint.

Az MT 337/1954. sz. Határozat alkalmazását egy állambiztonsági és ügyészégi tisztekből összetett bizottság végezte a Belügyminiszter egyik helyettese vezetésével, a műveletet 1954 július hónapban fejezték be.

III. A KÖTELEZŐ (KÉNYSZER) MUNKAHELY KIJELÖLÉSE

1958 február 17-én a Nagy Nemzetgyűlés Elnöksége kiadta a 89. számú rendeletet,

mely előírta, hogy „bizonyos rendeltetésű munkára kötelezhetőek azon személyek, akik tetteikkel vagy megnyilvánulásaikkal veszélyeztetik vagy megkísérelik veszélyeztetni az állam rendjét, ha ezek nem képeznek bűncselekményt”.

Az MT 282/1958. sz. Határozata, melyet a 89/1958. sz. rendelet végrehajtására adtak ki, meghatározta, hogy kötelező (kényszer) munkahelyre a következők rendelhetők:

- volt vasgárdisták, akik helyőrségi parancsnoki tiszten felüli beosztást töltöttek be, büntetésük letelte után nem nevelődtek át vagy tetteikkel vagy megnyilvánulásaikkal veszélyeztetik az állam rendjét, ha ez nem képez bűncselekményt.
- más elemek, melyek tettekkel vagy megnyilvánulásokkal veszélyeztetik vagy megkísérelik veszélyeztetni az állam rendjét, ha ez nem képez bűncselekményt

A munkahely meghatározását 2-től 6 évig terjedő időre egy a belügyminiszter 2 helyetteséből és legfőbb ügyész egy helyetteséből (Bucsan Gheorghe vezérőrnagy vagy Dragos Cojocaruz ezredes) álló bizottság dönti el.

Ezen szabályozó ügyiratok alapján a 1958-1963 közötti időszakban kötelező munkahelyt állapítottak meg 3.658 személy részére, akik tetteik alapján a következőképpen oszlanak meg:

- azok, akik izgattak és lázadásban vettek részt 2.696 személy
- azok, akik letartóztatásból szabadulásuk után nem bizonyították, hogy átnevelődtek, 545 személy
- az új községekben kényszerlakhelyre lévő legionáriusok (vasgárdisták), akik veszélyt jelentenek az állam egységére

Minden kényszerlakhelyen lévő személyt szabadlábba helyeztek 1964. év folyamán a belügyminiszter rendelete alapján.

A felsorolt szabályozó rendeletekből érvényben van még:

- az MT 258/1952. sz. 337/1954. és 237/1957. sz. a kényszerlakhelyre vonatkozó Határozata
- a kötelező (kényszer) munkára vonatkozó 89/1958. sz. rendelet és az MT 282/1958. sz. Határozata.

HIVATALVEZETŐ

HIVATALVEZETŐ HELYETTES részére

- Breahna Iordache alezredes
Szerkesztette: Dumitran M. kapitány
Gépíró: Stan N. főhadnagy
1. sz. példány a C. S. S. Elnök elvtársnak
  2. sz. példány Alelnök elvt.
  3. sz.
  4. sz. a „C” Osztálynak

A gyorsfordítást készítette.
Katona Szabó István